تصویر ابو عبد الرحمن الكردي
دیوانی
شاکلی
شیخ محمدی محمدی گرمیانی
ساغکردنوەی
جمال محمد
www.iqra.ahlamontada.com
خەت: خالد رفعت الفقیه

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمدلله رب العالمين ، والصلاة والسلام على سيدنا محمد سيد المرسلين ، وعلى آله وصحبه الغر الميامين ، وبعد ؛
شاکەلی مزۆڤێکی گەورەو ناسراو بۆلە ناوچەی گەرمیان . لە پاش وەرگرتنی تەریقەوە تەسەوف ، وازی لە ئوموراتی دنیایی هێنا وە زۆر بەی کاتی لە ڕێی خوا ناسی وە ئوموراتی دینی دا بردوە تەسەر . عرفان و تەسەوف وە هەروەها عەشقی بە سولوك و سوفیایەتی پلەیکی گرنگی ریگەی عشقی ئیلاهیە کە شاعر بە سەری بردووە وە بە بۆنەی ئەم عشقەوە بوتە شاعرێکی ناسك خەیاڵ بە بەرزی عرفان . خوالێ خۆشبوو « شێخ ئەحمەد » گەیشتە پلەیکی بەرزی عرفان و تەسەوفی وە مەحبوبی حضرتی باوکم شێخ علاء الدين وزور خوشەویسی منیش بو . تارادەیەك پلەکانی گرنگی تەسەوفی بری بوو کە خۆی مردنی خۆی پێش بینی کرد بو . چەند جارێك زور بە عشق و موحەبەتەوە داوای لێ کردم کە برۆم بۆ دیدەنیان ، کاتێ کە توانیم برۆم بۆ شاکەل زۆر خوشم ویستم شێخ ئەحمەد ، هات بەپیری مەوە ، دەستم گرت و پێکەوە چوونیە ماڵەوە ، لەئاشکرایی دا رەنگو ڕووی باش بوو ، کە دانیشتین ڕووی تێ کردم ووتی قوربان غەزەلێکم ووتوە وبەدەنگی خۆم تۆمارم کردوە وە دامناوە بو رۆژێکی وەها اجازە هەیە گوێ بۆ ڕاگرین . غەزەلەکەم شعرە دەست پێ ئەکات :

گوڵاڵەی ڕێنی من ئازیز بەبێ تۆ تازە ناپێتو ئەگەرچی ڕۆژی نەورۆزە گوڵی گوڵشەن ئەپشکێتو

وەلە شعرێکی کەی ئەم غەزەلەدا ئەڵێت :

وەکو تۆ مورشیدی ئەعزەم تەریقەی وەعیشرعی نی لەکاتی مردن وحەشرا موریدی خوی ئەدۆزێتو

کە گوێمان لەم شعرانە ڕاگرتبوو سەرنجم دا شێخ ئەحمەد ڕەنگی تێك چوو لە وکاتەوا سفرەی نانیان ڕاخستبوو کە شێخ ئەحمەد ویستی پارویێك بە با بۆرەی دیم چاوی پڕ بوو لە فرمێسك لە ئازاردا ڤی گرانم هەربەو ئازارەوە فەوتی کرد . خوم لەمراسمی بەخاك سپاردنیا لەوێ بوم . کاتێ ئەسپەردە کردنی سەرنجی روخسارییم دا هەروەك گوڵاڵە سورەیك لە قەبرەکادا سوورهەڵگەرابو وە بەم جورە ئەوشتانە کە خوێ بەئاواتەوە بوو لەسەرەمەرگیا بە تەواوی رووی دا .
یارەبی بەرەحمەت بێ وە روحی بە جەنەت شاد بێ انشاء الله .

شێخ عوسمان شێخ علاء الدين
نەقشبەندی

بە ناوی خوای گەورە و میهرەبان

شاعیری بەناوبانگی دەشتی گەرمیان شێخ ئەحمەدی شاکەلی لەنێوان شاعیرە کلاسیکیەکانی کوردا شوێنێکی بەرز و گرنگی هەیە. هۆنراوە نیشتمانیەکانی ئەم شاعیرە جێی شانازین شاکەلی لەخزمەت جەنابی باوکم دا شێخ عوسمانی نەقشبەندی تەمەسوکی بە تەریقەی نەقشبەندی کردووە وە بەتەواوی شانی بۆ ئەرکی گرانی تەسەوف شل کرد بوو. خۆشەویستی بێ ئەندازەی جەنابی باوکم لە دڵی دا بوو بە هۆی سەرچاوەی ئیلهامی شیعرەکانی، کە هەر وەک ئەبینین زۆر بەی شیعرەکانی بۆ ئەوانە. برای بەڕێز ماموستا جەمال زەحمەتێکی زۆری گرتبووە ئەستۆ بۆ کۆکردنەوەی هۆنراوەکانی بەڵام بە داخەوە دیوانەکەی هەڵەی چاپی زۆر وە کەموکوڕیکی زۆری هەبوو. من کە هاتبوم بۆ خزمەتی جەنابی باوکم لە ئەستەموڵ فەرمانیان دا بۆ ساغ کردنەوەی دیوانەکەی شاکەلی کە برای بەڕێز کاک "خالد رفعت الفقیه" برادەرێکی لبنانیەو موریدی جەنابی باوکە وە هەرچەندە بە زمانی کوردی ئاشنایی نیە، بەخەتە جوانەکەی دیوانەکەی شاکەلی نوسیەوە. منیش هەرچەند خۆم لەو رادەیە دا نازانم بەڵام لەسەر فەرمانەکەی جەنابی باوکم وە هەر بە یارمەتی خوایان ئەرکی ساغ کردنەوەی دیوانەکەم گرتە ئەستۆ. هیوام وایە توانیبێتم خزمەتێکی هەرچەندە بچوکم کردبێ بەئەدەبەکەمانەوە ببێتە هۆی رەزامەندی خوێنەرانی ئازیز.

"ناصح"ی نەقشبەندی

پێشـەکی

کاتێ نووسـەرێك ئەیەوێ دیوانێك بە چاپکراوی بخاتە پێش
چاوی خوێنەران ئەبێ بە شـێوەیەك بێ کەجێی ڕەزامەندیـان
بێ و دوور لە نامە وزووعی بێ ، جگەلەوەش ئەبێ بە وردی بچێتە
ژنج و بناوانی بەرهەمەکەوەو بارووسرووشتی شاعیرەکـە
فەراموش نەکا بۆ ئەوەی بگاتە سـەرچاوەی ئیلهامی شاعیرەکە.
ئەم دیاردەیە لەناو شـاعیرە کوردەکان دا بە ئاشـکرا دیـــارە ، چ
کلاسیکی یەکان ،چ نوێکان ،لە هەمان کات دا ژیانی سـۆفیگەری
بەگشتی لەکوردستان دا ڕۆڵێکی گەورەی بینیوەلە دروســـت
بوون و پێگەیاندنی شـاعیران و ئەدیبان دا. بە تایبەت ئـەو
شـاعیرانەی کە پەیوەندیان لەگەڵ شـێخەکانی تەریقەتی
نەقشبەندی دا هەبووە ،کە مەڵبەندیان لەکوردستانی عێراق دا
تەوێڵە و بیارە بووە.
ئەوەی تۆزێ شـارەزایی هەبێت لە ئەدەبی کلاسیکی دا شـارە
زایشی لە تەریقەکان دا هەیە. چونکە ئەم دووشـتە زۆرلە یەکترەوە
نزیکن و بەبێ یەکتری نەژیاون، بەکورتی شـێخەکانی تەوێڵەوبیـارە
سـەرچاوەیەکی ڕوونی ئەم تەریقەن کە بەهۆی مەولانا خالیدی

نەقشبەندی یەوە هاتووەتە کوردستانی عێراقەوە لە پاش ئەوەی چووە هیندستان و دوو ساڵ لای شیخ عەبدوڵلای دەهلەوی مایەوەو بەگەڕانەوەی مەولانا بۆعێراق تەریقەتی نەقشبەندی پەرەی سەند. لە دوای مەولانا خالید چەند زاتێکی ناودار بەدوای یەکا ئیرشادیان کردووە لەوانە:

١. شێخ عوسمانی تەوێڵە: ١٧٧٤ـ١٨٦٤ ز.

٢. شێخ بەهادین: ١٧٩١ـ١٨٧٢ ز.

٣. شێخ عومەری بیارە ـضیاء الدین: ١٨٣٩ـ١٩٠٠ ز.ـ نازناوی شیعری فەوزی بووە.

٤. شێخ نەجمەدین: ١٨٦٢ـ١٩١٨ ز.

٥. شێخ عەلادین: ١٨٥٤ـ١٩٥٠ ز.

٦. شێخ عووسمانی دووەم ـکە ئێستا لە ژیان دایە ـودانیشتووی گوندی دووڕووە مەبەستم لەم ناوبردنی ئەم زاتانە ئەوەیە شێخ ئەحمەدی شاکەلی خۆی پەیوەندی بە شێخ عەلادینی بیارەو بووەو سەرەتای شیعروتنی ئەگەڕێتەوە بۆ سەردەمی بەهێز بوونی پەیوەندی لەگەڵ نەقشبەندی یەکان دا. هەروەک چۆن مەولەوی ـ شێخ عەبدورڕەحیمی تاوەگۆزی، سەرچاوەی

ئیلهامی شیعری لە شێخ عوسمانی تەوێڵەوە بووە، شێخ محەممەدی مەحوی خەلیفەی شێخ بەهادینی کوڕی شێخ عوسمان بووە، شێخ ئەحمەدی شاکەلیش یەیەکێکە لەو سۆفی یە بەرزانەی سەر بە نەوەکانی ئەم شێخانە یەکە شێخ عوسمانی بیارە یە.

هەروەکو لەم دیوانەدا باسی چۆنیەتی پەیدا بوونی پەیوەندی شێخ ئەحمەدم کردووە لەگەڵ شێخ عوسمان دا ئەوەش لەساڵی ١٩٤٧ زدا بووەلە ناوچەی کفری و شاکەل. ئیتر لەوکاتەوە ئیلهامی شیعری شێخ ئەحمەد ئەگەڕێتەوە بۆ ئەو. خوێندنەوەی شیعرەکانی ئەم دیوانە هەموو ڕاستی یەك ڕوون ئەکانەوە. هەروەك لەم دوو بەیتەدا ئەوەمان بۆ ڕوون ئەبێتەوە:

ئەتەم[٢] وەك عوسمان چرای دووسەرا — خسووس ساحێبی ضمنیة الکبریٰ[١]

پەروەردەی دەستی شاهی عوسمانم — من یادگاری دەستی ئەوانم

١) ضمنیة الکبریٰ الأتم: پلەو مەقامێکە کە ئەولیاکان ئەیگەنێ.

٢) ئەتەم: الأتم ـ تەواوکراو

کورتە ژیانی شێخ ئەحمەدی شاکەلی[1]

شێخ ئەحمەد کوڕی شێخ محەمەد کوڕی شێخ سەعیدی شاکەلە، ئەم شێخ سەعیدە کە باپیری شێخ ئەحمەدە هەر لە کۆنەوە لەم ناوچەیەدا پەروەردە بووە، پیاوێکی ناودارو بە دەسەڵاتی دین و دنیا بووە، ئەم کابرایە شاکەلی ی بەسەنەدو بەسەندی تاپۆی ئەوکاتە کەپێ یان وتووە سەنەدی خاقانی سەندووە. لە پاش وەفاتی شێخ سەعێد، شێخ مەحموود لە جێگەی دائەنیشێ، لە گوندی "کەلار" کە ئێستاکە قەزایەکی سەر بە پارێزگای سلێمانی یە، هەر لەو کاتەدا شێخ محەمەدی باوکی شاعیر لە شاکەل ئەبێ، پاش ماوەیەك ئەویش وەفات ئەکات و شێخ ڕەزا ئەچێتە جێگای جا لەوکاتەدا کە "مەلا مستەفا بەگی خولماری" لە شاکەل ئەبێ شیعرێکی داناوە کە لەوێدا مێژووی بە دنیا هاتنی شێخ ئەحمەدی تیایە وە ئەم بەیتە مێژووی هاتنە دنیاکەیتی :

---

١) شاکەل : گوندێکەلەسەر قەزای کفری یە لە ناوچەی گەرمیان شاعیر نازناوی بە ناوی شاکەل ەوەویە، مە بەستی دەرخستنی دڵسۆزی وخۆشەویستی یە بۆ ئەو شوێنەی تیا لە دایك بووەوتیایا پەروەردە بووە، لە هەندێ شیعرا نازناوی ـئەحمەدـ؛ بەڵام لەسەرەتای شیعر دانیانیا نازناوی "حەمدی بۆخۆی هەڵبژار دووە، دواجار نازناوی "شاکەلی" کرد بە نازناوی شعری وئێستاش هەر بەو ناوەوە شیعر دائەنێ.

چو میلادش زعین شین کاف جیم ‌ ‌ خداوندا بخشش از دریای عنایت را
صفاو پرتوش بخشا زلطف خود که تا گردد
....

بەپێ ی نیوە بەیتی یەکەم مێژووی لە دایك بوونی ئەکاتە سالّی ١٣٢٢ك
لە پاش جەنگی جیهانی یەکەم شێخ محەمەد عێراق بەجێ ئەهێڵێ ئەچێتە
ناو جافەکانی ئێرانەوە ، کە ئینگلیز عێراقی داگیرکردو دەستی گرت بەسەر
عێراق دا شێخ محەمەد ئەگەڕێتەوە بۆ عێراق و لە نزیك کەلارجێگیر
ئەبێ . وە هەر لە ٢٧ ڕەمەزانی ئەو ساڵەدا کۆچی دوای ئەکات و لە
گۆڕستانی شێخ سەعید ئەنێژرێ مایەوە خوا لی خۆش بوو شێخ
سلێمان کوڕی شێخ مەحموود لە جێگاکەی، بەڵام کەریم بەگی
فەتاح بەگ ڕێ ی نادات بێتەوە شاکەل ،لە کۆتایی دا لە ناوچەی
زەنگ ئاباد دانیشتووەو لە بانی سندوق کۆچی دوایی ئەکات و تەرمە
کەی ئەبەنەوە بۆ شاکەل و لە گۆڕستانی شێخ سەعید ئەنێژرێ
وە ئەم دوو بەیتە مێژووی وەفاتەکەی دەر ئەخا :

لە پیری کاملی عەقلم قسەی تەئریخەکەی پرسی
وتی چابوك لە "اَلْحَقْنَا بِهِمْ" تێپەڕکە ئەولایە
لە "ذُرِّيَّتَهُمْ" بگرە ڕموزی ئەسڵی تەئریخی
کە تەفسیری پڕی تەبشیرە ڕەمزێکی بە مەعنایە

مايەوە سەر شێخ ئەحمەدی شاكەلی كە بڕياری دابوو نەچێتـــەوە گوندی شاكەل، وەلەوكاتەدا خوالێ خۆش بوو شێخ عەلی شـێخ مەحموود برا بچووكی شێخ سلێمان لە كەلار ئەبێت، شێخ ئەحمەد ئەم بە لا يقتر ئەزانێ كە ‌بێ بەجێ نشين، بەڵام لە پاش تەواوبوونی تەعزيە شێخ ئەحمەد ئەگەڕێتەووە بۆكەلار، وە لە پاش يەك ساڵ ئەميش ئەگەڕێتەوە بۆ شاكەل، لەو ماوەيەدا چەند پارچە شـيعری داناوە، ئيتر خەريك ئەبێت بە كاروباری ناوچەكەوەو ئيش وكاری دونيايی، تاكو بە ڕێكەوت تووشی سەماحەتی شێخ عوسمان ئەبێت لە ماڵی كەريم بەگ دا كە لە ناوەڕاستی ئەم ديوانەدا ئەمەم باس كردووە. شاعيری ناوبراو ئيستاكە دانيشتووی گوندی سەيدەيەو زۆربەی كاتی بە خواپەرستی و خزمەت كردنی خەڵكی و هەژاران و خويندنەوەی كتێبی هەمەچەشنە ئەباتە سەر، شيعرەكانی مەولەوی مەحوی و ناری و نالی ـ كاريان تێ كردووە . بەتايبەت مەولەوی تاوەگۆزی . جگە لەم ديوانی شـيعرەی، كۆمەڵە نووسراوێكی هەيە كە باسی مێژووی گەرميان ئەكات و لەچاپ نەدراوە .

شاعيری ناوبراو كاتی خۆی لە گۆڤارو ڕۆژنامە كردی يەكان دا بەرهەمی بڵاو ئەكردەوە، بەتايبەتی گۆڤاری گەلاوێژ ١٩٣٩ ـ ١٩٤٩ .

چەند سەرنجێك

حەزم ئەکرد لێکۆڵینەوەیەکی دوورودرێژ دەربارەی ئەم دیوانە بخەمە ڕوو وە هەموو لایەنەکانی شی بکەمەوەو باری سەرنجی خۆم و هەڵوێستی مەوزووعیانەی بێ لایەن بخەمە بەر دەستتان. بەهەر حاڵ دیراسەکردنی دیوانێك ماوەیەکی زۆری ئەوێ و منیش نەم ئەویست کە پرۆژەکە دوا بکەوێ و دیارە ئەگەر دیراسەم بکردایە لە چاپ دانی دیوانەکە دوا ئەکەوت، بەهەرحاڵ وا هەندێ سەرنجی خۆم ئەخەمە ڕوو:

شاکەلی یەکێکە لەو شاعیرانەی کە بە ئاسانی جێگای خۆی لە ناو شاعیرەکان دا کردووەتەوە، وە ئەگەر بێت و تۆزێ پەیوەندی خۆی لەگەڵ بەرهەمی ئەم سەردەمەدا بەهێزترکات بەرهەمی بەهێزترو بەهێزترمان ئەخاتە بەردەست، ئەوەی شایەنی باسە کە شاکەلی لەو بابەتانەی خۆی پێوە خەریك کردووە، تیایا سەرکەوتووە، وە بەلای منەوە زۆربەی شیعرەکانی هیچی لە پلەی شاعیرەکانی تر کەمتر نیە، خۆ ئەگەر، بێت و بەراوردێك بکەین لەنێوان بەرهەمەکەی و بەرهەمی شاعیرێکی تردا بە ئاشکرا ئەمەمان بۆ ڕوون ئەبێتەوە لە هەمان کات دا توانیوێتی مەبەست بپێکێ و لە زۆر شیعریش دا ئەگەرچی

لە ڕووی زمانەو درێغی نەکردووە لە بەکارهێنانی وشەی بێگانـــە، بەتایبەت وشەی عەرەبی و فارسی، کە ئەمەش بەهۆی کارتێکردنی ئەدەبی کۆن و بیروو باوەڕی ئیسلام و فەلسەفەی سۆفیزمەکەبووە، بەڵام لە زۆر شوێنێش هەقی بۆکردووینەوەو وشەکوردی پەتی زۆر بەکارهێناوە.

بەتایبەت لە وەسفی سرووشت دا، بۆوێنە لە باسی شاکەل و شیروانەدا ئەڵێت:

بەهاران و ئێوارە دەشتی سیروان ... بباری جار بە جارە تاوی باران

بەسەر بەرگی گڵ و چڵ دا بچۆڕێ ... جلی سەرمای زستانی بگۆڕێ

جریوەی مەل لەسەر بەرگی گوڵ وگیا ... فوارەی ئاوی ڕووناکی چەم و چیا

بە جۆشێکی بە کوڵ دێنن بە بیرا ... سەفا دێنێ بەچاوی مێردە پیرا

....تاد.

یان لە شیعرێکی ترا ئەڵێت:

چبکەم نەماکەسێکە دەرمکا لە ناکەسی ... تا ماچ خاکی بەری پێی بکەم لەجێی دەسی

بەڵام وەك لەپێشەوە وتمان وشەی بێگانەشی زۆر بەکار هێناوە با لەم بەیتە وردبینەوە:

مەنبەعی حوسن و جەماڵ و تەن سیم تەنان
هەموو زیبا سەنەمێ بادەکەش و نۆش لەبە

بەلای منەوە بەکارهێنانی وشەی بێگانە نابێ بە خەوش ئەگەر بێت و

وەستایانە بەکار بهێنێ وهەموو بەرهەمەکش لەو بابەتە نەبێ
چونکە هەرچی شاعیرێکی کلاسیکی بگرین نەی توانیوە خۆی
لەم دیاردەیە ڕزگار بکا.
شتێکی ترکە جێی سەرنجە ئەوەیە کە ئەحمەد لە هەندێ شیعرا
وشەیەکی چەند جارێ دووبارە کردووەتەوەو هەریەکەشی واتایەکی
تایبەتی ئەبەخشێ بێ ئەوەی هیچ لە قیمەت و شێوەی شیعرەکەی
کەم کردبێتەوە یا ناشیرینی کردبێ:

لەرزین لە ترسی "سەرما"، ترسی نەما لە "سەرما"
برکی ئەدەم لە بەرما، بەرگی گرانی "سەرما"
بە تیشکی تاوداری هەتاوی مانگی نەورۆز
شکا شکۆهی "سەرما" بێ دەست و پاو و "سەرما"

شاکەلی و شیعری موناسەبەت:

موناسەبەت ڕۆڵێکی گەورە ئەبینێ لە ژیانی هەموو شاعیرێکدا، جا
ئەو موناسەبەتە خۆش بێ یا ناخۆش، تاڵ بێ یا شیرین هیچ لە
مەسەلەکە ناگۆڕێ، دەردی دووری لە خۆشەویست و کارەساتەکانی
ژیان و کۆچ کردن و گیروگرفتی دەروونی و... تاد. هەموویان کەرەسەیەکی
ڕەسەنن بۆ ئەوەی شاعیر نووکی خامەی بخاتە کارو کانیاوی

شیعری بتەقێ ئەم دیوانە زۆری لەم بابەتە تیایە:

"کۆچی دوایی ئەنوەری جوانەمەرگ، خنکاندنی نەسرین لە ئاوی حەوزدا، کۆچی دوایی شێخ سلێمان، دەردی دووری لە شاکەل گەشت کردن بۆ بیارەو گەڕانەوە بە دڵ شکاوی، نەخۆشی و بێ تاقەتی دەردی پیری، ... تاد." .

کەواتە شاکەلیش وەکو زۆربەی شاعیرەکانمان ئەم دیاردەیە بە ئاشکرا کاری تێ کردووە.

لە کۆتایی دا هیوادارم کە توانیبێتم کەلێنێکم لە کتێبخانەی کوردی دا پڕ کردبێتەوەو دیوانەکەی شاکەلیش بچێتە پاڵ دیوانی شاعیرەکانی ترمان.

جەمال محەمەد محەمەد ئەمین

سلێمانی ۷/۷/۱۹۷۸

۱

ڕابەری دنیاو دینم کاکا عوسمانی عەلا
چیم لە دووری دوڕوە، گەرتۆی لە سینەی شاکەلا
شاکەلی شادە بە حاڵت شاهی ئێمە تۆی ئەوێ
بۆئەوە وا ڕوو لە تۆیە کۆمەڵی سۆفی و مەلا
کۆمەڵی سۆفی و مەلا موشتاقی دەشتی شێوەتن
بوتە وافی کەعبەیی ئەبرۆیی ئەو بوون موتبەلا
موبتەلا هێچ کەس نەبێ وەك من بە داوی تەبعەوە
وەك بەلا ئالا بە پێما، پێمە زنجیری بەلا
پێمە زنجیر و ئەسیری ئارەزو و نەفس و هەوا
تا هەوا مابێ لە سەرما وام لە هەورو دووکەلا
دووکەلی جورم و قەساوەت "لاشەم"ی وا داوەشان
نووری تاعاتی نەهێشتم بۆم نەما جیلوەو جەلا
بێ جەلایە پڕ بەلایە چونکە بێ سەقفە و ستوون
تیا بمێنێتۆ ئەبینێ زیللەت و زوڵم و بەلا
لا بەلا بە "شاکەلی" لەم سینە مادا،سی نەما
سینە ماگەر سینە ما،چی مایەوە،ماوو نەما

-«« ٢ »»-

دڵ لە ناوی سینە ما بولبولــ صیفەت هاوار ئەکا
ئارە زووی غونچەی لێوو دە می دڵدار ئەکا
هەر ئەڵێ لێوو دە می جانانە غونچەی گوڵ هەنار
نەرگسی شەهلا بە شۆخی ،ئەولە چاوی یار ئەکا
گەر لەبی لەعلی شەکەر پاشی بخاتە پێکەنین
غونچە دڵ ،تۆتۆ، ئەکا تو،چاوی گوڵ خونبار ئەکا
دڵ بە غەمزەی چاوی بیماری نیگارم خەستەیە
مات و حەیرانم کە خۆی بیمارە چۆن بیمار ئەکا
رشتەیی ئەگریجەکەی بۆگرتنی من با ئەدا
گەر بڵێم زوڵفی لە میشکوعەنبەری تاتار ئەکا
چاوە نواری ڕۆینو شێوەی خەرامانی تووە
ئاسکێ شاکەل کەوا بەو لەنجەیە ڕەفتار ئەکا
دڵ ئەوەند موشتاقی شێوەی چاوی کاڵی دولبەرە
بۆیە بۆ تەعریفی چاوی شیعرەکانم سوار ئەکا
شیوەن وگریان و ئاهی بولبولی سەد پارە دل
هەر لە ناڵەی «ئەحمەد»ی بێ تاقەت و زامار ئەکا

﴿ ٣ ﴾

لە رزین لە ترسی سەرما ترسی نەما لە سەرما
بزکی ئەدەم لە بەرما ، بەرگی گرانی سەرما[١]
بە تیشکی تاوداری هەتاوی مانگی نەورۆز
شکا شکۆهی سەرما بێ دەست و پاوو سەرما
چەمەن چە ئاوداره پۆپەی چیا بە هاره
نزاری لا لەزاره سەرما بەبێ ئەسەرما
ئێستاکە میوە داره ، سایەی سەری هەژاره
ئەوداره والە سەرما بێ سێبەرو سەمەرما
بە زاق زیق لە دارا گەیاندی یە بەهاره
باڵندە بێچووەکانی لە کۆشی گەرم و نەرما
لە روی گوڵا بریسکی شەونم لە ڕۆژهەڵاتا
وەك کولمی ئالی یاره عەرەق بکا لە شەرما
چەجوانی ووت بە بولبول گوڵ بە نازو ڕازەوە
دراوە بەرگی ئالم بە نازکی لە بەرما
ئەی بادەکەی[٢] نەسیمی صوبحی بەهاری تازە
بووژانەوەی ژیانم بە تۆیە بێ بە سەرما

به تیشکی تاوداری ڕۆژی درێژو گەرمت
ئازادو سەربەخۆم کا لە زۆری کۆتی سەرما
شیفا تەقدیم کا ئازیز لە موستەشفای مەولانا
بەلوتفی خوا لە سەرما ، نەمانی ئێش لە سەرتانا

١- برکی ئەدەم : تووری ئەدەم : فڕێی ئەدەم.
٢- بادەکەی: سروکەی.

٤ (١)

هەر ئەبێ ڕۆژێ « بعون الله » لە عەینی ڕەحمەتا
خۆت بشۆری لەم هەموو گەردی هیلاکی و مەینەتا
شاکەلی ئێوە ئەبینم پڕ لە ئاو فەیض و ئیمان
دێتە میوانت « بحول الله » شاهی عوسمانی جیهان

١- شاعیر ئەم چەند بەیتەی لە ١٠ ڕەمەزانی ١٣٨٩ك وتووە ئەمەشی بەدەم ئێش و ئازارەوە وتوو بە بیخودی وەکو یەکێ بێ ی بلێ.

٥

بۆ حەمەی شێخ سلێمان لەکەربەلا

شاکەل م نایە بە بیرا، هام لە بیری کەربەلا
چاوەکانم دوو فورا ن، بۆ ئە سیری کەربەلا
مددەتی ساڵێکە خۆمن چاو لە ڕێگەی کەربەلا
بۆ نەجاتی بێگوناهان و فقیری کەربەلا
دەشتی شاکەل تەنگو تاڵە هەروەکو زیندانە لام
تالە گوێما بێ دەنگی بێ نالەو نە فیری کەربەلا
زور دەمیکی کۆنە ئێمەو کەربەلا جێگەی غەمین
هەر لە ناسۆرایە زامی جێگە تیری کەربەلا
دەشتی شاکەل کەربەلا بۆ ئالی محمود ئال وبەیت
بێ خەتابوو چوونە سیجن وکۆنە گیری کەربەلا
شینو شۆڕی کەربەلایە، چاوەکەم خوێناوی یە
هەروەکو شیعە لە شینا بۆ ئەمیری کەربەلا
شەرتە تامردن لە بیرم بێ زویری ئەو دەمە
وا حەمەی تێچوو بە زۆری بۆ زویری کەربەلا

چاوە نواری لوتفی تۆم دەرکا لە جیسمم لەرزو تا
چاوە ڕێی قاپی عەیادەم پێ نەکەی "رب العلی"
سوجدەیی شوکرت بکەم تۆبـــەو ئەنابەت پیشەکەم
ڕوو لە قاپی تۆبکەم، پشت کەم لە بابی بێ وەفا
مۆڵەتێ خاسم نەکێڵا لەم ژیـانـا مـوددەتـێ
بەڵکە تەرکی مەعیشەت کەم ڕوو لە تۆکەم بێ ڕیـا
ڕووکەمە خاکی حیجازو مەککەو ڕەوضەی نەبی
دڵ ئەمینم ئەو دەمە فەرمووتـە "کـان آمنـا"
گەر نەسیمی هاتەوە، خو لوتفی تۆیە باریـــلا
وەر نەمردن خۆشترە لەو جێگە پاکی باســـەفا
تۆ "مجیب" ومن موناجاتـم گەیاننــە بارەگـا
زۆر ئەمەل دارم ئیجابەت کەی بە لطف وکبریـا
شاکەلی پێویستە ئەمجا حەق بناسی حەق بڵێ ی
گەر وەها بی پیت ئەبەخشێ "مطلقا" ئەمجا شیفا

٧

سۆزی تۆیە پڕ بە سینەم تاقەتی سازم نەما
دەردی دووری پیری کردم شێوەیی نازم نەما
گەنج ی گەنجی بوو بە ڕەنجی ژینی ڕۆژی ئاخرم
تازە ڕەوتی شێخمە، چون هێزی سێبازم نەما
داڕزا ئەجزایی زەوقم ، چەرخی شەوقم ناگەڕێ
وەك مەکینەی ئاشی حاجی جێگەیی گازم نەما
دوور لە تۆ دەوڵەتمەنی ئیمساڵە هێزی لێ بڕا
هەردوو وەك یەك تێشکا، ئەوهێزومن نازم نەما
حەیفە باسی ماڵی دنیا من کە خۆم بۆ ڕۆینم
ئاشکارم ئاشنایە ئارەزووی ڕازم نەما
گەر نەجاتم بوولە سەرما زۆر زەرورە هاتنم
کە وتووم لەم دەشتە جاری هێزی هەورازم نەما
ئەم دوسێ شیعرەش کە ئەیڵێم بۆمەزەی زەوقی تووە
کاکە حاجی زەوقی چی من شەوقی دڵخوازم نەما
شۆرە زارە خاکی شاکەل بۆیە شۆرن شیعرەکان
ئاخری ساڵە دەچی بکەم بیبە روپیازم نەما

تالەکەللەمدا شنەی نەشئەی نەشاتی شاکەلە
ئارەزووی سەیرانی شاروشەوقی شیرازم نەما

٨

لەچاومدا پەیەندەرپەی هەزاران دەرهەزار ئەڕوا
سروشکی ئاڵی گوڵ ڕەنگم وەکو تاوی بەهار ئەڕوا
ئەبارێ لوئلوئی لالە، لە بۆنیثاری[1] ئەو بالاّ
لە شیعرم گەوهەری والاّ قیطار ئەندەر قیطار ئەڕوا
لەچاوانم تکەی ئەسرین شەبیهی کۆمەڵی پەروین
بە یادی ماهی دڵ سەنگین[2] هەمیشە وەك سەیار ئەڕوا
عەجەب ماوم لە ئەو بالاّچە خۆش هەڵسا لە دووسالاّ
لە هەڵچوونا قەدی ڕەعنا وەکو سەرو وچنار ئەڕوا
وەکو شەونم لە چاوانم لە هیجری ماهی تابانم
ئەلێی لە علی بەدئەفشانە[3] لە بۆ ئیثاری یار ئەڕوا
بە تەحویلاتی ئەمچەرخە مەچەرخە وخۆت مەڕەنجێنە
کە ئاڵووگۆڕی هەر ساڵێ وەکوو پێرارو پار ئەڕوا

١- نیثار: پێشکەش کردن.
٢- دڵ سەنگین: دڵ ڕەق، بێ رەحم.
٣- بەدئەفشان: پەخش و بلاّو.

٩

شفیع المذنبین رەحمت مەگەر بۆ ئێمە چارێ کا
وە یا نائیب مەنابیکت عیلاجی زامدارێ کا
خودا بەم شاهە بمبەخشە کە ناوی ڕەونەقی عەرشە
لەگەڵ ناوی خوتا نەقشە لە لەوحی بەرقەدارێکا
حەبیبی تۆیە ناوی ئەو، کە چون مەحبووبی بێچوونە
دە بمبەخشە بەبێ چوونی لە ڕێ ی عالی شیعارێکا
لەبەر ئەولادو ئەصحابی لەبەر ئەحبابی ئەنجابی
لەبەر نائیب مەنابێکی لە ڕێگەی یاری غارێکا
لە دەشتی غەفلەتا دیل و لە کێوی حەسرتا وێڵم
دەلیلێ بۆ زەلیلیی دڵ مەگەر ئەو یارە چارێ کا
لە دەس نەفس و هەوا شێتمە لە دەس دێوێکی مەلعونێ
مەگەر هەر خوا دەری بینێ لە ناو خوێن و دەمارێکا
لە گۆڕی تەنگو تاریکا، لە ڕێگەی سەخت و باریکا
لە ترسی ژارمارێکا، مەگەر هەر لوتفی یاری کا
نەجاتم بێ لە تاریکی، خەلاسم بێ لە باریکی
نەچێژم ژارمارێکی لە شکڵی سووس مارێکا

ئەسیری نەفسی ئەمارەم زەلیلی دێوی مەککارەم
هەوا سووتانمی چارەم مەگەر ئەو شاهە چارێ کا
بوەخشە موجریمی ئوممەت، مەپرسە قیللەتووکیسرەت
منیش دەرچم بە ئازادی لە ڕیزی خاکسارێکا
نەماوە، بۆخوادۆزی، مەجالی شاکەلی، سۆزی
چی یەجواوی[1] سەرئەفرازی[2] لە بەینی بەردوغاریکا

١- جواو: وەلام.

٢- سەرئەفراز: سەرفراز: چارە سەر، سەرکەوتووی.

وەتەن گەربێ - دەبیری - پیری خۆی بێ
فەقیری چاوە نواری میری خۆی بێ
لە بیری میری ژیرابێ فەقیری
لە دلیا دەرنەچێ پیرویە سیری
چە خوشە ئەوحەلە ئەو نێشتمانە
بلێ ژینی وەها ناوی ژیانە

۱۰

ئەم پارچە هەڵبەستەی بە هۆی زیارەت
ودیدنی سەماحەتی پیرلەمحمود ئاوا لە ۱۲ ربیع الأول ۱۳۸٦ك
داناوە کە شوێنێکی خۆش و دڵگیرە

وەکوکۆشکی بەهەشتم هاتە چاوا
مەقامی شێخی ئیمە مەحموود ئاوا
شەوی وەك ڕۆژە، جەژنە ڕۆژی
هەموو نەشئەو سرورە، تا خوراوا
لە قەسرو باغی جەننەت وێنەی کە
خودا مەعموری کا، مەحموود ئاوا
وەکوو جەننەت وەهایە ژێری ڕووبار
پەلوپۆ سەوزو بنجی وا لە ئاوا
مەپرسە سەیری سەروو سێبەرو بەر
نەمێنێ باسی لوبنانت لە ناوا
شوکر مەحموودە تەخت و بەختی عوسمانی
درەخشانە وەکوو بەدری سەماوا
خودا ئەم بەدری تابانە عەزیزە
لە ئیسلاما بمێنێ هەر لە ناوا
گەرەکتە شاکەلی چاوێکی ڕووناك
لە خاکی مەحموودە ئاوا بێنە چاوا

-- ١١ --

شاعیر سەفەرێ کە چووە بۆچاوپێکەوتنی نەزەرگەی حەزرەتی شێخ حەسەنی قەرچێوار خوالێی خۆشنوودبێ تاوێ بێ دەنگ ئەبێ ئەم مەعنایانە بەخەیالیا دێت و دەبنە مەزەی ئەم هۆنراویەکەلە ١٩ شەعبانی ١٣٩٢ ك بەامبەر ٢٨ ایلول ١٩٧٢ ز بووە

ئەی قوبەیی سەوزو سپی ئارامگاهی ئەولیا
پرتەوی نوورت ئەگاتە بارەگاهی کبریا
گونبدی قەسری جینانی یا مەتافی موقعی
سایەیی عەرشی خودایی یا مەکانی ئەسفیا
فەیزوو ئیحسان و فەزیلەت لازمی دەرگاکەتە
هەروەکو بۆچاوی مەعنا گەردی ڕێگەت تووتیا[1]
مەرکەزێ ئەقتاب و قوببەی ئەهلی ئەسراری زەمان
شاهیدی تەعریفی تۆیە نەقشی فەرشی بۆریا[2]
گەرکەسێ دەستی بگاتە پایەیی ئەیوانەکەت
وا ئەزانێ جەننەتەو هەروا ئەمێنێتۆ تیا

١- تووتیا : دەرمانێکە بۆچاوێ ئێشە. پاك کردنەوەی مس بەکاری دینی.

٢- بوریا : حەسیر

بۆمسی مەغشووشی قەلبێ وەك منی بێ ئابڕوو
خاکوخۆلی ئاستانەت چاترینی کیمیا
هەرکە دەستم گەییە پەردەکەی سەرمەرقەدێت
لەو دەمە دڵ کەوتە ناڵەو ذیکرو فیکری ئەتقیا
ئەم دەقیقەی خستە بیرم پیری قوببەو بارەگا
شاکەلی شێوە یەکێکە شەمسی دینێ بێ یاضیا

۱۲

ئەم غەزەلە شیرین وجوانە پارانەوە یە لە پیرانی تەریقەت

نەچمە خانەقای دوو ڕۆی عوسمانی	نەبمە پەروانەی لۆکسی ئیمانی
دڵ نوسووتێنم بەو شوعلە گەرمە	ئارنەی سوتێنێ،ئەم لاشە نەرمە
یا نەبمە بولبول بۆغونچە لێوێ	نەگریم وچاوم،ئاوێ نە پێوێ
ئەشکی حەسرەتم،لە ئاخر ساتا	ئەڕژێ و بێ سوودە لەو دەم وکاتا
یا نەبمە تووتی لەو شەکرسانە	شەربەت نەنۆشیم،وە بێ پێوانە
ئەبێ وەك مەگەس بیدەم وسەرما	دەستی سواوی ئەسەف لەشەرما
یا وەکو قومری تەوقی عیبادەت	نەیکە مەگەردن لەرێی سەعادەت
بەپەیرەوی ڕووی عوسمانی زانا	زانا بە عیلم وقەلب وتەوانا
ئەسیرو بەندەی سەیروهەوا بم	لە هەردو سەرا هەرێ مەئوابم

شەمعی جەمعی یارانی گیانی ... خۆت نەسووتێنی شەو تا بەیانی
سەرتاپای وجود بتاوێتەوە ... گریان جەریمەی بشارێتەوە
وەك زیوی خالیس دەچی لەبۆتە ... کاتی تەوبەیە بۆمن ووتووتە[1]
ئەوسا تەواوە عیشقی عوسمانی ... لایق وە زومرەی مەجلیس ئەوانی
ئەرنا ئالوودەی وەك تۆپڕ خەتا ... مەیلی مەجلیسی ئەوانت خەتا
شاکەلی شێوەت گریان وشینە ... وە دەردی دووری دڵت برینە
وەك تەم و هەورە بوخاری سینە ... بێ شەوقیم دووری سراجەدینە

١- بۆتە : کاسەیێ کەکە زیری یێتا ئەتوێننەوە.
تۆ : من [مەبەست لە شاعیر].

-- ١٣ --

غەزەل بو حەمە

حەمەلەتەمەنی یانزە سالیا لە پۆلی یەکەم لە ناوەندی کفری ئەی خوێند لە وێوە لەتەك کەریمی هاوڕێ یا چوو بوون بۆ یادگاری وێنەیەك ئەگرن شاکەلیش لەژێر وێنەکەیا ئەم چوارینەیە دائەنێ:

سیمای ئەم وێنە هەسێرەی سەما ... بە جیلوەی جوانی هێنایە سەما[1]
بەڵێ منالێ یانزە سالەیە ... پایەی دانشی زۆرە لەکەما[2]
لەخوێنگای دووەم پۆلی یەکەمە ... ڕەوشەنی چاوو پلەی هاودەمە
پێشەوای تازەی خوێندنی تازە ... نەوەی شاکەلی شێخ کاکەحەمە

پێشەوای بەشەو برای خۆیەتی ... بۆیە بۆ خوێندن کن و کۆیەتی

منالی شاکەل، بەڵ، چاوی لێکەن ... هەولۆکۆششی بێ منو تۆیەتی[3]

مەحفوز بێ خوا لەگەڵ هاوپایا ... پیرێکی وەك من بژی لە سایا

ئەولیش لە سـای ئالآی ئەحمەدی ... بژی بە شادی لەگەڵ برایا

١- هەسێرەی سەما: ئەسێرەی ئاسمان هێنایە هەلپەرکێ

٢- دانشی: زانستێ.

٣- بەل: بەڵکو. من تۆیەتی: بێ جیاوازی.

١٤

ئەی دەردی گرانم کە چە بێ یـارە بیـارە

چاوم لـە تەما کـەیلەکە نادیارە بیـارە

کوا بەرقی تەوەجوەکە گلۆپی دڵی تـارە

کوا جەزبەی سـوفی لە چە بـێزارە بیـارە

کوا مەجلیسی پەندو ئەدەب و دەئبی بوزرگان

حیرەت زەدەیە بێ دەم و گوفتـارە بیـارە[1]

کوا رێزی بە رێزی ئەدەب و عیلمی مەلاکان

رازێکی نیهانـە کـە دلازارە بیـارە

ئەی پادشـەهی مەملەکەتی عیلم و مەعانی

بێ تۆیـە، لە بۆتۆیـەکە سەرشارە بیـارە

بێ شۆرشی نیوەی شەوەو بێ زیکرو بەیانــە
جارێ بە تەمەنایێکەوە بنــوارە بیـــارە
درکە لە دڵاعیجزی عێراقت لە فیراقت
نێزیکە لە سووتانەوە ئەمجارە بیـارە
بێ تۆیـە، لە بۆ تۆیـە، کە تۆ تۆیـە ئەناڵێ
پڕیە لە مەراق و ئەسەفی سەف سەفی ئەویارە بیارە
مەعلوومەکە ئێستەش پڕی گەنجەلە نهێنی
شایانە بڵێم مەنبەعی ئەسرارە بیـارە[٢]
وەک دووکەڵی کوورەی دڵەکەی شاکەلی وایە
خەمباری تەمی دووری دڵـدارە بیـارە

١- حیرەت زەدە : تووشی سەرسوورمان بووە.

٢- مەنبەعی ئەسرار: سرچاوەی نهینی.

-- ١٥ --

لە ساڵی ١٩٤٧ز- دا لە کۆتایی مانگی مایس دا لە پاش ئێوارە لەکاتی گەڕانەوە لە ماڵی شەوکەت بەگەوە بەرەو ماڵی خۆمان وە لـە کاتی نان خواردن دا دەنگی قورئان خوێنێکی خۆش دای بەگوێما دڵ و هەستی جوڵانم، کە پرسیارم کرد و تیان شێخ عوسمان تەشریفی هیناوە والە ماڵی کەریم بەگ، ئیتر نەوێسام وهەڵسام

چووم بۆ زیارەتی ڕێکەوت بە رامبەری دانیشتم هەر لەڕاسیا زۆری پێ نەچوو محەببەتێکی چووە دڵمەوە، وە ئەتوانم بنووسم کە مەسیری دنیایم گۆڕا، بەڵام موعارەفە نەبێ بەهۆی کەریم بەگەوە قسەو باسێکی وا نەچووە بەینمانەوە بۆ بەیانیش دووبارە ئەچووینە ـ کومار ـ کە ناوچەیەکە لە ـ قەرەبلاغ ـ لە قەزای ـ کفری ـ چووینە خزمەتی جەوازمان خواست فەرمووی تۆیش ئەچی عەرزم کرد بەڵێ، فەرموویان موبارەکە بەڵام تێگەیشتم حەزی ئەکرد لەلای بم لەگەڵ ئەوەش دا ڕۆیشتم پاش هاتنەوەمان ئەوچوو بوو بۆ «قزرابات» منیش چووم بولایان لە خانەقای شێخ عارفا بوون، دەرکەوت بەچوونم مەسروور بوو، پاش میقدارێ عەرزم کرد، شەکواو دەردێکی دووروو درێژم هەیە، تەشریفی هەڵسا بۆ خانەقاو لە میحرابەکەدا دانیشت ومنیش شەکوای شاکەل و دەردی دڵی خۆم بۆ هەڵڕشت، ئیتر دەرکەوت تەئسیری بووە چەن کەلیمەیێکیان فەرموو، ئەوە بوو بچم بۆ بیارە لە پاش یەک دوو شەو ئیجازەی گەڕانەوەی دام، خۆی مایەوە بۆ خانەقی و بەغدا ئەچوون، ئەمجا عەزمی سەفەری بیارە قەراری قەتعی بوو، بەڵام داخی گرانم لە خۆشیا ئەوە ندە

زووچووم ئەو نەهاتبووەوە ، تەنها شێخ عەلادینم زیارەت کرد گەڕامەوە ئەم پارچە هەڵبەستەم بە سوورەتی شکات پێشکەش کرد ، هەرچەندە ئەم قسەو باسانە لەم ڕۆژانەدا تامێکی وای نەماوە بەڵام بەلای منەوە ئەم باسانە بە موسبەتی هاوشانی دینی حەنیفی ئیسلامەتی یە، تائەو شەوکەت و شکۆهی بێ ئەم باسانەش لە شەوقایە، بە تایبەت ئەم سەرگوزشتەیە ڕووناکی یەکەی دای بەچاوی خۆماوە ئەمە پارچە هەڵبەستەکەیە:

ئەی چرای شەوقی جەماڵت شەمعی حوجرەی سینەکەم
دینەکەت ئاوی ڕەوانی مەزرەعەی ئایینەکەم
مەزرەعەی ئایینی تاعەت کاتی نەورۆزەو کزە
مەرحەمەت کە ڕوو لە من بە ئاوی دین و ژینەکەم
ژینەکەم قوربانی تۆیە بۆ درێژی ژینی تۆ
حازرم قوربان فیداکەم ڕۆحەکەی شیرینەکەم
ڕۆحەکەی شیرینەکەم هەرچاوەچاوی ڕێگەتە
حازرم شاها بە برژانگ ڕێگەکەت بە ڕژێن ئەکەم
ڕێگەکەت پە ڕژێن ئەکەم تا شاکەل و شیروانە بۆت
حەیفە بۆچی تۆ نەیبینی دەشتە سەوزو شینەکەم

شینەکەم بۆ شاکەلی کەم زارو ئاوە، شـــوورەزار
شاکەلی قوربانی تۆ بێ شێخەکەی نەقشینەکەم
شێخەکەی نەقشینەکەم قوربانی تۆ بێ ژینـەکـەم
حازری ئەفکاری تۆ بووم بۆ ویقایەی دینەکەم
بۆ ویقایەی دینی من دووروو نزیکت بۆنی یە
کارە بابێکە نیگاهت بۆ سەوادی سینەکەم
سینەکەی پڕ مەینەتم، خوم خانە یەکی قەسوەتە[1]
سەفوەتی تۆ مەر بمالێ قەسوتە دێرینەکەم
قەسوەتە دێرینەکەم ڕیشەی لەدڵما داکوتا
گەر بژارێکی نەبێ فەوتاوە زەرعی دینەکەم
دینەکەم مەربووتی[2] یادی ڕابیتەی حوسنی تۆیە
حوسنی تۆیە نووری دیدەی پڕ تەم و ئەسرینەکەم
پڕ نمی دووریتە دیدەم گەر ڕچی دووریت بۆنی یە
ئەی فیدای دووروو نزیکت ڕۆحەکەی بێ تینەکەم
ڕۆحەکەی بێ تینەکەم دووبارە عەرزی تۆ ئەکا
شاکەلی قوربانی تۆ بێ، شێخەکەی نەقشینەکەم

١ـ قەسوەت: بێ ڕەحمی.
٢ـ مەربووتی: بەستراوی.

٣ـ ڕابیتە : بە شێکە لە ئادابی تەریقەتی نەقشبەندی بەوەی بە چۆکا دائە نیشن وچاو لێك ئەنێن و بەخەیاڵ وینەی مورشیدەکەیان ئەخەنە بەردەمیان و داوای بەرەکەتی لێ ئەکەن.

وەڵامی سەماحەتی شێخ عوسمان

١٦

گەرچی دوورە ڕێگە جێگەت هەر لە دڵ دا وازئەکەم
یادو فکرت بۆ ئەدیبی شەوقی دڵ هەمراز ئەکەم
نەزمی خۆش و شۆخ و شیرینت فەرەح بەخشی دڵە
شاکەلیش فەزڵی هەزار جارە بە سەر شیرازکەم
بۆ تەماشای شاکەل و شیروانە ئازیز فکری خۆم
هەروەکو تەیارە بۆ ئەوجی سەما پەرواز ئەکەم
بۆ تەمەنای حیفزو حسنی شاکەلی گریانمە[١]
ڕوو لەقاپی حەق بە دڵ دەستی دوعا هەورازئەکەم[٢]

١ـ حیفز : حفظ ، پارێزگاری.

٢ـ هەورازئەکەم : بەرز ئەکەمەوە.

١٧

حاجی لە پاش کەعبە ڕووکە لە شاری دولبەر
تا سەرفرازو بێ غەم ڕووکەی لە دەشتی مەحشەر
حیرەت ئەکەم لەوانە ئەچنە تەوافی خانە

نارۆنە ئاستانەی" خیرالوری" ی پەیەمبەر
گەر خواهیشت خودایە، لەم عەمرەوو سەفایە
مەقسوودت مستەفایە، خالق لەحەجی ئەکبەر
"لولاكَ" وهەم" لعمرك" دووشاهیدن تەبەرولك
بەس بۆ جەنابی ئەو بوو ئەوەی کرا موقەددەر
رووکە لەرێ ی مەدینە رێگایّ تو مەبینە
ئەم رێگە رەسمی دینە گەر پێم ئەکەی تۆ باوەر
بە سۆزی پرلە سینە ئاهێ لە دڵ دەرێنە
دەروونت هەڵگرینێ خۆشتر لە ناری مەجمەر
ئەم مانگە تەرکی خەوکە، بەشەولەخەوتۆرەوکە
دڵ پرلە شەوقی ئەوکە دەمت الله أکبر
کە چوویتە ماڵی مەکە، عەزمی مەدینە جەمکە
تەحقیقی دینی تیایە مەدینەیی منەووەر
گەرلە فزوگەر مەکانی دیقەت کە تۆ نیهانی
دینی موبینی تیایە ئەسڵ لەوایە موغمەر
یەعنی شەفیعی مەحشەر نووری خودا پەیەمبەر
ئەرزو سەما موسەبب بۆ ئەوکرا مسەووەر

قەسری بەهەشتی هەشتی گوڵزارو باغ و دەشتی
تەرکیب کرا سرووشتی بۆ ئەو بوو هاتە مەنزەر
"أسرى" هەتاکو"أقصى"، "والنجم" تا"أو أدنى"[1]
مەولا گەیشتە مەولا دوو شاهیدن موسەددەر
کەمتر لەچەن دەقیقە، ئەم چوونە چەن دەقیقە
بێ قووەتی نەتیقە، عاشیق گەیشتە دلبەر
حیجابی بۆ کراوە، بیستی و وتی و گەڕاوە
ئەمرو نەهی هێناوە، لە ژووری چەرخی ئەخزەر
سوبحانە لەم وسوولە، بێ قالوو بێ مەقوولە
ساکیت" ذوي العقول"ە، رغبەن بەحوکمی باوەڕ
نووح وخەلیل و ئادەم کەلیم و ئیبنی مەریەم
مات و مەلوول و دەرهەم بێ تاقەتن لە مەحشەر
ئەو ڕۆژی پڕ بەڵایە، بۆکێ ڕجا ڕەوایە
مەر ساحێبی لیوا بێ ئەحمەد بە ئەمری داوەر
عالەم لە حیرەتایە، بەس نازی تۆ ڕەوایە
فەرموو شفاعەتێ کە بۆعالەمی موقەسەر
هەرکەس خەریکی خۆیە عاسی پەنای بوتۆیە

تابیع بە شەرعی تۆ بووین سەد کە سیاهە دەفتەر

"نعمائه العمیمه"، بۆ عاشیقانی موخلیس[2]

"عذابه الالیمە"، بۆ جاحیدانی ئەبتەر

خوسرانی جاویدانی، بۆ مونکیرانی سوحبەت

ڕیزوانی بێ نیهایەت بو یارو تەبعی یاوەر

مەشرووبی مونکیرانی شوربی حەمیم و هیمە

مەخسووسی موخلیسانی شەراب وئاوی کەوسەر

هەرچەندە ڕووسیاهم مەحجووب و پڕگوناهم

لایەق بە عفووی شاهم عاسی و موقیرو موزتەر

بم بەخشە یا ئیلاهی بە فەیزی سوبحگاهی

شادان نەبێ بە یەئسم ئیبلیسی پیسی ئەعوەر

یاڕەب بە لوتف و ڕەحمەت بمخەیتە بەر شفاعەت

ئەحمەد بنێرە کەعبەو بو ڕەوزەی موتەهەر

۱ـ مەبەست لە "أسری": شەو ڕۆیشتنە لە مزگەوتی مەککە بۆ مزگەوتی شام هەروەکو خوای پەروەردگار ئەفەرموێ: [سبحان الذي أسرئ بعبده لیلا من المسجد الحرام الی المسجد الأقصیٰ].

وەلەوێوە "میعراج" دەست پێ ئەکا.

"والنجم" مەبەست لە سوورەتی [النجم] کە بە دووروو درێژی باسی بەسەرهاتی میعراج ئەکا.

۲ـ نعمائه العمیمه: نیعمەتە زۆرەکانی.

یا رسول الله ئەگەرچی ڕوورەشی دیوانی تۆم
گەر نەبم خۆ هێچ نەبی ڕیزەخۆری خوانی تۆم
سەهووە، ئاما قوولی یە خۆم کردە کەلبی کوی تۆ
چۆن سەگێکی پاسەوانی موخلیسی ئاسانی تۆم
لەو سەگی ئەسحابی کەهفە من ئومێدم زیاترە
بۆ ئەوە من توولە هەڵتووتا وەکەی دەربانی تۆم
من کە ڕوو زەردو زەعیف و زامداری غەفلەتم
ناتەواوم، نارەوایە، چۆن بڵێم قوربانی تۆم
تۆ ڕەئوف و مونعیم و من موفلیس و بێ زادی ڕێ
ڕێبوارێکی هیلاکم هەر ئەڵێم میوانی تۆم
ئەی شەفیعی موزنبین موحتاجی شێوی ئەم شەوم
بێ دەس و بێ کەس ئەمێنم چاو لە ڕێی ئیحسانی تۆم
یا رسول الله چە خۆشە سەر قەدەم کەم تا حزوور
گەر بژیم دووبارە ژین و بشمرم قوربانی تۆم
کەس نی یە وەک من لە دەشتی غەفڵەتا وێڵ و مەلوول
ڕووڕەشی ڕۆژی جەزام و شەرمنەی یارانی تۆم

ئەی فیدای ئەو خاکە بم ئەسحابی تۆ پێ یا ئەچوو
گیان فیدای سدیق و فارووق و عەلی و عوسمانی تۆم
ئاخ لە داخی کاخی جەهلاحەپسی تاریکەی خەتام
چاوە چاوی نووری عیلم و پرتەوی عیرفانی تۆم
تو خودا ڕۆژی جەزا کاتی ڕجا ئەی مولتەجا[1]
شاکەلی بێ بەش مەکە حەیفە کە سەرگەردانی تۆم

١- ڕۆژی جەزا: ئەو ڕۆژەی هەرکەسە لە کردەوەی ئەپرسنەوە ڕۆژی قیامەت.

شاعیر ئەم شعرەی لە کاتی نەخۆشی دا وتووە

١٩

ئەی وەتەن ئەمجارە حەقمە ڕوو لە ڕێی مەولا بکەم[1]
گەر لە ڕاسی لێم ئەپرسی تەرکی تۆو دنیا بکەم[2]
بێ سەفایە، سوود و سەرمایەی نییە[3]
گەر خودا یاری بدا با تەرکی ئەم سەودا بکەم
یا رسول الله لە دنیا حاسڵ و مایەم نەدی
هیمەتێ بەڵکە بە ڕاسی ڕوو لە ڕێی عوقبا بکەم
ڕوو لە ڕێی باغی مەدینە و شێتی شاخی مەکە بم

بشمرم چەن خۆشە سەیری یە سریب و بە تحا بکەم
لە شکری تالآنی ڕۆحن تیپ و فەوجی مووی سپی
جاکەوایە چاك وایە مەنزلی بینـا بکـەم
دەستی من داوێنی شـاهی نەقشـبەندو قادری
نەقشی تەوحیدیٚ لە لەوحی سینەما ئینشا بکەم
عشـقی ئەو نەقشە بە نەوعی سەوقی شەوقم کاکەوا
بۆ نەجاحی ڕێی سەعادەت شۆرشیٚ بەرپا بکەم
دەس لە دنیا بەربدەم تەرکی عەلایقی پیشەکەم
من لەمەولا پشت بە مەولا ڕوو لە ڕێی ئەولا بکەم
شاکەلی عەیبە لە دیوانی خـودا حیلەودرۆ
بۆ ڕیـایە، بۆحسیر داخستنیٚ، دڵ وا بکەم[٤]

١ـ مەولا : خوا ، گورە
٢ـ تەرك : وازلیٚ هێنان .
٣ـ بی سەفایە : پاك تیە .
٤ـ وابکەم : بیکە مەوە بازی بکەم .

-- ٢٠ --

لە پاش وەفاتی شێخ عەلادین شاعیر ئەم شیعرەی بۆسەماحەتی حەزرەتی شێخ عوسمان نـاردووە .

جێگە داری ئالی عوسمان تۆی سیراجەدینی من

هەڵبژێرواوی دەس و بازووی عەلائەدینی من
شێخەکەی دەسگیرەکەم، تدبیرو پیرو میرەکەم
دەردی دووری تۆیە بۆیە زەردو شینە ژینی من
حازری فەرمانی تۆیە خاترە غەمبارکەم
چاوەڕوانی نامەیەکە چاوەکەی بێ تینی من
خۆ لەبەر جەوری جیایی ئاو لە چاوم جاری یە
مانیعە بۆ سەیری نامەت جۆگەیی ئەسرینی من
شەرحی شەوقت نادرێ دەردی فیراقت کاری یە
هێچ نەشاتی تیا نەماوە سینەیی غەمگینی من
بوو بە خوێن و هات بە چاوا دل لەبەر زامی فیراق
وەك تکەی ئەسرینەکانم کەوتە سەر داوێنی من
گەر لە ئەحواڵم ئەپرسی گەرمە شینی ژینمە
وا لە دووریت هاتە ئاخر ژینی بێ یاسینی من
سەوزو سووری تیا نەماوە شینە دەشت وهەردمان
دوور لە تۆ هەر شینە شێوەی ژینی بێ پەر ژینی من
شاکەلی هەر چاوەچاوی ڕۆژی وەسڵی ئەسڵی یە
بۆیە جارێ دەرنەچووگە ڕۆحەکەی شیرینی من

١ـ شیخ عەلادین لە ١٨٥٤ لە دایک بووەو لە ١٩٥٠ وەفاتی کردووەو لە بیارە نێژراوە.

٢١

بۆشێخ عوسمانی سیری لە قەزای چوارتا کەلە ١٩٥٧/٣/٢٦ لە خزمەت شێخ عوسمانی بیارەدا هاتبوون بۆکفری و شەوێ لە سەیدە بوون، کاغەزی نووسی بووبەیانی خوش سەفەری گەرمیانیان بەتایبە شاکەل، داوای غەزەلێکی کردبوو، ئەمەش غەزەلەکەیە

ئاسمانی شاکەل ئیستەش هەرخەریکی زاری یە
بۆ ویسالی ئێوە وەک من شین و نالین کاری یە
تاوی بارانی وەکو لافاوی چاوم جاری یە
بەرقی سینەی وەک هەناسەم کوورەیەکی ناری یە
ناڵەوگریان وگرمەی شەو هەموو شەوتاسەحەر
دەردی دووری چەشتووە وەک من کەوا هاواری یە
خۆلەبەرخویناوی گریانی من و هەوری بەهار
ڕەنگی دەشتی شاکەل ئێستە ئاڵێکی گوڵناری یە
من بەهارم وا نەدیوە قەت لە دەشتی گەرمیان
لوتفی شێخی ئێوەو ئێوەی مەگەر تیا باری یە
هێندە بارانی کەرەم باری لە دەشت و هەردیا

هەر پە لێکی دجلەیەکەو ئاوی گەوهەر باری یە
شەرحی زۆری حاسیلات و بەزم و کەیفی نادری
وا ئەزانم ئەم نیسانە لوئلوئی لێ باری یە
ئەم هەموو خێرەکە واریدبوو لە دەشتی گەرمیان
خاترانەی شێخ عوسمانەو ~~هەم~~ خەلاتی باری یە
ئەم دوو سێ بەیتە تەواو ناکەن بەیانی شەوقتان
بابەکورتی بۆت بنووسم دەردی دووریت کاری یە
شاکەلی شەوقی دەروونی ئێستە فکری ئێوە یە
بێ خەیاڵی ئێوە ژانە ژینەکەی بێ عاری یە

٢٢

لە پاش ١٤ تشرینی ١٩٥٨ کە لە بیارە دەرچووم (لێرەدا قسەکانی شاکەلی لەزمانی خۆیەوە وەرگیراوە) تاکو ئێشتەکە تشرینی دووەمی ١٩٦٢ بە خزمەتی سەماحەتی پیر نەگەیشتووم چونکە دوور بوولێمەوە جا شەوقی حزووروو ناتەوانی ئەم پارچە شیعرەی بێ هەڵبەستم وە پاش ئەم غەزەلەش تا ماوەیکی زۆر بە خزمەتی نەگەیشتم وە ئەم غەزەلەی خوارەوە لە وەڵامی پرسیاری خۆی دا کە فەرموویانە هیچت نەوتووە :

رووکەم لە یاری دێرین، یەعنی نیگاری ڕەنگین
دەسمایەکەی دڵ و دین عوسمانی شێوە شیرین
چی بکەم نەما توانا، لە هیجری بێ ئەمانا
عەقلم تەواوی دانا نەی ماوە تاب و تەسکین
پڕا دڵ و هەناوم خوێناوە ئاوی چاوم
ڕاسە بڵێم نەماوم بۆ ڕابەری من و دین
چی بکەم لە گەرمیانا، تامی نەما لە ژیانا
چارەم هەڵاتنێکە بۆ ڕۆژهەڵاتی نەخشین
بۆ ڕۆژی رووی پیری[1] پیرێکی دڵ مونیری[2]
لێوێکی پڕ تەبەسوم کێوێکی پڕ لە تەمکین[3]
دەستی نەداتە دەستم دەرچم لەدەستی هەستی
ترسم هەیە لە دەستی مەستێکی بێ دڵ و دین
بم دنە بەرزەی زۆر، ڕاوم بنێ هەتا گۆر
هەروا بە ناکەسی چم بۆ ڕۆژی ترس و لەرزین
یارەب منی پڕ خەتا، نەمرم بە ناکەسی تا
دەستم ئەگاتە دەستی پیرێکی جوان و نوورین
یەعنی سیراجەدین و بەدری مونیری تابان

عوسمانی شیخی ئێمەوئێمەی لەسینەنەقشین

١-پیری : پیری تەریقەت.

٢-پیری دڵ مونیرو : مورشیدێک کە دڵی رووناک وبێ گەرد بێ.

٣-تەبەسوم : زەردەخەنە.

٢٣

فەرمایشتی حەزرەتی پیر

تاقەت لە دڵا تاقە شەکیبایی هەتا کەی[1]

لەم بەفرو هەوا سەردی زستانە خوا وەی

بڕوانە کەژوکێوی دڵم بادەیەوو تەم

سەرماو نەسیمەی دەمەی دوودی هەناسەی[2]

عوسمانە هەموو کێووکەژو بەرزی وەپۆشی

لەم بەفرو کلیلەی خەفەتی مەحشەرە هەی هەی

ڕوو زەردوو سەراسیمەوخوێناوە دڵی من

خوێنی دڵ و ڕەنگە زەردی من دای لەمەی وبەی

ئاوازی دەف و سینەیە، ناڵەی دەف و نەی دێ

زیل و بەمی دل غەمزەدەیە کەی دەفەیانەی

ڕەعدی دڵە، بارانی خەتا، بەفری قەساوت

بە دکارو ڕیاکارو عەمەل پووچی پەیا پەی

لەرزەی دڵەکەی کاری یەسەد تەرزەگوناهی
سەرمایەنی یە بۆی بۆیە لە سەرمایە پەشێوەی
شاهی عەرەبی من بەفیداتم مەدەدێ زوو[3]
مەستی نیگەهی تۆیە دڵ وجەرگمە پەی پەی
شاهی مەدەنی تۆکە شەفیعی هەموو عاسیت
خومن سەگی دەرگاکەتم ڕەحمێ دەسا دەی
هەرچەندە گونەهبارو خەجاڵ ڕوورەش وزارم
خۆئومەتی توم،هەرچی هەبم سەدکەڕەت ئۆخەی
بەوتاوی بەهاری کەرەم وجۆششی ڕەحمەت
با دەرکەوێ باغ وچەمەن و لالەو غونچەی
سینەم کە پڕی غەفڵەتی گەردوو تەمە لوولە
قوربانە،شەها،زوڵمەتی دڵ لا بە،لە بۆکەی
بەو بایە ئەژیم دێ لە مەدینەی عەرەبستان
عوسمان بەفیدای ئەوگومزی ئەخضری قوبەی

١ـ شەکیبایی : خۆراگرتن وصەبروتەحەمول.

٢ـ دوودی : دووکەلی.

٣ ـ مەدەدی: فریام کەوەو یارمەتیم یدە

٢٤

سەوزەزارو نەوبەهارە سەیری سەحراکردنە
کەی زەمانی دەرس و بەحسە یا لە شارا مردنە
هەڵفڕینی سیل و دیقن سەیری سەحراوا چەمەن
وەك دەمی عیسایە گیان بەخشی گیاو گوڵبنە[1]
سەیدا سەیری بەهارو دەشتی شینی ئاودار
خۆشە ئەمڕۆ سوحبەتی ئەحباب و سوبحەی مردنە
سەیری دەشتی لاجیوەردی لێ حەرامە شاکەلی[2]
چاوەنواری تو ئەکا ئەم جەژنە وادەی هاتنە[3]

١- گیاو گولبونە: بنەگوڵ لە بنیا دانیشی.

٢- جیوەرد : شین.

٣- وادەی: کاتی.

٢٥

دەنگی کوردە دێ بەگوێما پڕ لە شادی عوشرەتە
بێ پەناو پەردە بە کوردی بانگ ئەکا لەم میللەتە
کاتی تێکۆشین و هەوڵە بۆ ژیانی یەکتری
دەست و داوێنی هەموو لاوێکی کوردم فرسەتە

دەرکەون، با دەرکەون، لەم فرسەتەی بەش مەبن
هەرکەسێ فرسەت نەناسێ ئاخری هەرحەسرەتە
دەنگی ئازادی هەمووو دنیای بەجاری دا لەبەر
مانەوەی ئێمە لەناوا کاری جەهل و غەفلەتە
ئەوکەسە شێری ژیانە گەر بژێ بۆنیشتمان
خاك و ئاوی ئێمە ئەمڕۆ چاوەڕوانی هیمەتە
ڕۆحەکەم بەندەی کەسێکە وا لە تەدبیرا بژی
مەرکەزی عەقڵە کەوا پێویستی خاوەن قووەتە
سەد کە شێرن لاوی کوردی نوقتەیی تەدبیریان
با لەبەرپێ دانەچن ئەم جا ئومێدی نەسرەتە
بەندەیی سەییدم موخلیسی خاکی وەتەنم
شیعرەکەم قوربانی کوردێکە لەسەرخۆو سابتە

-٢٦-

هەرکە دێتە نازو خەندە لێوی غونچەی گوڵشەنی
وەختە گیانم دەرچێ بۆماچی کوڵم و گەردەنی
گەردەنی بێ گەردوو نازك پەمبەیی سوورووسپی
وەرگەڕێ زوانم ئەگەر بیکەم بە لۆکسی جەرمەنی

لۆکسی جەرمەن هێندە کەی ڕووناکە لایا من بڵێم
مەردوومی چاومە دیارە یاخوخاڵی سەوسەنی
سەوسەنی خاڵ وخەتی گوناى ئاڵی پەمبەیی
چاو خەواڵ و ڕەش و لێوی عەقیقی مەعدەنی
مەعدەنی ئاشووب وجەنگن خوێن ئەڕێژی دووبرۆ
هەروەکو شەمشیری دەستی کوردی مەستی مەوتەنی
مەوتەنی مەئلووفی قەلبم حەلقەی ئەگریجەیە
نەغمە سەنجانە بەمیسلی عەندەلیبی چیمەنی
عەندەلیبی چیمەنی گریانی تەئسیری نەما
چاکی هەڵداوە لەسینەی دلبەری دڵ ئەفگەنی
شیوەنی بۆ دوو بەیی پڕ چنگ ونازك، سەربەمۆر
دڵکە پڕ دەردی فراقی ، دەستی کردە شیوەنی
ئەفگەنی هەر لایقی تویە بە دیدەی مەستەوە
مەست و مەخموورم نەدیوە جەردەیی کاو ڕەهزەنی
ڕەهزەنی شێخ و مەلان خاڵوخەتوغەمزەی بەناز
هادیی شێخ و مەلایە پرتەوی ڕووی ڕەوشەنی

رۆشنە ئەحمەد وەکو ئاوێنە چارەی دلبەرت
سەیری خۆت کەتی شکاوی وەك دوو زولفی سەوسەنی

لە دەستنووسێکی ترا ئەم بەیتە وا نووسراوە:

عەندەلیبی چیمەنی گریانی تەئسیری نەما ❋ دڵکە دەردی فیراقی دەستی کردە شیوەنی

٢٧

ئەوچاوە سیا ڕەنگە کەوا مەنشەئی جەنگە
بەولە شکری موژکانەوە سەرفەوجی فەرەنگە
خوێن ڕێژە، شەر ئەنگێزە، بەد ئەندێشە نیگاهی(١)
ئەوچاوە فتوورسازە ئەڵێی پووری پەشەنگە(٢)
ناڵانە لەبەر تیری موژەت گۆشەی جەرگم
کون کون بووە بنوارە ئەڵێی جێگەی هەنگە
زولف و پەڵکەی کاڵی کەوا زێوەری دۆشن(٣)
ئاڵاوە لەقەدگەردنی ئەو شۆخە قەشەنگە
بڕوانە ئەڵێی سوورەتی حوورە لە نەزەرڎا(٤)
سوبحانە چە شیرینە چەنێ شاهیدوشەنگە(٥)
ئەو عاریزە گوڵنارەکە مەحفوزە بە زولفی(٦)
سەرچاوەی حەیوانەکە دەوری شەوەزەنگە

زاهید مەکەمە نعی دڵەکەم مەستی نیگاهە
تالب بە شلینگیۆیە ئەو عاشیقی شەنگە[7]
قوربانی دەمت بم کە نسیبی منە ماچی
خۆی داوە وەکو وا ئەم غەزەلە قافیە تەنگە
حەیرانی قەدی تۆیە هەوسیاری موژانە
سەرسامی نیگاهی تووە ئەحمەد نە دەبەنگە[8]

١- بەد ئەندێشە : بیری خراپ.
٢- پووری پەشەنگ : پاڵەوانێک بووە کە ناوی ئەفراسیاو بوو
٣- دوشن : شان.
٤- سوورەت : وێنە، شێوە، حوور : پەری.
٥- شاهیدو شەنگ : خۆشەویست
٦- عاریز : عارض، ڕوخسار.
٧- شلینگیتو : شلن پارەی ئینگلیزی یە.
٨- دەبەنگ : بەنگیش، گێژوووێژ.

٢٨

لەگەڵ دڵ عەهدە ئەمجارە نەجاتم بوو لەدەس دووری
سەرم دانێم لەسەر بەردی سەری ڕێگت بەمەسرووری
مەگەر شیروانە جەنەت بووجەنابی تۆکە بۆیی ڕۆیی
لە دەرگی ئەسفەلا مامۆمنی لایق بە ڕەنجووری

لە بۆ تۆ بوو کە دەککەم لا، وەکو ڕزوانی جەننەت بوو

ئەمێستە نەشتەری خارە لە بەرچاوم گوڵی سووری

هەموو دنیا لە بەرچاوم سەراوّ[1] و بڵقی خوێنینـــە

ئەوەندەی ڕشتووە چاوم سوروشکی سووری وسوێرە

لە پەنجەی پامەوە تا سەر بلێسەی ئاری مەحرووی

هەڵیقرچان و سووتانی، خودا تەوبە لە مەهجووری

خومار ئەشکەن لە کوێ بێرم من و ساقی لە یەک تاقین

نەبێ کەس وەک منی بێ دڵ ئەسیری دەردی مەخمووری

ئەڵێ "ئەحمەد" لە دووری تۆ وەکو پەروانەو شەمعە

بە قوربانی جەمالت بم سەراپا کۆمەڵێ نووری

موناسەبەتی ئەم شیعرە ئەوەیە کە شێخ ئەحمەد لەگەڵ ماڵی شێخ کەریم دوو ساڵ بەیەکەوە بوون لە ٢٢ جمادی الآخرة ١٣٥٤ هـ ، ٢٢ ئابی ١٩٣٥ ز ـ ماڵی شێخ کەریم ئەگەڕێنەوە بۆ "کەلار" وە لە تاو دەردی دووری ئەم پارچە شیعرەی داناوە. (ج.م)

(١) سەراوّ: مەبەستی سرابە.

٢٩

وا دیارە من لە مەولا ڕێشی یارم[1] پێ خۆشـــە

ناڵەوو شین وچریکەی قەلبی زارم پێ خۆشـــە

بۆ ئەوە تاکو نەکێشم منەتی ساقی و شەراب

ڕوو بەڕوی جانانە چاوی ئەشکبارم پێ خۆشـــە

هاتووم بۆ ماچی کوڵمت باکە زولفیش لا نە دەی
بۆ ئومێدی نۆشی شەربەت نیشی مارم[2] پێ خۆشە

لالە زارە ناوی سینەم پڕ لە خوێنی تک تکە
تاکە پەژمووردە[3] نەبێ من نازی یارم پێ خۆشە

چی لە تەکیەو مەدرەسەی شێخ و مەلا بێ تەرە تەرکی بکەم
پڕلە شۆڕێ عەشقە من خانەی خومارم پێ خۆشە

گەر گەرەکتە تا بزانی مەزهەبم ئەی وشکە شێخ
من بە خوماری نالەیی عەبدێکی خومارم پێ خۆشە

ئایی وئۆیی دڵ لە سەد ذکری ڕیایی[4] خۆشترە
پڕ لە سۆزو عیشق و قەلبی بێ قەرارم پێ خۆشە

مەستی بادەی حەق شناسی کردوم ئێستاکە من
بۆیە نەشئەی چاو مەخووری نیگارم پێ خۆشە

ئەحمەدا ئەمجارە لەفزی شیعرەکانت زۆر زلن
وس بە، بێ دەنگ بە کە من بێ زووان وزارم پێ خۆشە

١-ڕێشی یار: ئازاری یار.
٢- نێشی مار: گازی مار.
٣-پەژموورده: لە روو لاواز بێ خوراک و خواردن.
٤-زیکری ڕیا: ئەو زیکرەی کە یەکێک ئەیکا بۆ ئەوەی پێی بڵێن مرۆڤی چاکە، واتە لەبەر خوا نایکا.

٣٠

ئەم پارچە شیعرە سەماحەتی شێخ عوسمان لەحەسەن محەفەرموویەتی و نووسیویە و هەر لەوگەشتەداکە تەشریفی لەکفری یەوە هات و دیدەنی شاکەل ومالی حاجی سەمین پالانی و حەسەن محەی کرد ، بەندەش ـ مەبەست لە شاعیرخویەتی ـ لەخزمەتیا بووم و ، لە ڕاستی دا سەفەرێکی خۆش ولە بیرنەچووەو شەوێکی لە دلا نەقش گرتووبو ... وەلامی کاغەزێکی منی نووسی بووەوەوئەو شەو وای زانیبوو کاغەزی میرزا ئەحمەدی خۆیانە لەکۆتایی داکە حالی بووبوو لە نامەکەدا ئەم پارچەیەی نووسیبوو:

خالۆی عەزیزم شاکەلی مەقام ‖ لەپاشی غەرزی گوڵ دەستەی سەلام
بۆ تەعبیری خەو وەگیانت قەسەم ‖ بۆت بەیان بکەم بێ زیادو بێ کەم
وام زانی نامەی میرزای خۆمانە ‖ چۆن خیتابی وا لەگەڵ تۆمانە
ئیمزای کاغەزت میرزا ئەحمەدی ‖ قەسەم بەرۆحی عودال سەمەدی
جواوی میرزا بۆخوێی نووسرا ‖ ئەویش بەعەکسۆ تەعبیری کرا
قەزیە تەواو مەعکووسە بەلێ ‖ وەناوی کاتب حوکم ئەدرێ
کاغەزهی کێ بووجەواو بوکێ چوو ‖ ببەخشە هیچ کەس لەسەرچوونەچوو
ئەسمای موشتەرەك ولاتی تێك دا ‖ ئیسمی تۆو میرزاکەی وان لە ڕێك دا

ناو بنووسى ئه‌حمه‌د به ته‌نها | مه‌عريفه‌ى نه‌بى حه‌رفيكى وه‌ها
بزانين ئه‌ديب خه‌وى واى ديوه | يا ميرزا خه‌ريك وڕاوه بووه[1]
سيومان بۆ ناردى ته‌شبيه كراوه | وه‌ك ڕووى عابدان ناوى نراوه

١- وڕاوه : وڕێنه

٢٧مارت ١٩٥٧م / ٢٤ شعبان ١٣٧٦هـ.

٣١

وه‌ڵامى شاكه‌لى :

شاكه‌لى قوربان سه‌رووى باڵاته[1] | سه‌رگه‌ردى سوداى باڵاى ئاڵاته
سه‌جده‌ى وه‌ميحراوكه‌عبه‌ى كه‌ماڵته | چاوى پڕله ئاوشه‌وقى جه‌ماڵته
منيش غوڵامى ده‌ورى خانه‌قام | زياترله ميرزا به‌دڵ ئاشنام[2]
خيتابت هه‌ر نه‌وع له لام شيرينه | مه‌زه‌ى به‌زمى شه‌وق دڵى غه‌مينه
سيوى لاى تۆبێ ياخو پرته‌قاڵ | ليم حاڵى ئه‌كه‌ن شيوه‌ى شۆروحاڵ
ئازيزم من كه‌ى سه‌وداى سيومه | شيواوى شيوه‌ى له‌فزو ليومه
قوربان سيوى چى كه من ڕووزه‌ردم | زه‌ردى خه‌جله‌ته، ده‌رمانى ده‌ردم
مه‌حجووبيش نابم له به‌دبه‌ختيا | سه‌رم سووڕماوه له‌زام سه‌ختيا
مه‌رتۆ هيمه‌ت كه‌ى به پرته‌قاڵێ | دڵ ده‌ركه‌ى له‌قاڵ بيخه‌يته حاڵێ
ئه‌نا به‌م زامه هه‌ر ئه‌تليمته‌وه | به‌زامى تازه هه‌ر ئه‌كوليته‌وه
به‌ڵام كه زامێ به مه‌يلى تۆبێ | ياخوا بێ ده‌واو هه‌روه‌كو خۆبێ

١- سه‌رروو : دارێكى به‌رزى جوانه

٢- ميرزا : مه‌به‌ستى له [ميرزا ئه‌حمه‌دى] بياره‌يه ئێستا كۆچى دوايى كردووه.

-《 ٣٢ 》-

بۆسەماحەتی پیر:

ئەی دەوای دەردی فیراقت رابیتەی سیمای تــۆ

وەی عیلاجی بێ نەوایە گوشــە ئیمایی تــۆ[1]

گۆشەیەکی چاوی تۆ توشەی دیاری ئاخیرەت

مەنبەعی دنیاو دینە مەسکەن و مەئوایی تـۆ

مەسکەن و مەئوای تۆ شەوق و نەشاتی ئیمەیە

سوورمەیە بۆچاوەکانم خاک و خۆڵی پایی تـۆ

پایی تۆگەر بێ بەسەرما تاجی شاهنشاهی یە

چی لە پاشایی بکا دەروێشەکەی دەرگایی تـۆ

کێ لە دەرگاهی تۆدا مەحرووم و بێ بەش ماوە تـۆ

کەس نی یە مەئیووسی نان و خوانی خوا پێداوی تـۆ

خوانی خوا پێداوی تۆ بۆ خوایە (مەعلوم) سابیتە

حاتەمی چی، ماتەمە بۆ مەجمەعی ئەعدایی تـۆ

مەجمەعی ئەعدای تۆ باسەر لە خوار و حیرەبن

پڕ زیایە چونکە ڕۆژی ڕاسی شوق ئارایی تـۆ[2]

شوق ئارایە دڵی هەرکەس کە شەوقی تۆی بێ

سەد هەزار خۆزگەم بەوانە وا دڵی وا لایی تـۆ

لایی تۆ بێ "شاکەلی" ئەوسا فەرح بەخشی دڵـــە

هەر ئەسیرە گەرچی میرە شاهی من مەولایی تـۆ

١ـ ئیمایی: بۆ ڕوانین، ئاوردانەوە، [الاشارة]

٢ـ زیا: ڕووناکی.

٣٣

وەڵامی کاغەزی ئەحوال پرسی دەغڵ و دانی شاکەل بۆحاجی ئیبراهیم

هەر بژی سەربەرز و ئازا بە شقی عوسمان وعەلی

چون لە دڵتایە پەژارەو پیری هۆزی شاکەلی

شاکەلی داوای لەخوایە دەرکەویت و سەرکەویت

سەرکەویتە سەرسەران و دەس بخەیتە سەرملی

سەرملی بووکی تەرەقی قۆڵی تـــۆ گردەن بەنی

یا نیکاحی کا لە تۆ ئەحمەد بە قەولی حەنبەلی

حەنبەلی حەولێ بدا ئەمجارە بۆ دیداری تـۆ

ڕۆحەکەم بێ غەم بە بۆمن شاکەلی و میکائیلی

شاکەلی و میکائیلی بەهەری خوابێ داوی یـە

پڕلە گەنم وجۆی ڕەزایە دەشت وهەردەی سەرکەلی

سەرکەلی شینە وەکو دەشتی هەموو شینایی یە

شیوو سەرپەل شین و ڕوونە ئاوەکانی جۆگەلی

جۆلەلەی بۆ مەزرەعەی ئومێدی عەفوم لای خـودا
روون و ڕووناك و ڕەوانە وەك شەتاوی مەندەلی
شەوق ئارایە دڵی هەرکەس کە شەوقی تۆی بێ
سەد هەزار خۆزگەم بە وانە والەلای تۆیە دڵی

٣٤

وەرە نازی تەماشاکە کەلاوەی کاکی کولیایی
نیازو نازی چی شێخم مەنازەچەرخی مینایی
گەلێ شێخی بە شاخادا بناغەی ئاغەشی دەرکرد
ئەمیری زۆری زۆرداری لەبن هێنا بەئەسپایی
کلاّنی کاول وکۆنیش بە دەنگی بەرز ئەلێ میرم[1]
ئەتۆش نەختێ لەسەر دەرکە توخوا خولیای کولیایی[2]
ولان چەقیازی[3] بۆکەس هەتا سەرقەت دەسی داوە؟
ئەبێ ڕۆژێ برووخێنێ ژیانی قاسم ئاغایی[4]
ئەگەر میری، ئەگەر پیری، ئەگەر ئاغای بە تەدبیری
دڵی ڕەنجبەر مەرەنجێنە لەبۆ چەڵتووکی مەولایی

دەخیلی میری خۆمانم کەریم خانی لە بیرا بێ

غەنی ماوە لە جێگاکەی ئەمیری ژن بە بێ شایی

١- کڵانی : کوڵە جۆی زەنگاوەت لە قەرای کفری.

٢- کولیلی : ناوی ئاوایی یەکێ بووە ئێستە نەماوە.

٣- قیازی : دەشت - ولان : وشەیەکی تورکی یە بۆ گاڵتەپێکردن بەکار ئەهێنرێ.

٤- قاسم ئاغا : کابرایەکی سەییدە و ناسراوە لە کفری.

٣٥

هەموو فەقێ ئەفەندی بوو فەقیری فەوت وفانی کرد

کە کاتی شاری جێ هێلا خزایە ناوی ئاوایی

بە سەحەرفێ لە بۆ کەسێ کاکە نۆبەی خاڵۆ حاجیمە

ئەویش لێم بوو بە ئاغایێ بە زۆری قاوە و چایی

ئەگەر نەختێ نە پارێزێ لە مەولا هوزی بێ هێزی

مقەس چی حازرە تۆڵە بسێنێ شەو بە تەنیایی

لە خشتی خشتکەنم پرسی بناغەی قەسری کێ ی؟ فەرمووی[1]

زەندو بابان ئەپرسی یا سەلاحەدینی دنیایی[2]

دڵم سووتا بە حاڵی خۆم کە خوێنی خۆمە ئەیخۆم خۆم

هەموو هەر یەک رەگ و ریشە چە زاخۆیی چە زازایی

عەماری کەس نی یە ورگم قسەی راسی ئەبێ بکرێ

ئەگەر رۆژێ پەتیش بکرێم لە بەردەرکی سەرای شایی

۱ـ خشنکەن : ناوچەیەکە لەکردی پالآنی و زەنگاوات لەکفری.

۲ـ زەن : مەبەست لە بنچینەی دەوڵەتی زەندەکە سەرکردەکەی کەریم خانی زەند بووە لە ئیران.

۲۰ـ ذي الحجة ۱۳۷۱هـ / ۱ـ ۹ـ ۱۹۵۲م

۳٦

لە سەرما کۆششی وەسڵە نەتیجەی گەڕچی نازانم
لە دڵما جۆششی عەشقە لە شۆرە دیدە گریانم
بە شەوقی میهری دڵداری دەروونی سینە برژاوە[۱]
بەخۆرایی نەچۆڕاوە زووخاوی دڵ لە موژگانم
بە فەقر و فاقە نازانم لە سایەی مایەی شەوقت
بحمد الله سەرئەفرازم کە بەندەی عیشقبازانم
کە چون مەجنوونی بێ سامانی شەوقی کەعبەکەی ڕووتم
لە میحرابی بڕۆتا بۆیە بەستەی زولفی پێچانم
بە تەئسیری بڕۆی تۆیە هەمیشە وا لە خەمیازە
بە یەکێ نایتۆ ناسۆرن دەمی خوێنینی زامانم
لە ئیسم و ڕەسمی ئاوارەم کەسێ گەر مەیلی پرسینە
لە دوو میسراعی ئاخردا تەماشا کە نمایانم
وڵاتم شاکەلە "ئەحمەد" نە خەلوسمە سولالەی تاهیرەنەسلم
سەگی صدیق و سەلمان و غولامی شاهی عوسمانم[۲]

١- میهر: خۆشەویستی

٢- سەلمان: مەبەست لە سەلمانی فارسی یەکە مەرقەدی پیرۆزی لە سەلمان پاکەو کە پیغەمبەر دەربارەی فەرموویەتی: (سلمان منا أهل البیت) واتە سەلمان لە ئال و بەیتی ئێمەیە.

٧-٢-١٩٥٣ ز
٢٢-٥-١٩٧٣ ک

٣٧

ئەی محەبەت هێندە ئێشت زۆرە باسی ناکرێ
هەرکەسێ دووچاری تۆ بوو با لە خۆی دەس هەڵگرێ
بۆهتی ناحەق من بە حوسنی یاری خۆما بۆچ بکەم[1]
من گرفتاری دەسی تۆم واسیتەش لێو شەکەرێ
تا بۆ شێکی خستە جەرگم جەزبەی عەشقی نیگار
سینەی بیماری چاکم چاکە ئاگر ناگرێ
تا بە خویناوی دڵم سەرپەنجەکانی ڕشتووە
پەنجەیی انسانە باوور قەد بە ڕەخنەی ناکرێ
شەوقی روخساری کە دەرخا میهری گەردوون ون ئەبێ
دەستی کەس ئەسڵا ناکەوێ هەر وچل چراگەر هەڵگرێ
بادە نۆشی جامی لەعلی لێوی تەرسا بەچەیە؟
بۆیە وا شێواوە دایم زولفی پڕ پێچ و گرێ
دەتسووتێنێ "ئەحمەدا" باشترە محەبەت کەم بکە
شۆڕشی حوسن و محەبەت زۆرە شەرحی نادرێ

١- بهت: بوختان.

٣٨

ئەی لە یاری بێ وەفا هەم ڕووی وەرگێڕایەوە
وەسڵی لێ تێکدام و دووری فیرقەتی هێنایەوە
هەم تەمی غەم بوو بە هەوری مەینەتی ڕووی عەیشی گرت
سەیلی ئەشکی دیدەی خوێنباری من هەڵسایەوە
ئاگری عەشقت کە وەقتێ پەریەوە خەرمانی دڵ
ئاوی لۆمەم زۆر بە سەریا کردوو هەر نەکوژایەوە
جاری سورتاوی دڵم تۆوی ئومێدم پێوە کرد
بەرقی ناری فیرقەتی تێ کەوتوو هەم سووتایەوە
ئاگری غەم شتێکی مابوو هەتا بکوژێیەوە
بای فیراق لێی دا ئەوا دووبارە هەڵگیرسایەوە
ڕووی برینانی دڵ و جەرگ و هەناووم تویژی بەست
تیری غەمزەی دولبەرم ئەمڕۆ خۆشی پێکایەوە
چونکە غالب تاقەتی باسی غەمی هیجری نەما
ئاخری تۆماری شەرحی فیرقەتی پێچایەوە

٣٩

ئەلا ئەی موتریبی شیرین تەرانە ‖ بکە دەرمانی زامانی زەمــانە

لە تەئسیراتی دەنگت شادمانم ‖ بە ئاوازی حەزینت شــادمانم

فراهەم کە دەف و چەنگ وچنانە ‖ نەی و تارو سێتاری خۆش تەرانە[٢]

بەقانوونێکی مەحزوون بەربت وعود ‖ بە دەنگ بێنە لە دڵ دەرکا تەم و دوود[٣]

لەدەف کەف دە، لەنەی سەرپەنجەکانت ‖ لە بۆ ئەو تارە دەس بێرە زوبانت

سێتاریشت موهەییاکە بەمەردی ‖ چغانەوچەنگەکەت لێدە بەکوردی[٤]

ئەساسی مەحکەمە خۆهەر بەبای ‖ لە بن دەردێ بە فرمانی خودایێ

سەرو ماڵم فیدای جامی ســاقی ‖ کە ئێمە فانی و ئەوجامە باقی

بنۆشە سالە دەس ساقی تۆجامێ ‖ بە مەستی باچی هەرسوبح وشامێ

ئەوەندە مەی بنۆشە تۆ لە جۆشــا ‖ مەگەر سوبحی قیام بێ ی تۆ بە هۆشا

نەبێ باکت لە سووڕانی زە مانــە ‖ فەرامۆشی بکە عەشق وفســانە

بە ساقی دڵ بدە شەوقت بە ئەوبێ ‖ لەهەر فرمانێکا هیمت لە ئەوبێ

١- موناسەبەتی ئەم شیعرە تەوەیە کە ئەو ماوەیەی شاعیرلە" بان سنوق "ماوەتەوە تووشی زەحمەتی زۆر بووەو تاڵی و توشی چێشتووەو ناچار ئەم گوندەی بەجێ هێشتووەو ڕووی کردووەتە گوندەکەی سەرچەم.

٢- چەنگ وچغان: ناوی دوو ئامێری مۆسیقان. تەرانە: بەستەی گورانی.

٣- دوو: دووکەڵ.

٤- ستاریشت: ئامێری رابواردن.

٤٠

ئەم هەڵبەستەی خواروەوە لە بێ تاقەتی و دووری لە شاکەلەوە وتراوە

ڕەشکی دەشتی دەککە، خاسە دیکەی سەرچەمە[1]
پڕ بە سەحرا سەوزو شینە زەردو سوورو پڕچەمە
فەرشی شین و ڕەنگی ئاڵ و نەقشی سەحراموختەلیف
ئەم هەموو ئارایشە تەئسیری بادی سوب دەمە
باسی نێرگس چی بکەم وەك چاوی یارە پڕ خومار
سوورەگوڵ چی بوو بڵێم خۆحەسرەتی لێوو دەمە
عەرعەری سەرکەش لە باغا خوسرەوی شیرین بەیان
گوڵ بە ئاڵی بێ میسالە هەر ئەڵێی تاجی جەمە
واخەریکە ئەی گەیەنێ غەبغەبی نارنج و سێو
دەستی بادی سوبحگاهی سەیری چەندە مەحرەمە
وا بەسینەی دارەوە هەڵی یاووسی مەمکی هەنار
مەحرەمێکی خالیسە ئەو سینە بەو دەست و مەمە
شۆری مەجنوونی هەیە سەودا سەرێکە شۆرەبی[2]
جێ نشینی قەیسە ئارێ بۆیە سەرمایەی خەمە[3]

ئەم بەهاری بێ خەزانم بۆ ئەمیری کامگار
ئەم کەلامی لەعل بارەم بۆ نیساری ڕێ کەمە
"ئەحمەدا" سالآنێ پێشوو لێوی وشك و نەشکبار
ئەم تەڕی نەمسالمە تەئسیری میری سەرچەمە

١- ڕەشکی: حەسوودی ؛ دەکە: ناوی گوندێکە لە قەزای خانقین.

٢- شۆر: خۆشەویستی.

٣- خەمە: ١- ئازارو پەژارە، ناخۆشی.

٢- چەماوەقەوە، خوار بوونەوە.

٤١

لەم سایەگوڵەو پای چنارەو لەبێ ئاوە
سەودای جینانم لە سەرا هیچ نەماوە
لەم باغەکەوا داغە لە بۆ ڕەوزەیی جەننات
گەر بێ بە دڵا یادی جیهان مەستی وخاوە
شەوبۆو گوڵ و سونبول و سەوڵی چەمەن ئارا
"سبحان تعالی" کە چە لەم باغە ڕواوە
نەززارە سەراسیمە لە سەیرانی ڕیاحین[1]
ئاشیفتەو بەرگەشتەیە حیرەت زەدە ماوە

(١) ڕیاحین : بۆن خۆشەکان.

ئەی شەفیعی دەشتی مەحشەر فەیزبەخشی مورسەلین
گۆشەیی چاوت لە من بێ رحمة للعالمین
مەعدەنی عیلم وحەقیقەت مەخزەنی سەبرو سەفا
وەی شەهنشاهی دووعالەم سەروەری دنیاودین
ئەی شەهی تەختی"لعمرك""قاب قوسین"ت مەقام
بەر لە"مازاغ البصر"جێ ما لە رێ روح الأمین
رۆحی من قوربانی رێگەوخاکی بەرپێتەو مەقام
تۆ مەقامی"لي مع الله"کەی دەرم دێنی لە شین
شین وگریانم لەبەر زۆری گوناهـو غەفلەتـە
بۆ رجای عەفووی ئیمە وردو گەورە هیچ نین
تۆ رەئیسی شافعین و من ئەنیسی موفلسین
رەحمەتێ ئەی تۆجەلیسی ساحێبی عەرشی بەرین
ئاخری رۆژی ژیانەو سووئی ئەعمالم درێژ [١]
توخوا با بێتە کورتی خولق و رشتی ناشیرین
.شاکەلی" شووی گوناهی نایەتە حەددو حساو [٢]
لوتفی تۆیەگەر نەجاتم بێ لە دەس "بئس القرین" [٣]

١- سووئی ئەعمال: کردوەی خراپ.
٢- حساو: حساب- ژمارە.
٣- بئس القرین، هاوڕێی خراپ.

٤٣

شێخەکەی ڕوو سوورەکەی مەسرورەکەی عالی مەقام[١]
کێوی تووری یا لە نووری نایبی خەیرول ئەنام[٢]
نایبی خەیرول ئەنامی تۆ بە حوسنی خولقەوە
پەیڕەوی پەیغەمبەرێکی ساحێبی ڕوتبەی خیتام
ساحێبی ڕوتبەی ولایەت کاشیفی دەردو غەمی
پێشەوای ئەتقیای ئەولیاکانی ئیمام
ئەولیاکانی ئیمام و هەم ئەنیسی بێ دەسی
خادیمی شەرع و مەحاسین ڕابەری ڕێگەی سەلام[٣]
ڕابەری ڕێگەی سەلام و مورشیدێکی مەعنەوی
شارەزای تەفسیرو شەرع و ڕەمزو ئایات و کەلام
ڕەمزی ئایات و کەلام و دەرس و تەفسیرو حەدیس
لایقی تەوجیهی تۆیەتی گەینی خاس و عام
خاس و عام زومرەی ئیسلامە ئیمڕۆ قیبلەکەم
ڕوو لە خەتمەو خانەقاتن ڕۆژو شەو هەرسوبح و شام

سوبح و شامت بەزلی مال و سەرفی حاڵ و دەرسی دین

دەستگیری هەرفەقیر و بێ نەوا و بێ مەرام

بێ مەرامە بەزلی ماڵ و نانی تەکیە و خانەقا

بۆ خودایە سەرفی ماڵ و حاڵ و شانت بەردەوام

بەردەوام بێ، یا ئیلاهی، خادیمی قورئانی تۆ

بە شقی ئەوسافی قەدیم و ساحێبی بەیتوول حەرام

ساحێبی بەیتوول حەرام ئەمجارە عەفووی شاکەلی

قەسدی ئەو بێ وەکو من بۆ ئەوە دەست و دوعام

١ـ عالی مەقام: پایە بەرز.

٢ـ نایبی خەیرول ئەنام: لە زۆر زانای بەرزم بیستووە گوایە ئەو شێخەی هەموو پایە و پلەکانی تەریقەتی بڕیبێ و گەیشتبێ بەو مەقامە ئەبێتە رابەرێکی ڕاستەقینە و لە جیهانی مەعنەوی دا فەرمان لە پێغەمبەرەوە وەرئەگرێت

٣ـ خادیمی شەرع و مەحاسین: واتە خزمەتی شەریعەتی ئیسلام و مەحاسین ئەکا "مەحاسینیش": مەبەست ئەمووی پیرۆزی پێغەمبەر ﷺ و ئێستا لە بیارەیە.

٤٤

پەشیمانی

خاڵۆکوا دەورەی گەنجیو جوانیت	مەجلیس ئارایی و شیرین زوانیت
کوا دەس و بردی مەردی و ئازایت	کوا نازو عینوان دەوری دنیایت
کوا چاوی مەست و ئەبرۆی خەمیدەت	کوا خەتی ڕەیحان تازە دەمیدەت (١)
کوا دەس و پێنووس و تاری مەردیت	کوا شیعر و ئەدەب بەکوردی وردیت

کوا شان و شەوکەت بازو بڕاوت ... کوا پێکانی کەل لووتکە وکلاوت
کوا ڕان و ڕکاو سەرو سواریت ... کوا ڕەسم وجیسم وئیسمی دیاریت
کوا بۆرەی کەشخەی سەرمەیدانانت ... کوا بگرەو بردەی سەرو یارانت

١ـ خەمیدە : چەماوە ؛ تازە دەمیدە : تازە پێ گەیشتووت.

٤٥

کوانی هەیکەلی سەرکەلی شاکەل ... هەی کەل هەی کەلتە تازە لە شوێن کەل
کاکە گوێ گرە ئەگەر ئەحمەدم ... بۆ ئەجرو زەجرو سزا سەرمەدم
وەکو تۆ ئەڵێ ڕۆیی ئەو دەورە ... ئێستە ساتێکم سەد تەوری جەورە[1]
بەڵام من چی بووم لە چاو هەزارا ... وەک من هەزاریان ئەکرد بە دارا
چەن خان و ڕەئیس ئەمیرو سەردار ... ئێستە لە خاکا ئەسیرو ژێر دار
تەوعەن خۆت لادە ئەگەر عاقڵی ... ئێکراە پۆچی یە مەگەر غافلی
لات نەدات با، بازووی قەزای حەق ... ساتۆ خۆت لادە بۆ ڕێی ڕەزای حەق
سووک و سەفەری دەرچۆ لەم کایە ... هیچ مایەی نی یە پێ دانەکایە
گەنجی جوانیم دا بە تاڵانا ... وەک باوو پووشکە لەسەر یاڵانا
دەسم دامانت پیریش نە دۆڕێ ... ئیبلیس بە تەلبیس نەک لیت بگۆڕێ
عیسیانت زۆرە بارت گرانە ... مەنزل بی پایان پلە ریمانە[2]
پیرو کۆڵ بە کۆڵ ڕێگایەکی دوور ... سەرماو سەرهەردە وسەخت وسەرەوژوور

بۆ سەیری دوورۆ و یاری ماوتە ۞ مامە لە کوێتە جاری ماوتە
ناتوانی دەرچی لە ژێر ئەم بارە ۞ بۆ خۆ لادانی چارت ناچارە
بە بۆتەی تۆبە تاوان بتوێنە ۞ بتوێنە بە سیەراسی بنوێنە
ڕاسی و ئیسلامی بناسە بەڕاس ۞ پیری شارەزاش شەرتە بە ئیخلاس[3]
بازاڕ بێ زیوی خالیس عەزابە ۞ زیوی خالسیش خەیلێ نایابە
دەی خاکت بە سەر موشتاقی دنیا ۞ تە دبیری خۆت کەو دەرچۆ لە دنیا
ڕووکە لە قاپی پیرێکی دانا ۞ داناو توانا بە عیلم و مانا[4]
زیوی مەغشووشت بکا خولاسە ۞ ئەوە عوسمانە ڕاسە ئەم باسە[5]

١ـ تەوڕ: جۆرە

٢ـ عیسیان: یاخی بوون .

.بێ پایان : بێ کوتایی .

٣ـ پیر : لێرەدا بە واتای ڕابەری تەریقەت هاتووە ، لە زاراوەی سۆفیزمدا وشەی پیر بە واتای شێخ دێت ، ئەڵێ: پیری تەریقەت پیری دەسگیر ، مەحوی ئەڵێ :پیری دڵ یان پیری تەریقەت.

٤ـ دانا : زانا.

توانا : دەسەڵات دار.

عیلم ومانا : مەبەستی لە زانینی " زانستەکان و " زانینی " مەعنەوی " یە.

٥ـ مەبەست لەوەیە کە پیری تەریقەتی راستەقینە ژەنگی دڵی مرۆڤ و نەفسی و رۆحی لە هەموو ژەنگ و پیسی یەک پاک ئەکاتەوە . هەروەك چۆن زیوێ کە شتی تری تێکەڵاو کرابێ و لە باش پاك کردنەوەو دەست پیا هێنانی ئەبێت بە زیوی خالیس .ئەمیش هەروایە ، جا ئەو پیرەی ئەم کارە ئەکا عوسمانە، مەبەست شێخ عوسمانی شێخ عەلادینە.

٤٦

غەمگینە دڵم

لە پاش گەڕانەوەی شاعیر لە بەندیخانەی ماوەت، کچێکی "نەسرین" ناوی لە تەمەنی (٥-٦) ساڵی دا لە حەوزی ئاشاکەدا ئەخنکێ، لەو کاتەدا شاعیر لە ماڵ نابێ، لەگەڵ مەلا ڕەئووف چوو برون بۆ ناو شاتری یەکان لە کاتی ئێوارەدا هەواڵی فەرتی نەسرین ـی پێ ئەڵێن. ئەم پارچە شیعرە لە ئەنجامی ئەو کارەساتەدا وتراوە.

غەمگینە دڵم زارە لەبەر فیرقەتی نەسرین
پەستە دڵەکەم ئێستە لە بۆتیبەتی نەسرین
ئەی بۆچی لەسەرچی بۆ نەوێستاوە لە ڕێگام
بێ تاقەتم ئێستا کە لە بۆ ڕوئیەتی نەسرین[1]
دەردم چە گرانە بە نەبوونم لە دیاری[2]
کاتی سەفەروکۆچی وەکو قیمەتی نەسرین
ئاوە سەبەبی ژین و کەچی مەرگی بە ئەودا
نیلەوفەری سەرحەوزەکە بوو سوورەتی نەسرین
ئەی داغی گرانم بە منالی لە دەسم چوو
دەرناچێ لە دڵ داغی گوڵ ڕوومەتی نەسرین
چاوم لە غەمی دەردو فیراق و لە مەراقا
وەك حەوزەکە پڕ ئاوە لەبەر فیرقەتی نەسرین

چاوم بە مەزاری چۆن نەکەوێ چۆن ئەخەوێ
تەسکینی دڵ و چاوی منە توربەتی نەسرین[3]
گوڵزار و قسوور و گوڵ و مول بێ لە جینانا[4]
ئەحمەد بە ئومێدم لە جەزای حەسرەتی نەسرین

١- روئیەت: "الرؤیة" بینین.
٢- دیار: ١- لەلای.
٢- نیشتمان.
٣- تەسکین: دڵ ئاوخواردنەوە، دامرکاندنەوە؛ توربەت: خاک.
٤- قسوور: قصور: کوشک.
مول: شەرابخانە، بەواتای [شەراب] بیش دێت.
جینان: جەمعی [جنة]ە، واتە بەهەشت.

٤٧

حەسرەتی بێ سوود

ڕەگ و ڕیشەم لە بن هات و بە دەم سەیلی فەنا دەرچوو[1]
درێغا عومری شیرینم لە "مالایعنی" یا سەرچوو[2]
هەموو تەحسیل و سەعیەکم لە بۆ دنیا تەحەسور بوو[3]
ئەگەر دەورەی تیا کردوو ئەگەر بۆی ئەم پەڕەو پەڕچوو
بە غەفڵەت سەرفی وەقتم بوو بە فکرو وەسڵی دنیاوە
نەگەیە دامەنی دەسم وئەوا عومرم لە دەس دەرچوو

کە دەستت ناکەویٚ چاکی ئیتر ئەم هەنکە هەنکت چی[٤]
چە سوویٚکی هەیە هەولٚت لە پیٚشانا موقەددەر چوو
بە حەسرەت بەس تەمەنناکە هەم ئاغوٚشی لەگەلٚ قەحبە[٥]
بە بیکری هاتە دنیاوە لەگەلٚ ئەنواعی شەو هەر چوو
دە بەس نەقدی حەیاتی خوٚت بکە سەرفی لە بوٚ دنیا
کە هەرکەس دانیشیٚ تیٚ یا تیاتروٚو ترِوٚ دەرچوو[٦]
مەگەر ئیخلاسی زاتیٚکم بدا تەوفیقی هەردوو لا
ئەگەر نەکوٚششی شەخسیم وەکو جیسمم موهەددەرچوو
لە فیکری قەت نەکەی ئەحمەد خەیالٚی میهری جانانە
کە دنیا بیٚ ئەساسیٚکە چە باشیٚکە فەناگەر چوو

١ـ سەیلی فەنا : لافاوی لاناوبەد.
٢ـ مالایعنی : شتی بیٚ هوودەو بیٚ کەلٚک.
٣ـ تەحسیل : تحصیل : دەستکەوت.
سەعی : کوٚشش.
تەحەسور: خەفەت خواردن.
٤ـ چاکی : داویٚنی کەوا.
٥ـ ئاغوش : باوەش.
٦ـ تیاتروٚ : ئافرەتی خراپ و بەدرەوشت.
ترِوٚ : بەدناو.

٤٨

قسەی منالی ومنالانە

خاکی شیروانە کەوا پڕ بتی مونتەخەبە
گەردشی چەرخ ئەگەر بیەلێ بەلی جێی تەرەبە
مەنبەعی حوسن وجەمال وتەنِ سیم تەنان
هەمووزیبا سەنەمی بادەکەش و نۆش لەبە
غارەتی هوشی منی کردووە سەلما ڕەوشێ
لەیلا ئاساو شەکر شێوەو شیرین لەقەبە
پەرییە گاهو گەهێ حوورو گەهێ میسلی مەلەک
ساحیرە سیحری هەیە کافرە چەن بولمەجەبە
ویستی لێی ماچی بکا ئەحمەدو نەی داوتی
چەندە سەرشێتە خودا ئەم کوڕە چەن بێ ئەدەبە

١- ئەم شیعرە لە شیعرە سەرەتاییەکانە.

٤٩

شاکەل و شیروانە میرم کەوتە ژێر پەنجەی نیفاق
هەرچەنەی بێ پوولە خوتبەو شیعری من بۆ ئیتیفاق
زۆرخەفەتبارم کە شیعرم قیمەتێکی قەت نەکرد
والە داخی بێ ڕەواجی سککە مەپڕ سکمە دەرد[1]

دیمەنی ئەو دەشتەجوانو پانەئاڵــو والّــە لام
ڕاوچی ڕێگەی بڕیوە دەشتەکەی زەوقی حەرام
شاکەل و شیررانە میرم یا بەجارێ تەرک ئەکەم
گۆشەیێ ئەگرم لەکانی چاڵ وخۆم بێ ئەرک ئەکەم[2]
یاوەکو ئاسك لە هەردی شاکەلا کەڵ بازئەکەم
زەوقی خۆم تێکەڵ بە زەوقی کۆمەڵی بێ ناز ئەکەم

١ـ سککە : پارە.

٢ـ کانی چال : ناوچەیەکە لە کەلار ـ ی سلێمانی .

٥٠.

تەماشا دەست و پەنجەی کەیەدی بەیزای مووسایە
کەڕوکوێرو بەڵەك ئێژن شەریکی بەزمی عیسایە[1]
کە فەرمووی عالمی ئێمە وەکو پەیغەمبەری خەڵکە
گەواهی سیدقی ئەو شاهە سیراجی دین و دنیایە[2]
بە نەجمەوتاجی سەرشانی موشیری شاهی گەیلانە
بە تورەو موری بەردەستی وەزیری شای بوخارایە[3]
موریدی ڕاسی ئەو شاهە بکا تەسویری ئەو شێوە
لە بیری ذوالفقار ـ ایە لە یادی یاری غارایە

شه‌ها ڕه‌حمێ به‌حاڵم كه‌ چون موسته‌وجیبی لوتفم
له‌ژێر باری خه‌تا پشتم شكسته‌و په‌ست ودووتایه‌[٤]
زه‌لیلی ئاره‌زووی دنیام و دیلی سه‌ركه‌شی نه‌فسم
ده‌وای ئه‌م ده‌ردو ئازاره‌ له‌عه‌تفی تۆم ته‌مه‌نایه‌
وه‌كو تۆ شاكه‌لی حه‌یفه‌ غه‌زه‌ل هه‌ڵده‌ی به‌ باڵایا
ئه‌دیبێ عالمێ دانا بنووسێ وه‌سفی ئه‌و شایه‌

١- یه‌دی به‌یزا : ده‌ستی سه‌وز : مه‌به‌ست له‌ موعجیزه‌ی حه‌زره‌تی مووسایه‌ ،ئه‌ڵێن كه‌ ده‌ستی ئه‌كرد به‌ باخه‌ڵیاو كاتێ ده‌ری ئه‌هێنایه‌وه‌ وه‌كو چرا ئه‌گرا.
٢- كه‌واهی : شایه‌تی.
٣- شای بوخارا : شای نه‌قشبه‌ند.
٤- چون : چونكه‌.

٥١

شێفته‌ی كوڵمی كه‌سێكم وه‌سه‌نی سیم ته‌نێ
هوروه‌كو قومری ئاشیفته‌ له‌بۆ سه‌روو به‌نێ[١]
بێخی دندان و له‌بی ئاڵه‌ وه‌كو ئاوی هه‌نار[٢]
نوتقی شیرینی شه‌كه‌رڕێزه‌ به‌ هه‌ر ئه‌نجومه‌نێ[٣]
غونچه‌ی ئاڵی ده‌می ڕه‌شكی گوڵی ناو چه‌مه‌نه‌
ڕه‌ونه‌قی ماه ئه‌با عاریزی نازك به‌ده‌نێ

ئەو دوو ئەبرۆی کشاوەی کە لەسەرچاوی ڕەشە
هەر ئەڵێی شمشێری دەستی مەستە لەملکی خوتەنێ
دلبەرێ، لەعلی لەبێ، سیم تەنێ، سێو زەقەن
بە دووچاوی ڕەشەوە بووتە بەلای ئەنجوومەنێ
شێت و ئاشیفتە لە بۆ سێوی زەنخدانی ئەوم[4]
هەرئەڵێی زەردە بەیە بێتە بەری نارەوەنێ[5]
لازمی وەسف نی یە قامەتی ڕەعنای کە بکەم
لەغەمی قەدی بلندی خەمە سەروی چەمەنێ[6]
جووتە مەمکی کە ڕواوە لە سەرئەو سینەی ساف
هەرئەڵێی سوورە هەناریکە لە قەد نارەوەنێ
سافە ئەمسالی بلوورە خڕە مانەندی هەنار[7]
ئەتۆیتۆ لە چنا ئەم بەیە گەردەستی خەنێ[8]

١- وەسەن: بت ؛ تەن: لەش ؛ ئاشیفتە: دەردەدار، غەمبار، نەخۆش، شێواو.
٢- دندان: دان ؛ لەب: لێو.
٣- نوتق (نطق): قسەکردن، گوفتەگۆکردن ؛ زەقەن: چەناگە.
٤- زەنخدان: چەناگە.
٥- نارەوەن: داریکی بەزری جوانە.
٦- خەمە: چەماوەتەوە.
٧- مانەند: وەکو.
٨- لەچنا: کورتەی «لەچنگا»یە.

٥٢

شینی خوا لێ خۆش بوو شێخ سلێمان[1]

برا ئەمڕۆ لەدەس دەرچوو دەخیلە هەوڵی فەردایە
نەوا فەرداش لە دەس دەرچێ دڵی شەوکاتی سودایە[2]
میسالی شەمع نیوەی شەو سەراپا غەرقی ئەسرین بوو
خۆشت ڕیسوای سەوداکردو ئاخرساتی سەودایە[3]
مەنازە بەم دووسێ ڕۆژەی ئاخری عومرە
کە سەیلێ هات و تێ پەڕ بوو لەکوێ روو بۆ بەرەو دوایە
دەمێ بۆحالی خۆت بگری دەمێ تر دەم لە یەکنانە
کە بۆ نەوچوونی پەی دەرپەی دەمێکە دەئبی دنیایە
دەخیلم ڕشتەیی عومرت بپارێزە لە دەس سەودا
کە عومری نازک و سەودا قسەی هەوداو مەودایە[4]
شعورێکت هەیە فەرموو تەماشاکە پەڕەی مێژوو
ئەزانی ئەو دەمە چۆن چوون سەلاتینی هوماسایە
مەسەل خوسرەو دڵی شەق بوو ئەڵێن شێرۆ هەڵیدێرا
شەق و پەق تاقی کیسرا بوو ئەمێستاکە بە بێ مایە[5]
سلێمان ئاسەف و تەختی بە تاراجی ئەجەل ڕۆیی

جنوودی چەن هەزار جینسی ئەمێستێ بێ سەروپایە
گەلێ شاهی وەک ئەسکەندەر بەکۆلی زینەوەگلیا
بەجارێ پیادەو مات وکشی لێ بوو بە سەرمایە[٦]
لەهات ومات و بەرزو نزمی عاقڵ بێ خەبەر نابێ
خەلات وهاتی بێ ماتی نی یە ئەم کۆنە دنیایە
نەبووکەس وەک منی بێ غەم لە دنیادا بە سەربەستی
فەلەک تووشی غەمی کردم بەجارێ بۆم موهەییایە
چ غەم ئاسیبی هیجرانی سلێمانێکی با تەمکین[٧]
مەقام ئاسەف گوشادەکەف نموونەی جەدی ئەعلایە[٨]
چ فیرقەت فیرقەتی یەکجا هەتا ئەو ڕۆژی میعادە
لە بۆ ئەو حورمەت و ڕاحەت لە بۆ من شۆروغەوغایە
قیامەت هاتووە دنیا وە یا دنیا قیامی کرد
لە من کاول بووە دنیا وە یا دوا ڕۆژی دنیایە
لەبەرگریان و قورپێوان و واوەیلای سەرقەوران
بێ عەینی شاکەلی کاول وەکو قامی قیام وایە
گەلێ قەلبی مشەووەش کردکە شایع بوو وەفاتی ئەو

لەسەر کۆمارو ئەشراف و لە ئەنجابی هەموو لایـە

دەروون بێ غەم، ڕەزایل کەم، پەسەندیدە سیفاتی جەم

شەرەف عالی، نەسەب ئەعلا، کەئەجدادی موعەللایە

لەپیریی ناقسی عەقڵم قسەی تەئریخەکەی پرسی:

وتی: چابك لە" ألحقنا بهم" تیپەڕکە ئەولایـــە

لە "ذُرِّيَّتَهُمْ" بگرە ڕموزی ئەسلی تەئریخی ١٣٥٥[٩]

کە تەفسیری پڕی تەبشیرە، ڕەمزێکی بە مەعنایە[١٠]

ڕموزی حەرفی تەئریخی ئیشاراتی بە شـاراتە

موحەقیق لاحیق زاتێکە ئەو ڕوتبەی" أوأدنی" یە

مەقامی چونکی مەحموودە، محەممەد حامی ئەو بێ

سەعاداتی حەمەو مەحموو، لە مەحموودم تەمەننایە

لە هەوری ڕەحمەتی باری، بباریٚ عەفوی یەکجاری

بەسەریا داڕژێ هەردەم لە مەولا تاکو مەولایـە

ئیتر نالێنی تۆ ئەحمەد بە تەئسیرە هەتا مردن

دەمت گەرم و دەمت پڕ دەم هەتا ئاخر دەمت وایە[١١]

١ـ شێخ سلێمان: ئامۆزای شاعیرە، باوکی شێخ محەمەدی شاکەلی یە.

٢ـ فەردا: بەیانی.

٣ـ شەمع: مۆم ؛ ٤ ـ هەودا: داوی دەزوو، موو.

٥ـ تاقی کیسرا :کوشکەکەی ئەنوشیروان لە تیسفون کە ئێستا پێی ئەڵێن سەلمان پاک، ئەم تاقە تا ئێستا پاشماوەکانی ماوەو یەکێکە لە پاشماوە سەرسوورهێنەرەکانی مێژوو.
ـ کیسرا :لە قەبی ئەنوشیروان و خوسرەوی پەرویز بووە.
٦ـ گلیا : گلا ،کەوتنەخوار لە سەر وڵاخ یان بە وڵاخەوە.
٧ـ موهەییا: ئامادە. ؛ئاسیبی هیجران : بەڵای دووری.
٨ـ ئاسەف :وەزیری حەزرەتی سولەیمان بوو ؛ گوشادە کەف : دەست کراوە.
٩ـ ذریتهم : نەوەیان. ؛ ١٠ـ تەبشیر :(تبشیر):موژدە
١١ـ دەم: هەناسە وەدەمی دووەم مانای خوێنە.

٥٣

ئەی سروەی نەسیم وەی کزەی شەماڵ ‖ باوەشێنم کەن بووم بە کۆی رووخاڵ
ئەگەر نەورۆزەو گیاو وگوڵ خێزە ‖ بۆچی گوڵزاری من گەڵا رێزە
غونچە بکرێتو گەڵا بڕزێنێ ‖ چۆن دڵی بولبول بۆی ناگرینێ
شۆڵەی ئاری شەوق تەم بتاوێنێ ‖ پەروانە ڕۆحی چۆن نەسووتێنێ
ئازیزکاک مەحموود ناچی لە بیرم[1] ‖ بۆجێگەی چۆڵت تەواو زویرم
گریانم گەرمە.بێ تۆ لە شارا ‖ بۆ دەفعی غەمە ئەچم بۆ سارا
ئازیز مردنت لە دەم گەنجیا ‖ دڵی کۆمەڵێ گەنجی.بێ ڕەنجیا[2]
هەموو موخلیسێ وەک من دڵگیرە ‖ مەرگی ناوەعدەی تۆیان لە بیرە
ئەم دووسێ بەیتە بۆ تۆ ئەخوێنم ‖ هاوڕازەکانت بۆ ئەگرینم
ئینتیزارم کە لەو نیشتیمانە[3] ‖ وە مەرگمت قەسەم جێگەی گشتمانە

١- مەحموود :کوڕی شێخ سلێمان بووە.

٢- دەم :کاتی.

٣- لەو نیشتیمانە :مەبەست لەگۆڕە.

٥٤

یا رسول الله دەخیلە ڕەهبەری دنیا و دین[١]
پادشاهی لەشکری دڵ شافعی ڕۆژی یەقین
پاسەوانی ئاستانت ساکینانی ئاسمان
سایەبانی تۆئەکا بەو شاپەڕەی ڕوح الأمین[٢]
کاتی ڕەحمەو شەفقەتە موحتاجی لوتفی دەستی تۆن
دەست و پا بەستەی کەمەندی مەکری شەیتانی لەعین
دەستی زامارم کە سی ساڵە ئەسیری بەستنە
تازە داخوازی لە ئەعجازت دەوایە بۆ برین
توخودا هیچم نی یە تاعات و ئەعمالی قبووڵ
هیمەتێ بەڵکە لەمەولا ببمە بەندەی موخلیسین
هەر لە ڕۆژاواوە بەندەی غەفلەت و بەندی خەوم
بێ بەشی نیوەی شەو و بێ شۆری فەخری ساڵحین
ئەی شەفیعی زومرەی ئالوودە دامانی وەکو من بێحەیا[٣]
بەر لە مردن تۆ خودا ڕووم کە لە ڕێگەی سادقین

شەرمنەی ڕۆژی جەزام و سەرفگندەی بارەگا

بۆ جەنابی فەخری عالەم چونکە مایەی ڕەحمەتین

"شاکەلی" شیواوە شێوەی بەندەگی ئازادەگیت

کاتی مەرگە، ڕووکەرە دەرگاهی فخر المرسلین

١- ڕەهبەر: [illegible]

٢- روح الأمین: جبریل.

٣- زومرەی ئالوودە: کۆمەڵی گوناهکاران.

٥٥

یا رسول الله زەلیل و بێ دەسم

تۆ نەبی بۆ دین و دنیا بێ کەسم

تابەکەی مەحرووم لە ڕەوزەی پاکی تۆ

بێ نسیبی خاکی عەنبەرناکی تۆ[١]

گەر لە ڕێگەی ڕەوزەدا پام هەڵ کەوێ

تاجی شاهی بێ بەهایە نامەوێ[٢]

چەندە موشتاقم بلوورێنم لەوێ

وەك سەگێکی لات و برسی چەن شەوێ

چەن شەوێ تیایە بژیم بێ نان و ئاو

ئاو لە چاوم ڕێ بکا هەروەك سەراو

بۆ بە زایع چوونی ژینی پڕ لە ژان
سەگ لە من زۆر باشترە بەستەزوبان[٣]
زوانی من مارێکەکی ما نەیگەزی؟
بێ بەر و نا ڕاس و لار م وەلک گەزی[٤]
گەر خودا ئەم خاتە ڕەوزەی مستەفا
ئەچمە سەیری باغ و ڕاغی ئیستیفا
زحمەتە دەرچم لە دیوانی حیساب
مەر شیفاعەت بۆم بکا چارەی کیتاب
ئەی خودا بم بەخشە بەم پەیغەمبەرە
وا شەفیعی موزنیبانی مەحشەرە
من سەگی دەرگاهی دەربانی ئەوم
گەرچە شەو تا ڕۆژ ئەبێتو پڕخەوم
شاکەلیم و شکلی سەگسارم هەیە
هەروەکو مەیموون وعەنتەرپێچ وهەوسارم هەیە
هەرچی هەم خۆ دین و ئیمانم هەیە
والە بیرم عەهدو پەیمانم هەیە

رووم کە ڕێگە پاکەکەی بیت الحرام
هەم لە ڕەوزەی حەزرەتی فخر الأنام
بەڵکە "کان آمنا" بگری دەسم
ڕووم لە جەننەت کا ئەگەرچی ناکەسم

١٩٧٥/١٢/٢٤

١. مەحرووم: بێ بەش.
٢. ڕەوزە: بەهەشت.
٣. زایع: لەکیس چوون.
٤. گەز: جورە دارێکی بێ بەرە لە ناوچەی گەرمیان زورە.

٥٦

سکاڵا لە بێ کەسی

چیکەم نەما کەسێ کە دەرمکا لە ناکەسی
تا ماچ خاکی بەری پێی بکەم لە جێی دەسی
یا خود لە کوێیە ئەو کەسەی روحم فیدایەتی
دەرکا لە توێی دەروونی دڵا دەردی بێکەسی
ئەی نەفسی بەد مەزاج دە لادە لە لاکی ئاز
بۆ تۆ سەگی، نەچەقەڵی، نەگورگی، نەکەرگەسی
بەسیە درندەگی، دە بەسی بێ برندەگی[1]
دێوی، درنجی، بەدی، یا لە گروهی سەرمەسی

شەرمێ بکە لە عیزەتی دینی محەممەدی
ئەم عەیش و نۆشە تابەکەی و بەرگی ئەتلەسی
ئەی پێشەوای مزگەوتی غەوسی هەموو زەمان
ڕۆژێ خەتیبی جومعەیە، باقی مۆدەڕیسی
ئوستادی خاسی مەنهەجی ئەتباعی ئەحمەدی
زانا بە سەیری مەنزلی ئافاق و ئەنفسی
دەستی ڕجای «شاکەلی» وچاکی دامێنت
یادی بکە لە سەحەرگەهێکا کە هەڵ ئەسی

١ـ برندەگی: بڕین.

57

ئەم غەزەلە بە موناسەبەتی سەفەری شێخەوە وتراوە بۆ «ژینێن» کە گوندێکی خۆشە ئەکەوێتە هەورامانی ئێرانەوە.

بەو خوایەمنی کردە فیدای خاکی دەری تۆ
توێ توێ دەروونم پڕی تۆیەو ئەسەری تۆ
ڕەحمێ بکە بەم گۆشەنشینی خەم و دەردە
ڕۆحم بە فیدای خادیم و سەیوان سەری تۆ
چۆن نەبمە فیدای خادیم و قوربانی غوڵامتان
مەحبووبی خودا، نایب خەیرول بەشەری تۆ

سەد دەستی من و داێنی لۆتفو کەرەمت بێ
جێداری عەلا، نووری دووچاوی عومەری تۆ
بڕوانە دەروونم کە پڕی دەردوو مەراقە
دەرمانی ویسالی تووە دەسم کەمەری تۆ
پەروین و سورەییایە سورشکم لە فیراقی
ڕوخسار وەکو شەمسی مونیرو قەمەری تۆ
بینش لە نەمانایە لە چاوی سەری سورمان
نواریویە بەگریانەوە بۆ ڕێ ی گوزەری تۆ
مەنعم مەکە قوربان دڵەکەم سەبری نەماوە
شێواوە لەبەر شێوەی عەزمی سەفەری تۆ
بێچارە وەکو من دەسە سەر "شاکەلی"یە
هەروا بە ئومیدي کەرەمیکەو نەزەری تۆ

٥٨

شێخی من شاهێکە ڕوخساری ئەڵێ ی دەستەی گوڵە
نەشئەی شەهلای چاوی شەربەتی دەردە دڵە
سوورەت و سیما لەتیفە وەك مەلائیك بێ خەتا
ئەم مەلەك ئەوسافە گۆیا مەنشەئی ئاووگڵە

ڕووگوڵە، مووسونبولە، سینەی دەبستانی مەعان
لێك بۆچاوی عەدوئازارە نیشی پەیكوڵە
خواردن وخاوی بەڕاسی هەر وەنەوزووچەشتنە
پەیرەوی خیرالوری- یە بۆیە سەدری مەحفەلە
سەبروئارامی بڕاوە بۆ دەمی دیداری تۆ
چی لە باڵندەی دڵم كەم لەم چلۆ بۆ ئەوچڵە
نامەوێ دنیا بە.بێ تۆ ئەی كەمالی دینەكەم
دینی من دیداری تۆیە لەم سەراو و مەنزڵە
دەستەیەكی گەرمیانی موخلیسی ئاسانەتن
بۆخودا لوتفێ بكە قوربانی تۆ ئەو كۆمەڵە
"شاكەلی" وەسفی سیراجەدین بە تۆ قەت ناكرێ
وەك نموونە وایە بۆ ئەوحەیفە بوێ ئەم موجمیلە

٥٩

ئەم شیعرەی خوارەو پەندو ئامۆژگاری شاكەلی یە بۆ محەمەدی كوڕی و نەوەی شاكەلی و هەموو شاكەلی یەكان

نووری چاوان و نەوەی شیرینم ‌ ‌ سەرمایەی ژینی دنیاودینم
بۆ ژینی دنیاجێ ئیسراحەتی ‌ ‌ بۆ ڕێی ئاخیرەت هۆی فەراغەتی

ئیسراحەت نەبێ ئیتاعەت نی یە — ئیتاعەت نەبێ حەقیقەت نی یە

فەراغەت مایەی زیکرو ئەفکارە — هۆی سەرکەوتنە لەم کارزارە

زۆرم زەحمەت دی لە ڕێی دنیادا — سەراوی بێ ئاو هەر لە بینادا

بەسیە بۆ دنیا ئەم تێکۆشانە — بۆ دنیای دووەم کاتی جۆشانە

تۆ "أَلَمْ يَأْنِ" ئەگەر بخوێنی — زۆر بە ئاسانی وازی لێ دێنی

بە شەرتێ خودا هیدایەت بدا — جیا نەبی لە ڕێی خاسانی خودا

سیراجی وەهاج لە ڕێگەما بێ — یەکی وەکو تۆ لە جێگەما بێ

ئەگەر بە ڕاسی ئیسلامە کێشم — حەیفە بۆ دنیا دەس ڕابکێشم

دنیام تەواو کرد بە ناتەواوی — دامە دەس ئێوە نەکەونە داوی

بەلخ و مالوس و یەکانەو واوی — زۆری تیدایە وەك تووڵەی ڕاوی[1]

هەموو بە تاڵەو داوی دنیایە — ڕێگەی سەرکەوتن لەلای مەولایە

مسیلم و عەدالەت هەموو ئیسلامە — ئەگەر بە ڕاسی بخوێنن نامە

فەرموودەی حەزرەت پیاوی دوو دنیا — خۆشەویست ئەبن لە هەردوو سەرا

بەڵام زەحمەتەو بە کەم کەس ئەکرێ — ئەم پایە بەرزە بە "ذوحظ" ئەدرێ

منیش کەم بەخت و پیروو ئوفتادەم — موحتاجی ڕەحمی گەنجی ئازادەم

قاضی الحاجات هەرچەند خودایە — بەڵام ئەسبابیش لوتفی مەولایە

ڕێگاکەم دوورە بێ کەوش و کاڵەك — زەحمەت هەلگرێ دەسێ دوو کاڵەك

ئاخر باسمە هیچم لێ نایێ — مەگەر هەر زوبان ئەویش نزایێ

خۆم هیلاك ناکەم ئیتر بۆ دنیا — ئەخنکێم ڕۆژێ لە بێخ و بنیا

بە یاری خوداو کۆمەکی عوسمان — بە موساعەدەی بازووی ئازایان

بەقایەی دنیاو مایەی ژیانم — بۆ هەر دەربچن نووری چاوانم

ئێوەش بە ڕاسی و بە دۆسی وچاکی — دەسی یەك بگرن زۆر بە چالاکی

ڕەمزی سەربەرزی وجێگەی کەرامەت — چاودێری بکەن بە بێ نەدامەت

ئاساری بەرزی پایە بەرزەکان — نیشانەی جوانی شیرین تەرزەکان

ئادابی دەرسی أکرم السلف — چۆنی ئەگۆڕێ أحسن الخلف

بەسیە ئازیزم تاقەتم نەما — لە تۆ خۆشتری دل ها بە تەما

کەوتە خەیاڵم سیرەتی عوسمان — دنیای لێ کردمو سوورەتی بێ گیان

بە لوتفی خوداو هیمەتی ئەوان — حەمەو ئەنوەرو سەعیدو عوسمان

دەس لە گەردنن هەتاکو مردن — بێ تاقەت نابن لە چاکە کردن

چاکە بۆ مەردم چاکتر تاعەتە — "من ینفع الناس" قسەی حەزرەتە

لێمی وەربگرن بە گیان و بە دڵ — من لەمە زیاتر خۆم ناکەم خەجل

پەندی پیرانم زۆرە لەم ڕەنگە — ها لە دەفتەرا بویە بێ دەنگە

بژی بە شادی لەگەڵ براتا — بە دۆسی و ڕاسی لەگەڵ هاوپاتا

ئەسپەردەی خوداو عەلی و عەلابن — دوور لە مەینەتو دەردوو بەلابن

سەلامی گەرم بۆگشت شاکەلی | زۆر بەڕێز بێ کۆمەڵ وگەلی
ئێوە وەك ئەوان ئەوان وەك ئێوە | لای من یەکێکن بێ فەرق وشێوە
لە بیرم نەکەن بە ڕۆژو بە شەو | چون من کاتمە لەم خەو بۆ ئەوخەو
منیش دوعای خێر وتن وکردن | بێ فەرق، بێ وچان، هەتاکو مردن
جارجار شاکەلی-ت بێ بە خەیالا | لە کۆڕی گەرمی خۆشی ئەحوالا
لە گۆڕیش دوعای خێرم تەمایە | وەك من بێ خەبەر مەبن رجایە

١- پەڵخ : بەچکە بەرازی نێر.
مالوس: بەچکە بەرازی مێ.
واوی: چەقەل.

٦٠

بۆماڵی حەمەی وەلی (١)

ڕوژی وەك ئەمڕۆ سیازە بەدەر بێ | سەرما فیراری گەزەنگی خۆر بێ
بێ بەش لە مەینەت هاوشانی شادی | نەشیمەن چیمەن باعث مەنزەر بێ (٢)
لای ڕۆژهەلاتت جۆگەکەی سیروان | بۆ بووکی وەتەن هەیاسەی زەڕ بێ
فەرشی نەخشینت گوڵاڵەی نەورۆز | ساقی پڕجامی بادەی خولەر بێ
باغی ڕازاوەی دەشتی ئازادی | بۆ دەماغی دڵ پڕ نیلوفەر فەڕ بێ
لای ڕۆژاواشت دەشتەکەی شاکەل | بە نەشئەی شەماڵ عەترو عەنبەر بێ
لە باسا نییە خۆشی ئەم جێگە | پارێزراوی ویردی سەحەر بێ

ئەم جێگە بەرزو سەوزو سەراوە ◦ زەحمەت خەوەرنەق لێرە خۆشتر بێ

گوڵ و سونبول و عەرعەرو چنار ◦ فەرشی ژێرپێ بێ، بۆ سەر سێوەر بێ

بە شەرتێ ساحێب ئەم جێگە و ڕێگە ◦ بزانێ نابێ دنیا تاسەر بێ

هەوڵ و کۆششە مایەی ڕووسووری ◦ ڕاسی و پاکی یەخەم لێ ی بەدەر بێ

بابۆ لە مەولا چاو لە "مەولا بێن" ◦ دەس ئاوێزمان خیر البشر بێ(٣)

نابێ هەردونیا لامان شیرین بێ ◦ ئەم دنیا نەبات ئەویان شەکەر بێ

گەردی شیروانە شاهدی عەیان ◦ تەزکاری خاسی ئەم بەر ئەوبەر بێ

ساسانی و کیان دێنێ بە بیرا ◦ میرانی جافیش تاجی سەرسەر بێ

جێگەی چاوەڕێ ی ئەو "نادر" شێوە ◦ یادگارێکی خیر الأثر بێ(٤)

پەندی پیرانەو نەوڕۆزو مێژوو ◦ بەسیە "شاکەلی" با موختەسەر بێ(٥)

١ـ ئەم کاکە حەمەیە دانیشتووی کەلارە

٢ـ نەشیەن: جێ ی دانیشتن؛ ٣ـ دەس ئاویزان: دست گرتن؛ ٤ـ نادر: مەبەست لە نادرشای ئێرانە.

٥ـ موختەسەر (مختصر): کورت بێ.

٦١

گوڵاڵەی ژینی من ئازیز بە بێ تۆ تازە نابێتۆ

ئەگەرچی ڕۆژی نەوڕۆزە گوڵی گوڵشەن ئەپشکێتۆ

خەیاڵی حوسنی دیدارت لە سەحنی سینە گوڵزارە

چە خۆشە مەزرەی کاتێ بە ئاوی چاو ئەشۆرێتۆ

بەهاروگوڵشەنی ئێمە لە ساڵێکا دوو نەورۆزە
سەروسامانی حوسنی تۆگولستانێکە ناچێتۆ(۱)
هەموو دنیاو وئەسبابی لەبەرچاوم بە پوولێکە
پەل و پۆو بەرگی ژینی من بە یادی تۆ ئەجوولێتۆ
هەموو دەم یادی ڕوخسارت لە دڵما دەرسی دینیمە
مورادم کاتی مردنمە لە لاما با بمێنێتۆ
لەگوڵزاری چەمەن چبکا ئەوی مەحروومی دیدارە
بەبێ دولبەر لە گوڵزلرا بە خۆرایی ئەسوورێتۆ
وەکو تۆ مورشیدی ئەعزم تەریقەی وەرعی شەرعی بی
لە کاتی مردن و حەشرا موریدی خوی ئەدۆزێتۆ
سەراسەر هەروەکو چاوم قەدەمگاهی موبارەکتە
لەبەر زوواری پا بۆست لە دڵما جێگە نابێتۆ
بە هاری شاکەلی بێ تۆ گەلاڕێزانی پاییزە
بەڵی نەورۆزی ئەو ڕۆژەکە تۆی تیایا ببینێتو
بە بەفری غەفڵەتی سەرما دەروونم یەخ بەنانێکە
بە تەئسیری گزنگی ڕۆژی حوسنت مەر بتاوێتۆ

نەشاتی چی کە من ئازام هەموو بێزاری ئـــازارە
بەبێ تۆ دل لەگوڵ دەشتاها نەسەی دوکە لەبێ تو

١ـ حوسنی تو: جوانی تو.

٦٢

السلام ئەی ڕەوزەی خیر الأنـــام ‏ السلام ئەی مەسکەنی عالی مەقام
السلام ئەی بارەگاهی مستەفا ‏ السلام ئەی مەوقیعی فەیزو سەفا
السلام ئەی حەسرەتی قەسری جینان ‏ السلام ئەی رشکی بورجی ئاسمان
السلام ئەی فەرشی تۆ عەرشی بەرین ‏ السلام ئەی سوجدەگاهی موسلمین
السلام ئەی زینەتی ئەرزو سەما ‏ السلام ئەی دین را نەشئەو نوما
السلام ئەی ڕەونەقی بازاری دین ‏ السلام ئەی شەوقی ئەربابی یەقین
السلام ئەی مرکەزی خیر الامـم ‏ السلام ئەی خەلقی تۆ پێش ئەزقەلەم
السلام ئەی مەهبەتی روح الأمین ‏ السلام ئەی لەوح و کورسی وزەمین
السلام ئەی گوڵشەنی هەر ئەنبیا ‏ السلام ئەی بوستانی ئەولیـــا
السلام ئەی مەنزەری ئازادەگان ‏ السلام ئەی مەلجەئی ئوفتادەگان
السلام ئەی خاکی تۆ عەترو عەبیر ‏ السلام ئەی گشتی دەشتت دڵ پەزیر
السلام ئەی جیلوەی دارالسلام ‏ السلام ئەی زینەتی جەننەت تەمام
سەد سەلام و مەرحەبا بەرخاکی تۆ ‏ السلام ئەی شۆری ئیمان السلام
السلام ئەی مەنبەعی دینی موبین ‏ السلام ئەی جایی فخرالمرسلین

السلام ئەی تۆ مەقامی ئەمجەدی | السلام ئەی قیبلەگاهی ئەحمەدی
السلام ئەی خاکی تۆ دەریای نوور | السلام ئەی گەردی کۆیەت کوهی نوور
السلام ئەی تۆ مەزاری ئەنبیا | السلام ئەی گەردی ڕاهت تووتیا
بابەکوردی بێ لە مەولا شیعرەکان | ئیحتیاجێکی نەبێ بۆ تەرجومان
پیروو داماووم نزیکی مردنم | شێت و شۆری ڕۆژی زیارەت کردنم
مردنم بێ زیارەتی ڕەوزەی بەتوول | مایەیی مەحجووبی یە خواری و مەلوول
چەندە مەحجووبی نەچوون و ڕووڕەشم | لەو بەهەشتی بێ نموونە بێ بەشم
تابەکەی مەحرومی ڕەوزە و بێ بەشی | تابەکەی داماو و خواری و ڕوو ڕەشی
بێ بەشی گەشتی لە دەشتی وەك بەهەشت | بێ نسیمی سەیری سەحرای ڕەشکی ڕەشت
عیللەتی پیسی پروستات هاتە ڕێم | ڕێگەی ڕەوزەی ڕیازی بەستلێم
داخی ئەو دەردە لە دڵمایە هەتا | نەچمە جێگەی واسیتەی عەفووی خەتا

٦٣

موددەتێکە دڵ ئەسیرە مەیلی گریانی هەیە[۱]
ئارەزووی گولستان و کۆیی جانانی هەیە[۲]
ساڵە وقتێکە غەریبی مەینەت ئاوا ماوەتۆ[۳]
ئێستە بۆ دەرچوونی مەینەت عەزمی سەیرانی هەیە

ئیشتیاقی دەشتی شاکەل گاه گاهێ کانی چاڵ[٤]
گەه هەوای شیروانە گاهێ مەیلی سیروانی هەیە
تاکە پابەندو ئەسیری مەینەت ئاوا .بێ دڵم
دایما بۆ شاکەل و شیروانە گریانی هەیە
مەنعی ئەم چوونانە ناکەم حەقی یە هەرلایە بچێ
چونکە ئەم گوم گەشتەیە عەجزی فراوانی هەیە
دلبەری، قەد عەرعەری بێ شوبهە هەرماوە لەوێ
بۆیە وەك قومری ئەناڵێ شین و گریانی هەیە
دڵ لەحەسرەت فیرقەتی کوڵمی گەشی گوڵ ڕەنگی یار
دەم بە دەم بولبول سیفەت، ناڵانە، ئەفغانی هەیە
خۆ لەبەر دەردی جیایی چاوی خوێن ئەفشانی من
هەروەکو هەوری بەهاران تاوی بارانی هەیە
هێندە ئێشی زۆرە "ئەحمەد" دووریی دڵداری تۆ
وەك لەسەرخۆ چوون و شەیدا بوونە سووتانی هەیە

١ـ ئەم قەسیدەیە لەسەر شێوەی شیعرەکەی "ناڵی"یەکە ئەڵێ :

عاشقی بێ دڵ دەناڵێ مەیلی گریانی هەیە — بێ شکە هەورە تریشقە تاوی بارانی هەیە

٢ـ کۆی : کوچە : گەرەك.

٣ـ مەینەت ئاوا : ناوی جۆگەیەکە چەند گوندێك بە دەوری یەوەیە.

٤ـ کانی چاڵ : ناوی گوندیکە لە ناوچەی کفری .

٦٤

کاتێ چەند هاورێ یەکی شاکەلی ناوچەی شاکەلی بەجێ ئەهێڵن ...لە هەمان کات دا شێخ ئەحمەدیش لەگەڵ ماڵێ شێخ کەریما ئەچنە گوندی شێخ غەریب، ماڵی شێخ عەبدوولقادر ئەچنە لای حاجی خەلیل ئاغا ...، شاعیر بەم چەند بەیتە دوعاخوازی لە شاکەل ئەکەت:

ئەسپەردەی خواوی دەشتەکەی شاکەل ‖ تۆمان جێ هێلا.بێ تووی ئەمەل[1]

نەیار، نەیاوەر، نەهاوزمانێ ‖ نەیان وت پێمان رێ ێ نیشانێ[2]

زۆر بەزویری لە میرووگاوان ‖ بەجێمان هێلای تاوەکو زەمان

چیمان لی ئەکا چۆنمان ئەژێنێ ‖ ئاخۆ بۆلای تۆ ئەمان جوولێنێ

تەنها ئومێدێ بە لوتفی خوایە ‖ راسە دنیایە هەرکایە وکایە

١ـ خواوی: خوابی
٢ـ یاوەر: هاورێ

مانگی رەبیعول ئەوەل
١٣٥١ک

٦٥

لەکاتی گەرانەوەی شێخ ئەحمەد لە سێ یەم گەشتیا بۆ بیارە لە ساڵی ١٩٧٠، بە دل شکاوی ئەگەرێتەوە، ئەم شیعرە "موتەزادەی" داناوە. ج.م.

دەستی شاکەلی وهێزی جانانە ‖ ئەم حەوشەو بانە

تەکیەوخانەقای شاهی عوسمانە ‖ ئەم میوانخانە

مەنزووری ئەو بوو ئەم دەشتەشۆرە   بوو بە مەنزەرە
ئەرنە شاکەل و ئەم سەوزو سوورە   چۆن وا ئاسانە
ناڵەی مەکینەو تافەی لوولەی ئاو   مانەندی بەرکاو
گریانە وەك من بە تین و بە تاو   سەیلەو بارانە
مەکینە "مەی چی" ساقی ئاوبارە   چاوەڕێی یارە
فڕەی فرمیسکی حەوزو فوارە   دەردی هیجرانە
دەردی هیجرانت بۆ نەبوو تەواو   دڵم بوو بە ئاو
یەکسەر داڕژا لە سەرچاوەی چاو   بوو بە ڕۆخانە
ئینتیزاری ڕێی دووڕۆی ئێرانم   من و ئیمانم[1]
بۆگەڕانەوەی شای هەورامانم   بەڵ شای زەمانە[2]
هانا هاوارە، شای شیرین سوار   تەنهام وغەمبار
کاتی غەمخواری فەقیرو هەژار   جلەو گەردانە
مەخلەس موریدو سۆفی داماون   ڕێ لێ گیراون
لە دووری تۆدا چاو پڕ لە ئاون   کاتی سەردانە
نیساری ڕێگەت شاکەلی و شاکەل   بەکۆمەڵ گەڵ گەل
ئینتیزاری تۆی وەك ڕۆژی سەرکەل   چەند درەخشانە

١- دووڕوو: کوندێکە کەوتووەتە نێوان "سنە" و "مەریوان"ەوە - ٣٠کم- ڕۆژهەڵاتی مەریوانە.

گۆری شاعیری کورد "بێسارانی" کەوتووەتە ڕۆژهەڵاتی ئەم گوندەوە . شێخ عوسمانی کوڕی شێخ عەلادینی نەقشبەندی دانیشتووی ئەم گوندەیە.

٢ـ شای هەورامان: مەبەست لە شێخ عوسمانی کوڕی شێخ عەلادینی بیارەیە.

وێنەی پاشماوی قەڵای شیروانەکەلە قەزای کەلارە

گردی شیروانە سەیرانی سیروان ... مەنزەرەی بەرزی خاسی ئەمیران

قەڵای سەربەرزو قەسر تاجدار ... جێگەعوشرەتی میری کوردەوار

چاو ئەندازی تۆ دوو قەزای کوردن ... یەک لەیەک زیاتر بەدەس وبردن

بەئیخلاسەوە ئاوەکەی سیروان ... دامان بۆستە بەکوڵ بەگریان

سروەی دەشتەکەت وەرەم لابەرە ... شنەی ئاوەکەت نەشئەی دولبەرە

بانی ئەساسی نەوشیروانە ... یا قەڵای قایم کوردە میرانە

هاتە سەرزمان بەگریانەوە ... خۆی و ئەمیری ئەلاوانەوە

بانی ئەساسم نەوشیرەوانە	تەئریخی ڕۆشن نەوشین ڕەوانە
بەڵام ئەم قەسرەو ئەم بورجە سەختە	کردەی میری جاف ئەو دارا بەختە
لایق بە جێگەی نەوشیرەوان بوو	حوکمی عەدالەت ئەمری ڕەوان بوو
ئەم ئەرزو ئاو وشاخ و دەرختە	ئەوحاکمی بوو لەسەر ئەم تەختە
چەن میروو وەزیر مەجلیسیان ئەگرت	لەعرووسیا تەدبیریان ئەکرد
جێگەی عوشرەت ومەزەرەی بەرزم	کڵاو فەرەنگی شاهانە تەرزم
من قەسری چەرخی پاشای جافانم	کۆنە هەوارگەی کوردە میرانم

** ئەم قەڵایە کۆشکێکی یەکجار گەورەیە تائێستاش پاشماوەی لەکەلار ماوە.

-۶۷-

بۆکۆچ کردنی حەمەبۆکفری ۱۲/ جماد الأول/ ۱۲۸۵ گ

ئەم بەیانی یە تاسەی خاسم کرد	تاسەی تۆم ئەکرد بێ دڕۆ ڕاسم کرد
پیاسەم ئەکرد لە سای هەنارا	بەژنی تۆم ئەدا لەگەڵ ئەنارا
ڕاس و مەوزوونتر هەڵچووبوو لە ئەو	ڕۆژی ڕۆشنی لێ کردم بە شەو[1]
وەکامی مەیلت مەیلی کاسم کرد	نیاسم نەما تەرکی ناسم کرد
شێوەی کۆچی یار چۆکی شکانم	تەئەمول نەما تاوی ناڵانم[2]
تاقەتم نەما لەتین و تاوا	گەریام و گریام هەتا ڕۆژاوا
ڕۆژاوا وەك شێت دەشتم دا لەبەر	هەتا سەعداوا بۆ کاتی سەحەر
بوی دەرچووم تەنها ڕووەو هەورامان	بەناڵەو نزکەی هۆ زامان ئامان

تەسکینی نییە دووری بێ ویسال | بۆیە ڕووم کردە قاپی ذوالجلال
ڕانموونیم کا هەتاکو دوو ڕۆ | لەگەڵ یارانا بە بێ داخ و ڕۆ [٣]
بۆلای خانەقای عوسمانی عەلا | هەم "أهل التقی" لە دەوحەی عولا
بەڵ تکەی تکای پڕ نووری عوسمان | بتکێتە زامی ئازاری زەمان
سارێش کا یەکسەر زامی کۆنە و نۆ | مەرلەوێ دەرچێ دەردی دووری تۆ
ئارایێ بگرم هەتا وە مردن | شاکەلی دەرکا لە دەس چی کردن

١- مەوزوونتر: ڕێک و پێک تر.

٢- تامول: تاقەت.

٣- ڕانمووی: ڕێ نیشان دان.

٦٨

سەفای دەشتەکەی پای هەردی شاکەل | لێت ئەپژێنێ خوشاوی ئەمەل
غەرقی ڕەحمەت بێ روحێ مەولەوی | چەن جوانی فەرموو خاڵۆی مەعنەوی
وادەی خاو نییەن فەسڵی شکارەن | دەشتەکەی پای هەرد شاکەل دیارەن
جروە جروەی مەل سەربەرگی گیا | بۆت بەیان ئەکا بێ مەیلی دنیا
ڕاوو ڕابواردن خۆشە دەم دەمێ | سەفای بێ نەی بێ لابەرێ غەمێ
ساتی سوحبەتی یارانی گیانی | خەمت لائەبا زۆر بە ئاسانی
زیراعە چاکە و فەلاح دڵخۆشە | بەڵام دنیا خۆی هەرکە شاکەشە
ئاغاو ڕەئیسی چاکیش مەحاڵە | فەلاحیش بۆخۆی خەریکی ماڵە

٦٩

چوار هەڵبەست بۆ ئەنوەر!

غەزەلی یەکەم

ئەمڕۆ ساڵێکە شاکەل بێ نازە | بێ دەنگ و بێ ڕەنگ بێ بەزم و سازە
ئەمڕۆ ساڵێکە شاکەل بێ شەوقە | شیوەنی بەرزی تەواو بە زەوقە
ئەمڕۆ ساڵێکە شاکەل مەخموورە | تەرزی زایلەی میشکی سەمتوورە
ئەمڕۆ ساڵێکە شاکەل بێ نوورە | دوور بێ ئەنوەر، مەگەر لێ دوورە
ئەمڕۆ ساڵێکە دەرچوی لە شاکەل | بۆ تا قیامەت بەجێ مای لەگەڵ
منی هەڵقرچان بە دەردی دووری | هەروەکو شاکەل نەما سەبووری
شاکەل نازانێ چی لێ قەوماوە | شەوقی سالانێ بۆچی نەماوە؟
کێ بێ بێ ی بڵێ شا گوڵی بڕیا | وشەی گەشینەی لە ناوا سڕیا
شۆخی شێخ سیفەت کاکە شێخ ئەنوەر | سەرخۆشی بەزمی سەرحەوزی کەوسەر
وەتەن پەرستی و شەیدای نیشتمان | ئەم تەبیعەتە ڕەمزە بۆ ئیمان
شەئنی شەهیدی شیوەی غەریبی | کافی یە ئازیز لای خوا حەبیبی
منیش با بەس بێ شین و گریانم | کاتێکت زانی ڕۆحی ڕەوانم
دەرچوو لە قەفەس لە دنیا گشتی | مولا بیکاتە نەیری بەهەشتی

١ـ ئەنوەر کوڕی شێخ ئەحمەدە، ئەملاوە تا پۆلی سێیەی کۆلێجی ئەدەبیاتی خوێند، لەگەڵ خۆم دا لە یەک پۆل دا ئەمان خوێند لە زانکۆی سلێمانی، بەلام لەتافی لاوی دا سەری نایەوە، بە وەرگەڕانی ماشێن لە نێوان "چوارتاو ماوەتا" کۆچی دوایی کرد وە لە پێنجوێن بە خاک سێیررا. "جەمال" ٥/حوزەیران/١٩٧٥

٧٠

غەزەلی دووەم

شین و مەرسی یە موختەسەر بۆ دوا کۆچی ئەنوەر

ئەسەف بۆ شاگوڵی شاکەل کە بێ ناو و نیشان ڕۆیی
لە باغی ژینی بێ بەش ماڵە داغی نیشتیمان ڕۆیی
چە نازک شێوە گەنجێ بوو مەلاحەت میسری گوفتارێ
ئەسەف بۆ یوسفی شاکەل بە ناکامی ژیان ڕۆیی
نە من وەک پیری کەنعانی ئومێدی ڕۆشنایم بێ
نە ئەو گەریانەوەی ماوە بە جارێ جاویدان ڕۆیی
دەسێکی بەرز و باڵای بوو لە زانین و کەمالاتا
ئەسەف ناکات و ناکام و بە دەس جەوری زەمان ڕۆیی
هەوای سەرکەوتنی هۆزی لە سەردا بوو بە سەرمایە
ئەسەف بە وحەسرەت و ئێشە بە زامی کوردسان ڕۆیی
چە وەسفو لحالی من وترا ئەوی ئەم مەسرەعەی فەرموو
گوڵێکی سەرو باڵا بوو بە تاراجی خەزان ڕۆیی
گەلی سالێکە مەئلووفی دیار و شاری کوردانە
بە هۆی زانکوێ سلیمانی لە شاری گەرمیان ڕۆیی

لە هەوڵ و کۆششی بێ بەش لە دیارو یاری مەحروومی
نەچوو بو مەرگی ناگاهی لە شاکەل بۆ ژیان ڕۆیی
شەوی حەڤدەی تەموزی حەفتاو چواری زایینی
کە بۆ سەردانی پێنجوێن چووکەمێ پێشی بەیان ڕۆیی
ئەڕۆیی ڕوو بە ڕووی دوورۆ بە پێشوازی حەمەوعوسمان
ئەسەف سەف سەف لە دڵمایەکە هەروا بێ ئەوان ڕۆیی
لە دوای کۆچی ڕەوانی ئەنوەری خاوێنی خاوەن پیر
لە سەر عەقڵ و لە دڵ سەبرو لە تەن تاب و تەوان ڕۆیی
ئەزانی شاکەلی بۆچی لە دوای کۆچی ئەوا ماتە
لە گوێ بیستن، لەچاو دیتن، لە دەم نوتق و زوبان ڕۆیی
کزەی زامی فیراقی ئەوچزەی ئازاری بێزاری
لە دڵما هەروەکو خەنجەر لە جەرگا وەك سنان ڕۆیی[1]
چە داخێکی بە جەرگا نابە مەرگی پڕ لە ئاواتی
دڵی کردم بە گوڵزارو بە بێ شەرح و بەیان ڕۆیی
بە نازك تەبعیا دیارە لە خاك و ئاوی پێنجوێنە
تەبیعەت بۆیە ڕای کێشا وەکو عومری جەوان ڕۆیی

١ـ سنان : سەرەڕم ، سەرەتیر.

ئەسەف سادەی بنالێنە لە داغی باغی عومری من
لەجوباری ژیانمدا وەکو ئاوی ڕەوان ڕۆیی

شەهیدی ڕێگەیی عەشقەو وەتەن مەحبوونی خاسی بوو
بەئیمانێکی باڵاوە عەجەب شاهید عەیان ڕۆیی

شەهیدی شاهیدی ئەو بوو نەوەك تەنها بە ئیمانۆ
بە فەرموودەی مەلاو وعالمو شێخی زەمان ڕۆیی

وتم گەنجێکی وا ئەی دڵ لە دنیا کۆچی بۆچی بوو؟
وتی بۆهاودەمی حووروو تەماشایی جینان ڕۆیی

چەنێ تاریکە ئەم دنیا لە چاوی شاکەلی چونکە
لەبوستان دا لە ناکاو ولەبەرچاوا نیهان ڕۆیی

ئەسەف سادەی لە دەف دەنوەکو دەروێشی ئاوارە
کە ئەو شۆخە وەکو شێخێ لە بەزمی جاهیدان ڕۆیی

بیحەمدیللا سوپای سەبرم بە تەعلیماتی عوسمانی
شکانی لە شکری شەك و بەناچاری دوان ڕۆیی

71

غەزەلی سی یەم

هاتنەوەی پایزو نەهاتنەوی ئازیز

گەرمی گەرمیان نەما تەئسیری ‖ ئەبەخشی ژیان هەوای دڵگیری
لە پێنجوێن خۆشتر دەشتی شاکەلە ‖ چاوەڕێ ی ڕێگەی شاگوڵی گەلە
شنەی نەسیمی پای هەرێی شاکەل ‖ بێ تۆ بێ تامە لە بەرچاوی گەل
گەل چاوەڕێتە بچووک و گەورە ‖ دەورەی زانکویە بێیتۆ لەم دەورە
یارانی زانکۆ ئەمسەر تا ئەوسەر ‖ تۆیان مەنزوورە کاکەشێخ ئەنوەر
چاوەڕوانی تۆن وردو هەراشی ‖ ڕێگەو بانەکان ئەکەن ئاو پاشی
بۆ سلێمانیت نایە بە بیرا ‖ بێ تۆ تیایە لە جوان و پیرا
پایزەو جەژنەو شادی ئازادی ‖ یاران دەس لە مل موبارەک بادی
شەوقو، سەفایە، بەزمی یارانە ‖ زەوقی هاوسەران هەروەک جارانە
دەس لە گەردنن یارانی گیانی ‖ شەیدای ئیشارەو نیگای نیهانی
سەرخۆشی خۆشی پایزو جەژنن ‖ شێتی بێ خەوشی باڵاو بەژنن
هەریەک وە ڕەنگێ دڵی ڕەنگینە ‖ لێوی پاراوی پڕ پێکەنینە
من نەبێ بوونم هەروەک نەبوونە ‖ دەنگی زایلەی سازم زەبوونە
پایزو جەژن و زانکۆو زانینە ‖ بۆ دیار نەبوونت دیدەم نمینە

چون نادیاری یاری دیاری ‌‌ ‌ جەوهەری گەوهەر دانەی مرواری

دیاری دیار هەر تۆی نادیار ‌ ‌ بەسیە سەیرانی سەرهەردوو دیار

قەوسی پایزە و بەرزی بێ تامە ‌ ‌ لەم کاتە شاکەل جێگەی ئارامە

بەسیە پێنجوێن بەفر ئەبارێنێ ‌ ‌ شاکەل بارانی دەشت ئەڕەنگێنێ

خۆهاوین ڕۆیی ئەوا پایزە ‌ ‌ کاتی گەڕیانوی گەلی ئازیزە

تاقەتم نەما بە چاوە روانی ‌ ‌ بێ تۆ بێزارم لە زیندەگانی

رجایە ئەمجار ڕۆحی شیرینم ‌ ‌ بێڕۆ نەك بمرم ئیتر نەتبینم

تو عیسای مریەم مریەم مەمرێنە ‌ ‌ بۆ ژیانەوەی موژدەی بۆ بێنە

شین و زایەڵەی بەرزە بەبێ تۆ ‌ ‌ ئەترسم ئاخر بێ بە ڕۆ ڕۆ

بەگەرمی دووری مانگی کەنعانی ‌ ‌ پیرێکی بێزار لە زیندەگانی

والە سووتانا وەك شەمعی شەوان ‌ ‌ چاوەڕێی رووی تۆی وەك شەوقی بەیان

ئەرگورگی مەرگت نەبووە بەمیوان ‌ ‌ ئەی بۆ نایەیتۆ بۆ دەشتی کەنعان[1]

گەرچاڵی مردن قووتی نەداوی ‌ ‌ سامریەم دەرکە لە دێی داماوی[2]

١- بیرەکەی ئەگەڕێتەوە بۆ ئەو سەرگوزشتە یەی لە قورئان دا باس کراوە دەربارەی حەزرەتی یوسف پیخەمبەر گوایە گورگ خواردی و ئیتر باوکی بەتەمای نەبوو بێتەوە.

٢- سامری: زەرەنگەرێکی جوولەکە بوو کە ئاڵتوونەکانە نەوەی مووسای علیه السلام تواندەوە لەکاتێکا لە گوفتوگۆدا بوو لە خزمەت خوای یەروەردگارا، وەکردی بە گوێرە کەیەك و نەتەوەی [مووسا]ی پێ لە ئایین وەرگێڕا.

٧٢

غەزەلی چوارەم

هاتنەوەی زستان و نەهاتنەوەی دڵ

ئازیز زمسانە ئەوا زمســـانە ‖ چە وادەی دیسان لە کوێسانانە

تاکەی چاوەڕێی هەواخۆش بوونی ‖ خۆ پایز نەما زوقم و زەبوونی

ئازارت ئەدا سەهۆڵ و ســەرما ‖ بێڕۆ بۆ وەتەن بۆجێگەی گەرما

جارێ هەرخۆشە ئەم هەردوودەشتە ‖ ئەگەر تۆی تیا.بێ ئیتر بەهەشتە

ڕۆحی بە ڕەحمەت پیری مەعنەوی ‖ هەر بۆ تۆ فەرموو یەعنی مەولەوی

فەسڵی خاونیەن وادەی شکارن ‖ دەشتەکەی پای هەرد شاکەل دیارن

هەردەی شاکەل و دەشتی وەك بەهەشت ‖ شایەنی تۆیە شکار و گوڵگەشت

کوێسان زەحمەتە بۆ گەرمیانی ‖ خۆ قوربانیشە نابێ نەیزانی

جەژنی قوربانە رۆی ئازادی یە ‖ دەس لە ملانە بەزم و شادی یە

یەکێ دەس لە مل گەردن ئازادی ‖ یەکێ سەرخۆشی سەیرانی شادی

منیش چاوەڕێی بەژن و باڵای تۆم ‖ موشتاقی شێوەی جوانی سیمای تۆم

تەواو پەشێوی شێوەی شەنگی تۆم ‖ شەیدای ڕوخساری لالە ڕەنگی تۆم

بۆ نادیاری گیـــانی شــیرینم ‖ زانکۆش بێ تۆیە سەرمایەی ژینم

ئاخر ساڵتە دەرچی لە زانکۆ ‖ دکتۆرا ئەبی بۆچی ناچیتۆ

بیرۆ بۆ شاکەل ناچی بۆ ئەوی ؛ لامان میوان بە چەند رۆژو شەوێ
خەمی ئەم بەینە لە بیرمان بەرۆ ؛ شادی دەست پێ کەین دیسان لەسەرۆ
حەمەو عوسمانیش هەروەك من وانە ؛ دڵیان پڕ لە خوێن چاو پڕ گریانە
ئەم هەرداو ئەوهەرد سەرماو رەنجووری ؛ زەحمەتیان نادا وەك دەردی دووری
خۆحوزنی سەعید باسی ناکرێ ؛ شەرحی شەوقی ئەوهەرگیز ناکرێ
کاتێ کە ئەڵێ: کاکەم لە کوێ یە ؛ شۆرو شەیداییم تەواو بۆ تۆیە
مەخلەس پیاوو ژن ئامۆزاو برا ؛ لە دووری تۆیە ئەسووتێن وەك چرا
ئاخر ئازیزم بیرۆ لەم جەژنە ؛ بەشدارم بکە لەو بالاو بەژنە
دیداری تۆیە جەژن و بەراتم ؛ قوربانە بۆیە تەمای خەڵاتم
نانووسم ئیتر تا ئاخر بەهار ؛ نامەی ئیشتیاق بۆ دیداری یار
ئەگەر مام ئەوسا نامەی دیاری ؛ ئەنووسم بە ڕیز هەروەك مرواری
گەر گورگی مەرگت نەبووە بە میوان ؛ ئەی بۆ نایەی تۆ بو دەشتی کەنعان

-- ٧٣ --

لەکاتێکدا لە چاپ کردنی ئەم دیوانە بوو بووینەوە ، چەند شیعرێکی شاکەلیمان پێ گەیشت و ناچار بووین کە لە کۆتایی دیوانەکەدای جیگەی بۆ بکەینەوە. داوای لی بوردن ئەکەین .

غەزەلی یەکەم

دڵم نایێ بە دڵمابێ خەیاڵی نەودەمێکی تر
بە تاڵە هەرخەیاڵێکو مەحاڵە مەحرەمێکی تر
نەماوە هاودەمێکی وا دەمێ بێ تاقەتیم دەرکا
خودا بمکا بە قوربانی زمان و هاودەمێکی تر
چە شورێکی لە مەردم دا شعووری ئادەمی رۆیی
لە بۆ ئەم عالەمی هاجە مەحاڵە ئاودەمێکی تر
چی یە ئەو پوول و ئەو پارە دڵ و دنیا بسووتێنێ
بەکوێ چوو ئەو هەموو فلسەئەسەف بۆ درهەمێکی تر
کە چاوم کەوتە ناجنسی دڵم خوێناوی تێ زایی
خودایا هەڵنەیێ چاوم بە ڕووی نامەحرەمێکی تر
ئەوەندە ناکەسم بینی کە چاوم مەردەمی رۆیی
مەگەر بۆ دیتنی دڵ ئەم دووبارە مەردمێکی تر
دە بەسمە ئەم دەمە تێریَ تەماشای باغی حوسنت بم
ئەبێ کەی پێم بسەلمێنی ئەمێنم بۆ ژەمێکی تر
چەخۆش بوو ئەو دەمە وا من هیلاکی ڕێی دووڕوو بووم
خودایا بمژێنی تا ئەبینم سەردەمێکی تر

کە چوومە خانەقای دوورِۆ سەرم سورِما لە عاداتی
کەوەک ئەم عالمە تێک چوو موهەییا عالەمێکی تر
بە چاوپێ کەوتنی بوو وا لە دڵما دەرچووە حەسرەت
خوداکەی بێ دەمێکی تر لە دڵ دەرکە مخەمێکی تر
لە دڵما دەرنەچوو مەیلت بە دەردو مەینەتی دونیا
خودا لوتفێ بێ بابِسەد پێچ و خەمێکی تر
لە تێکۆشینی گەنجیما بە با چوو بەرهەمی عومرم
لە پیریما نەسووتێ یا ئیلاهی بەرهەمێکی تر
لە حاڵی شاکەلی پرسە کە چۆنە زامی کۆنەو نۆ
خودا ئەمجا بنێرە بۆم دەسێک و مەلهەمێکی تر

٧٤

غەزەلی دووەم

چە خۆشە گەر لە عومرێکا بپرسی یەک دووجارێکم
لە تەنهایی و لە ریسوایی کە بێ داروو دیارێکم
لە چۆڵی بێ نەوایی دا غەریب و لێو بەبارێکم
لە دەشتی بێ نەشاتیما ئەسیرو زامدارێکم

له شاری شه‌وق و شادی دا به‌بێ دینارو بێ فلسم
له بازاڕی هه‌وه‌س بازی خه‌م ئالووده‌ی خومارێکم
ئه‌سیری ئاره‌زوو ئازم زه‌لیلی ته‌بعی ناسازم
به‌چاوی مه‌رحه‌مه‌ت جاری ته‌ماشا لارووخوارێکم
له‌به‌ر ناسازی ئه‌خلاقه گرفتاری ته‌بیعه‌ت مام
به‌حاڵی شاکه‌لی ره‌حمێ فه‌قیرو هه‌م هه‌ژارێکم

غه‌زه‌لی سێ یه‌م
بۆگیانی پاکی ئه‌نوه‌ر (1)

پێشکه‌ش بۆگیانی پیرۆزی ئه‌نوه‌ر — پێشکه‌ش بۆلاشه‌ی به‌سۆزی ئه‌نور
پێشکه‌ش بۆگیانی خاوێنی ئه‌نوه‌ر — پێشکه‌ش بۆلاشه‌ی خویناوی ئه‌نوه‌ر
پێشکه‌ش به‌وانه‌ی به‌مردی مردن — له‌ڕێی ڕاسیا سه‌ر له‌سه‌ر به‌ردن
پێشکه‌ش به‌وانه‌ی له‌هه‌ردوو چۆڵا — سه‌ریان نایه‌وه له شاخ و دۆڵا
پێشکه‌ش بێ بۆگشت ئه‌وگه‌نج ولاوه — واله‌بیر ناچن تا دنیا ماوه
پێشکه‌ش به‌وانه نه‌گه‌یینه ئاوات — به‌ڕووی ئاواتا چاویان هه‌ڵنه‌هات
پێشکه‌ش به‌وانه چوونه غه‌ریبی — دوورن له‌یارو قه‌وم و قه‌ریبی
پێشکه‌ش بێ بۆگشت ئه‌دیب و نووسه‌ر — ناوی ئه‌وانه دێنێته ده‌فته‌ر
ناوی ئه‌مانه له "بیر" و "زارا" — ئه‌یکه‌ن به‌سه‌رباس له‌ڕۆژگارا

پێشکەش بەوماڵ ومناڵی ساوا ◌ بەبێ جەریمە دەرچوون لە ناوا
پێشکەش بەوانە چاوەڕێی خودان ◌ دەریان کا لە دەس زەلیلی زەمان

١ـ لە بەشێکی ئەم دیواندا ، لە سەرەتاوە چوار غەزەڵ بەسەر ئەنوەردا وتراوە، هەروەك ڕونمان کردەوە کە ئەنوەر کوڕی شێخ ئەحمەدی شاعیر بوو، لە تەمەنی لاوی دا بە وەرگەڕانی ئوتومبیل لە نێوان چوارتاو ماوەت دا کۆچی دوایی کردو ، لە قەزای پێنجوێن تەرمەکەی بە خاك سپێررا ..

٧٥

چە خۆشە ژینی دەروێشی ئەگەر دەرویشی مەولا بێ
نەوەك دەروێشی بێ ئیشی خەریکی ئیشی دنیا بێ
نەبێتە مەزرەعەی عوقبا چی یە دنیاوو سوودی ئەو
گەزێ گۆڕو دووگەز جاوە گەدا بێ یاخو پاشا بێ
خەڵات وهاتی ئەم دنیا نەتیجەی مات و مەبهووتە
وەرە مەبهووتی دنیا بە نەوەك ڕسوای عوقبا بێ
نەکەی دڵخۆش بە دنیا بێ خەریکی خواردن وخەو بێ
وەیا کۆکردنی پارە لە هەردوو لات بێ دەس و پا بێ
ئەزانی ئاخیری مەرگە لە بەرچی ئەوجلو بەرگە
هەوەس بازی لە دڵ دەرکە بەڵکە سەربەرزی ئەولا بێ
مەنازە تۆ بە دنیاوو نیازێکت نەبێ پێ یان
چە سەربەرزی ئەگەر فەرزا لە خۆیوو ئەهلی حاشا بێ

خەراباتی وەکو دنیا پڕی بەد مەستو بەدکێشە
دەخیلە خۆتی لێ لادە ئەترسم تووشی سەودابی
نەماوە هیچ پەنایێ وا نەجاتت دا لە حیلەی ئەو
بچۆ بۆ لای سیراجەدین پە ناهێکت ئەگەر مابی
بەچاو پێکەوتنی ئەو شاهە لە دنیا تێ ئەگەی یەکسەر
خۆتی لێ لا ئەدەی عەقلەن ئەگەر هۆشت لە عەقلابی
لە دڵ دەرکە خەمی دنیا مەچێنە تۆوی مەیلی ئەو
بە نەفسی خۆم هەتاکەی شێتی دنیابی
ئەزانی چۆنە دەروێشی ، نە بێ ئێشی نەدڵ ڕیشی
مەرەنجە کەس ، نەڕەنجێنی ، موتیعی شای بوخارابی
بچۆرە خانەقای دووڕۆ ، ئەزانی چۆنە دەروێشی
موریدی شاهی عوسمان بە ، گەرەکتە شێری مەولابی
لە حەفتا ساڵی دنیادا نەبوو ئارام و ئاسایش
چ خۆشە شاکەلی گەر تۆ لە مەولا ڕوو لە مەولابی

-۷٦-

لە سایەی باغی حوسنی تۆ لە دنیا گشتی بێزارم
لە شەوق و ئارەزووی وەسڵا وەکو پەیمانە سەرشارم

لەخۆشی ئەو شەهنشاهە لە دڵما دەرچووە دنیـــا
بەجەزبەی عەشقی ئەو شۆخەلە شاخا پڕلە هاوارم
لە بەرچاوم هەموو دنیا پڕی جیلوەو جەمالی تـــۆ
سەراسەر سوورەتی تۆیە لە سینەوچاوی خوێنبارم
نەکەم عەهدە هەتا ماوم خەیاڵی خاوی دنیایی
بە ئەمری تۆ بسووڕێتۆ هەموو ئەتوار و ئەفکارم
چە شۆرێکە لە دڵمایە کە چاوانم ئەجۆشێنێ
چە جۆشێك و خرۆشێکە میسالی هەورە ئـــازارم
بەڵێ بولبول لە گوڵ دووربێ ژیانی ژان وگریانـــە
وەکو بولبول ئەناڵێنی لە دووری تـۆ دڵـی زارم
چی یە ئەوشادی ئەوشەوقە،کە دنیا کۆتە،هەرتەوقە
لە پامایە خەتام زۆرە ،لە ملمایـە ستەمکارم
دەخیل ئەی شەمعی بەزم ئارا لە لاتە جەمعی أهل الله
بەحالم ئیلتیفاتێکە کە بیمارو گران بـــارم
سیراجی دین و دنیایــ لە دڵ دەرچوو شەکیبایی
لە دووری تۆ ئەناڵێنم هەزارێکی دڵ ئـــا زارم

سیراجی کوڕە بێ ئەرزی لە دوو ڕێتا دڵم لە رزێ
لەلای مەولاوە چەن بەرزی بە تۆچی من خەفەتبارم
ئەلا ئەی نایبی ڕەحمەت خەفەت باری لە بەر ئافەت
منی بێهۆشی و بێ هیممەت چە بێ عەقڵ و چە بێ عارم
کە تۆ بێ نایبی حەزرەت کە تۆ بێ مەرجیعی ئوممەت
منی بێ قەدر و بێ قیمەت لە بەرچی بێ خەفەتبارم
لە جوانیما تەمام وابوو لە پیریما بە تاعەت بم
کەچی ئێستا کە زۆر زیاتر ئەسیری نەفسی بەدکارم
بە هەشت و دین و دنیای بە ڕاسی تۆ تەمەننامێ
دەرم بێنی لە بەدنامی گەلێ بەدناو و ئاسارم
هەموو گەنجیم لە ڕەنجا چوو دەمی پیریمە دڵگیری
سروورو سەروەریمی تۆ، بە شەوقی تۆیە ئەشعارم
ڕەزی شیعرو بزەی لێوم مەزەی سەربەرزیی تۆیە
کە تو سەربەرزی ئافاقی منیش رووسوورو لاسارم
وتم تاکەی لە دەردا بم وتی ساردی لە سەر دەرکە
بەگەرمی دڵ بجۆشێنە منیش جا دەفعی ئازارم

دەخیلە شاکەلی دەستت لەچاکی پاکی هەڵ مەگرە

نەوا داماوی مەحشەربی بەبێ ئەوبێ مەدەدکارم

77

خۆشەویستی نیشتمان

گیان فیدای دەست وقەڵەم بێ ئەسپ وزینم بۆچی یە

خەت ئەگەر هیمت بکا بڕنەو کڕینم بۆچی یە

نامەوێ ئەسپی کەحیل و بڕنەوی کورتی جوان

پاسەوانیم گەرنەکەن حیلەو تەقینم بۆچی یە

کوێرو کەڕ بم گەرلە ڕاسی ڕاستی خۆم لابدەم

جیا لە قانوونی خودا ئاین و دینم بۆچی یە

نامەوێ دەستێ کە یاری بێ دەسێکێ بێ نەدەم

بازووێ ئاوا نەبێ بێ هێزوو تینم بۆچی یە

هاوزمانم لێو بەبارو تاڵەحاڵی ماڵەکەی

پڕگەرووی گریانە ئەو، من پێکەنینم بۆچی یە

ئارەزووی بەرزی وەتەن بۆیە بە فەرزم خوێندووە

شادوبێ غەم تیابژیم هاوڕێی غەمینم بۆچی یە

نیشتیمانێکم نەبێ ئاسایشێکی تیا بکەم
سەرسەری بم نامەوێ ئەوحاڵە، ژینم بۆچی یە
شانشینە نیشتیمانم حەیفە پاساری نەبێ
باغ کە پەرژینی نەبوو میوە چنینم بۆچی یە
شاری بانەو سابلاغم کەیفی هاوینانمە
گەرمەزەی پایز نەبەخشێ خانەقینم بۆچی یە
گوێت لە دەنگی مایی دەشتە بانگ لە زاخۆ چۆن ئەکا[1]
گەنم و جۆی خۆم دائەچێنم چینی چینم بۆچی یە
پڕ بەپێی کاڵای خۆمە نامەوێ جزمەی کەسێ
شاڵەکەم بۆتانی یە، فاسۆنی شینم بۆچی یە
چەندە لام خۆشە کە لاوەکانی "شاکەل" بانگ ئەکا
من بەبێ لاوێکی خۆم ئەم شکڵە ژینم بۆچی یە؟

١ـ مایی دەشت: ناوی ناوچەیەکە لە ئێران.

٧٨

لایقی باڵای تویە ئەی وەتەن کاڵای سوور
لێت موبارەک بێ کە مەرجێن چین بەچینە سەوزو سوور
ئاوی شین و بەنەقشی ڕەنگ ئەفلاکت هەیە
ئەرگست وەک لۆکس ئەنجومەن وایە ڕووناکە لە دوور

هەروەکو دەشتی خەتا پڕ ئاسکی تاتاری یە
هەر لە دەشتی شاکەلۆ بیگرە هەتاکو بەردە سوور
جەدۆلی ئاوت کە وەقتێ عەکسی ڕۆژی لێ ئەدا
وەک هەیاسەی زیوی پشتی دولبەری گەردن بلوور
ئەی وەتەن مەعقوولە تەشبیهت بەجەنەت گەر بکەم
چونکە "محمود المقام" ە، خاکەکەت تا نەفخی سوور[1]
دڵ فیدای ئەو شێخە بێ "ئەحمەد" ە لای من مەقدەمی
خاکی پاکی "شاکەل" و شیروانە بۆتە کێوی توور

١- نەفخی سور: خودا لە قورئان دا فەرموویەتی: (ونفخ في الصور فصعق من في السموات ومن في الارض إلا من شآء الله) واتە فووکرا بەکەڵەشاخ دا وهەرچی لە ئاسمانەکان و زەوی دابوو لەناوچوو جگە لەوەی خوا نەی ویست و ڕازی لەسەرنەبوو.

٧٩

پەند و ئامۆژگاری

دوورووا

ئەوی لە دنیا بێ دەس دامابێ — لەبەر بێ کەسی سەری دانابێ
داماوو کەساس سووک و ڕیسوا بێ — لەبەر دووڕوویی ئابرووی تکابێ
حەیاو حورمەتی هیچ لانەمابێ — لەگشت قاپی یە هەرقاو درابێ
شیرینی ژینی لێ تاڵ کرابێ — بە پاڵەپەستۆ تێ هەڵدرابێ

یەک دەفعە لەگیان جارس کرابێ | لەناو عالەما ئابرووی برابێ
لەڕووی ڕاستی ڕووی هەڵچەرخابێ | بە ڕێی ڕاسەدا یەک پای نەنابێ
ئەوە درۆیە دەردی بێ دەرمان | توخنی نەکەوی ئامان سد ئامان

٢

دەردی سیلی یە خوێنەکەی پیسە | چاوت لێ نی یە چەن ڕەنگی سیسە
دەسم دامانت لایا مەوێسە | خۆتی لێ لادە ڕێسەوگوریسە
لە نامەردیا یەکەم خەسیسە | تێ هەڵدراوە چاوەڕێی لیسە
بە مەولانا واو ئاغەی کلێسە | وەپیری شاکەل وە شای چوێسە
سوێنی لێ بخۆ هیچ تیا مەویسە | قەت چارەی نی یە ئەم دەردە پیسە
دەردی بێ دەرمان درۆی بێ سامان | توخنی نەکەوی ئامان سەد ئامان

٣

گەڕوو گولێکە چاوی تکاوی | ها بەکۆڵی یەوە عەبای بەدناوی
نیشانەی شانی شان داچۆڕاوی | نەجەوی تاجی یە سووکی و داماوی
عیلاج ناکرێ چارەی تەواوی | دەس بە دەسدەرچی لەناو ئاوایی
زووم تێ گەیانی لە بەنو باوی | ئاگات لە خۆت بێ نەکەوی یەداوی
دەردی بێ دەرمان درۆی بێ سامان | توخنی نەکەوی ئامان سەد ئامان

٤

مەپرسە ئەحواڵ ڕۆژی جەزاکـە | بیگرەو ڕایکێشەوکۆتی لە پاکە
حەفتاگەز زنجیر ملی پیاکـە | "الی‌الأبد".بێ نەك وەك دنیاکـە
دەس لە بانی دەس مێخی پیاکـە | مەواشیر وە شەوق ڕووی لەخوداکە
بۆ بڕیارەکەت سادەی وەفاکـە | هیچ ڕێگەت نی یە ئازای سا ڕاکە
یا وەکو دنیـا پشـتو پەناکـە | دەرناچی لەدەس تەنها خودا کە
دەوای ئەم دەردە پێت بڵێم کاکە | ڕەفیقی مەکە پڕ بەپێی ڕاکـە
دەردی بێ دەرمان درۆی بێ‌سامان | توخنی نەکەوی ئامان سەد ئامـان

۸۰.

ڕاستی

ڕووکەلە ڕاسی چەن بە قیمەتـە | بازووی بەهێزی چەن بە نەسرەتـە[۱]
وەشوێن کەوتنی شان و شەوکەتە | ڕزگاری لە دەس کۆتی مەینەتـە[۲]
بەبێ سەرمایە خاوەن سـەروەتە | هیچ جێگەی نەبێ جێگەی حورمەتە
هیچ کەس شك ناباگەورەی عەشرەتە | بێ پشت و بێ مشت چەن بە قودرەتە
لەبێ دەستیا زۆرخۆش سوحبەتـە | کاتی دەس ڕۆیین خاوەن نیعمەتـە
ئەخلاقی بەرزی بێ نیهایەتــە | قەڵەم شەق ئەکا لێ ی بێ تاقەتـە
ئەوە ڕاسی یە ڕووسووری مەیدان | جێگە لە ژوورە لە ژووری میـوان

١ـ نەسرەتە: سەرکەوتەوە .

٢ـ کۆت : زنجیر؛ مەینەت : ناخۆشی ؛ ژوور :هۆدە .

٨١

دەردە دڵێک

هەژارێکی پیر لات و ناتەواو ‌ ‌ پشتی کۆماوە چاوی پڕ لە ئاو

ڕیشێکی سپی وەک کلووی لۆکە ‌ ‌ پشتێکی چەماو ئەو وەت گالۆکە

تۆزی مەینەتی بە سەر ڕیشەوە ‌ ‌ یەکجار لاواز بوو بە دەس ئێشەوە

برسی و تامەزرۆ خێزانە خێو بوو ‌ ‌ لێوە لە ڕەی بوو بۆ شێو پەشێو بوو

بە درێژی هاوین بە وگشتە گەرما ‌ ‌ ئەجولا بۆ نان بۆ بەرگی سەرما

لە کاسپی داکشت و کاڵی بوو ‌ ‌ داس و دروێنە هەرخەیاڵی بوو

ساڵی نۆسەدو چل وحەوتم بوو ‌ ‌ سارای گەرمیان پڕ تەم وخەم بوو

کوللە زیرەی دێ بە سەر خەڵەوە ‌ ‌ زیرەی هەژاریش بە دەم کوللەوە[1]

خەڵەی مامەی پیر نۆبەشی خورا ‌ ‌ لە دە یەکێکی بۆ درەو کرا

خاڵۆی ڕیش سپی لەو دەشتە چۆڵە ‌ ‌ وەنەوزی ئەدا لە شوێن گاهۆڵە[2]

کێشەو هۆڵەی کرد بە دەم دەردەوە ‌ ‌ لە "کا"، لە کۆتەڵ، پاکی کردەوە

کاتی ڕۆژاوا سەرکار دابەزی ‌ ‌ شەقلی کرد وتی مامە نەیدزی

وادەی بەش کردن سۆزی پێ درا ‌ ‌ تەمیەی خزمەتی شێخی پێ کرا

مامەی مەینەتی لە داخی شێخا ‌ ‌ هورگی خۆی ئەدا بە تیغ و مێخا

سۆزی زوو بە ناز لەخەوکە هەڵسام ‌ ‌ پاشی چا خواردن دەشت ودەرگەڕام

چوومە سەرجێژی خاڵە پیرەکەم ... وەك ئێستەی خۆمە دڵ زویرەکەم (٣)

کە دیم دەس ئەژنۆ داماوو ماتە ... لەجێی پێکەنین خەمی خەڵاتە

جیزەگەنمە کەش شەقلی شکاوە ... وتم دزیوتە یاخو براوە

ڕاسم پێ بڵێ لەم سەرخەرمانە ... ئەرنە ئەوکوتم بەم حەیزەرانە

وتی کاکەگیان دەخیل جێی سەورە ... تەحقیقی بکە بە پێچ و دەورە

باوەڕم نی یە تۆ دز نەناسی ... ئەگەر نەیناسی مەگەر نەس ناسی

زۆر باش ئەزانی ئەم شاخ وکێوە ... گەلێ ریێگرو دزی هاپێوە

بەناو ڕاوچین ، بەکردە جەردە ... لە ڕەشی شەوا دزن لەم هەردە

پاشماوەی کولە خەلە لەچۆڵێ ... گردی بکا تۆ وەك من کلۆڵێ

بەپاك کراوی لە من ناترسن ... ئەی ماڵنە هۆر لە تۆش ناپرسن

یا شێخ شەقلی چی ئەو ماڵی خۆیە ... نیوە تۆیەتی ئەوگەنم و جۆیە

خەریکی دزی گیسك وکاوڕن ... هەرچی دەسکەوێ سەری ئەبڕن

ڕۆحی ئینسانیش ما لە خەتەرا ... بۆ پەنجا فلس لەم دەشت و دەرا

تەقەی تفەنگە شەو تا بەیانی ... عالەم ڕەوی کرد ناشێ نەزانی

سەیری دزمەکەن سەری کزبکەن ... گەیی یە لای خودا شکاتی وەتەن

داوەر بسێنێ ئەم بێ دادی یە ... لە دەس نیفاقا وەتەن دادی یە

کوللە زۆرچاکە هەر دەغڵ ئەمژێ ... فیتنە خراپە گیانمان ئەکوژێ

ئەگەر ئەتوانی حەقم بسێنە ‌ ئەگەر ناتوانی زیاتر مەم دوێنە

تاملم نی یە لە ژیان بێزارم ‌ چیم لە دڵایە ئەیخەمە زارم

وتم خاڵۆکەم چاك تێگەیشتم ‌ تۆ هیچ و من هیچ ئەوا ڕۆیشتم

لە مە زیاتر داخ هەڵمە ڕێژە ‌ شکاتی ئێمەیش لای گەلاوێژە[4]

بەنەی ئاسانەی ئاسمانی ئەوم ‌ بۆیە چاوەڕێی ئاخری شەوم

داخی گرانم بۆ یەك کەوتنێ ‌ بۆ بەرزی وەتەن بۆ نەسرەوتنێ

١ـ لە ساڵی ١٩٤٧ زکوللە دای بەسەر دەستی گەرمیان داو هەموو دەغڵ ودانی فەوتاند.

٢ـ گاهۆڵە : گێرە.

٣ـ ئەوگەنمەی پاش پاك کردنەوە لە"کا"تە مێنێتەوە .

٤ـ گەلاویژ: مەبەستی لە گۆڤاری گەلاویژە کە شاعیر شیعری تیا بلا وکردووە تەوە.

٨٢

من و منالە کوردەکان

گیانە پێ بگرن بەڵکە پێشکەون ‌ تاکەی ئەسیری لانکە و بێشکەون

کاتی خوێندنە وادەی خەو نەما ‌ ڕووناکی ڕۆژە ڕەشی شەو نەما

نووسین فێربن تیشك ئەهاوێژێ ‌ ڕەشایی قەڵەم چاوت ئە ڕێژێ

ڕەشینەی چاوت هەرچەن دووربینە ‌ چاکتر دووربینی ڕەشی نووسینە

سەرم سوورماوە لە ڕەشی نووسین ‌ چۆنی ئەنوێنێ نهێنی لەچین

گیانە بخوێنن بەڵکە پێشکەون ‌ شێرانە نەژین وەك کەرۆیشك ئەوون

هەرسەگی هەڵسێ خوێنی ئەرێژێ | ڕاوچی تفەنگی بۆ ئەهاوێژێ
بتوێن و زاخۆ دەشتی مەریوان | مایی دەشت بۆگەنم هەتاکرماشان
شینایی هاوین هەتا بڕوانی | کاتی زستانیش بۆ کەم بارانی
پیازوو ترۆزی بامی یەو پەتاتە | برنج و نۆک و ئاوێ تەماتە
بژی بەمانە زمسان و هاوین | میسرو شامی چی؟ چیت ئەوێ لەچین
میوەی ڕەنگاو ڕەنگ هەناروکەبات | هەنگوین و گەزۆ لەباتی نەبات[1]
خوری و کاوڕو مەڕو بەرخ و ڕۆن | هەروەکو سەیلاو سەرەوخوار ئەڕۆن
مورەبیای کوردی ڕوبەی دۆشاوی | ئەتوانی سێ شەق هەڵدا لەچایی
لەدوای کوردوستان دنیا حەرامە | یازوخ شپرزەو بێ ئینتیزامە
ترێ ی شارباژێر هەرێ ی هەورامان | شان ئەدەن لەشان ڕەوزەی جەنەتان
ئێتر ئەسپردەی خواو عەمەل بن | بۆ جیلی دوایی جێگەی ئەمەل بن

١ـ کەبات: لەپرتەقاڵ گەورەترەو ڕەنگی زەردە.

٨٣

ئارەزووی گەریانمە وا ڕۆژی نەورۆزەو بەهار
ڕەحمەتی سەرما نەما کۆبینەوەو دەرچن لەشار
لایەقی سەیرانە سەحرا بێ غوبارو سەوزو شین
دەستە دەستە دەس لەمل کەن دەس کەنە سەیرو شکار

زەوقی کۆمەڵ پڕ بەسەرمە غەم لە دڵما هەر نەما
کوانێ موتریب بۆم بخوێنێ ئەم دووسێ بەیتە بە تار
جەلبی قەلبی کۆمەڵی کەن بۆ ژیانی یەکتری
هەرکەسێ هەوڵێ بدا ناوی دەبێتە یادگار
هیمەتێ بۆ میللەتێ سا بەڵکە ئەمجا سەرکەوین
باسی سەرکەوتن ئەخوێنێ پێچی چەرخی ڕۆژگار
ئەی وەتەن بۆ تۆ ئەژیم و حازرم بۆ خزمەتت
بۆ سەعاتێ هیمەتی لاوانی کوردم چاوەنوار
شاکەلی بۆ کوردەواری شیعرەکانی چەن گەشە
مەنجەڵی دڵ هەڵکوڵێنەو ئاو لەچاو دێنێتە خوار

«» ئەم شیعرە لە دوای نەمانی فەرمان ڕەوایەتی شێخ مەحموود ـ دا وتراوە..

٨٤

شاکەل و شیروانە

بەهاران و ئێوارەی دەشتی سیروان ‖ بباری جار بەجاری تاوی باران
بەسەر بەرگی گوڵ و چڵ دابچۆڕێ ‖ جلی سەرمایی زستانی بگۆڕێ
کەعکسی لێ بدا تیشکی خۆراوا ‖ گوڵ و گیا ئەچنە بەرگی بووک و زاوا
لە دنیا مەنزەرەی وا بێ نەزیرە ‖ فەرەح بەخشی دڵی میروو فەقیرە

لە ڕۆژاوایەوە تاکو بەیانی ... ئەخاتە مێشکەوە زەوقی جوانی
شەوی شیروانە بوداغی سوبحی سەرەشت ... سبەینانی مەراقە بۆ دڵی ڕەشت
قسەی کشمیرو ڕەی هەردووخەیاڵە ... شەوی شیروانەوشاکەل مەحاڵە
کەکاتێ شەونەما سروەی بەیانی ... ئەخاتە بیری پیرۆ نەوجەوانی
جریوەی مەل لەسەر بەرگی گوڵ وگیا ... فوارەی ئاوی ڕووناکی چەم وچیا
بە جۆشێکی بەکوڵ دێنن بە بیرا ... سەفای دێنی بەچاوی مێردە پیرا

نامەی پیری دەستگیر بۆشێخ ئەحمەد "یەکەم نامە"

ئەنووسم بە دڵ موبارەک بادی ... جەژنت پیرۆز بێ بەشەوق وشادی
دڵ لەغەم ئازاد خاترت شادبێ ... بگاتە مەقسوود هەموو موراد بێ
دەس لەناوی دەس دەسم لەملت ... هەر لەدوور ئەیکەم گەردن ئازادی
خەیاڵت ئەحمەد دەرناچێ لەدڵ ... تەی ئەکەم ئانێ هەزاران وادی

-﴿ ٨٦ ﴾-

دووەم نامە:

سەلامی خالیس و دوعاو تەمەننای چاک وخۆش ئاسار
لەسەر تۆبێ کە هاوناوی لە بۆ شاهنشەهی موختار
کە مژدەی خۆیەبێ شک (و) کە سێ هاوناوی ئەوشابێ
جەهەنەملێی حەرامە جنة المأوی یە جیگەی شاهیدی دلدار
کلوری هەر دەقیقە سەد هەزاران ئەشرەفی سەلوات
لە حەزرەت خالیقی بێ وێنە بابێ دەم بەدەم ئەنوار
پە یا پەی با لەسەر یەک بێ نەبڕێ بەینێ بەینا بەین
بڕێژێ با لەسەر ئەو تاکە سوارەی شافعی نازدار
لەسەر ئەسحاب و ئال و تابعینی تا ئەبەد بابێ
سەلات وهەم سەلامی پڕ لەدڕرو گەوهەری شەهوار

-﴿ ٨٧ ﴾-

مەلاعبدوولکەریمی مودەڕریس کە بە مەلا عەبدوولکەریمی بیارە- بەناوبانگە، زۆر ئاشنایەتی هەبووە لەگەڵ شێخ ئەحمەدی شاعیردا ،وە نامەو نامەکاری یەکی زۆر بووە لەنێوانیاندا.هەرچەند مامۆستا مەلاعەبدوولکەریم دان نانێت بە شیعرەکانی خۆیاو بە شیعریان لەقەڵەم نادا، بەڵام هەرچۆنێک بێت بەلای منەو لەڕیزی

شیعرە بەتام و خۆشەکان دایە جارێکیان لە بەغدا عەرزی مامۆستام کرد دەربارەی ئەم چەند نامە شیعرانەی بۆ شێخ ئەحمەدی ناردووە فەرمووی: کاکە جەمال ئەمانە هەروا وتوومن من نایان خەمە ریزی شیعرەوە. بەهەرحاڵ وا لێرەدا هەموویان ئەخەمە. بەرچاو.

٨٨

شاکەلی وەشای گردین دڵداران ❊ وە سەفای سینەی مەولای سەرداران
بێ یادی یاران نەیەن خەیاڵم ❊ وا بەستەی یارەن وەشی ئەحواڵم

بیارە - ١٣٦٨ک

٨٩

شاکەلی وەشای گشت زیندە دڵان ❊ وە شنۆی سەحەرجە باغچەی گوڵان
وە شۆخی سەوسەن نەپای کۆساران ❊ وە نەشئەی نێرگس مەستی جوبیاران
دڵچون پەڕەی گوڵ غەمزەدەی خەزان ❊ جە دەردی دووری وەحەسرەت ڕێزان
مەردیسان جە نەوهەورەکەی نیسان ❊ ئاو پاشیش کەرۆ وە لوتف وئیحسان

بیارە - ٢٤ - رەبیعول ئەوەل - ١٣٧٠

٩٠

شاکەلی و وەشای شیرین ڕوخساران ❊ وە پەڕەی سەوسەن لەسای کۆساران
بەخووی مەحبوبان لە وادەی ویساڵ ❊ بە ڕووی ئازیزان پڕ فەیزوکەماڵ
فەرامۆش ناکەم مەیلی دیدارت ❊ دڵ دایم کەیلە لە بۆ ڕوخسارت

مزکەوتی حاجی حان لە سلیمانی
١٥/ ذي الحجة/١٣٧٠ ک

٩١

شاکەلی وەشای گردین نازاران ‖ وەشادی وادەی وەسڵی دڵداران
نامەت چون شمشاد شادبیم جەنامەت ‖ جەڕاسی موبەت جەسەفای خامەت
نەواچی مەیلش مایل وەنەفسەن ‖ بێ مەیلت بەدەن جەستەی بێ نەفسەن
هەرفوغانمەن شەوان تا سەحەر ‖ بێ لیقای باڵای ئەو سەروی دڵبەر
چون موئەزینان منارەو مینبەر ‖ ناڵە ناڵمەن "اللّٰه أکبر"
گەردی پای ئەحمەد پەی سوورمەی دیدەم ‖ سورمەن پەی عەینەین ڕەمەدڕە سیدەم
ساخودا بەفەزڵ بێ نهایەتش ‖ بە ئیحسان تام پڕعینایەتش
حەشەر ما کەرۆچەنی دڵداران ‖ جە سایەی لیوای شای لیواداران
شایەد سەعاتێ سەعادەت یاربۆ ‖ دل وەچەم مەعموور سەیری سەرکاربۆ
نایل وەعوشرەت چەنی عەشرەتش ‖ شاد بوو وەلیقای مینای حەزرەتش

١٢/ربیع الثاني/١٣٧١

٩٢

شاکەلی وەشای شیرین گوفتاران ‖ بەبەرزی ئەخلاق عالی ڕەفتاران
نامەی بەنامیت شەکر ئەفشانت ‖ بەجیلوەی خامەی وەفا نیشانت
دڵ پڕ لە نەشئە بەشادوکامی ‖ وەك وەجدو نەشئەی مەولانای جامی
جیلوەی دا نامەت وەسەر دڵانا ‖ وەك جیلوەی نەسیم وەسەر گوڵانا
با سەفای سەحەر بۆ دڵ بێداران ‖ یا عەتری سەوسەن نەپای کۆساران

یا نووری ئیخلاس ئەهلی ئیستیعداد ‌‌ | بەیادی خودای بێ هەمتا دڵشـــاد
یاشەوقی دیدار غەمزەدەی فیراق | وادەی وەسڵی لەیل دڵ پڕ ئیشتیاق
دەی هەر دڵ شاد بێ ئەحمەد شاکەلی | بەشەوقی وەلی و بەعەشقی عەلی
منیش هەر دایم بە تەمەننـــاوە | ئەپاڕێمەوە بە سەد دوعـــاوە
ئەڵێم خودایا بە جاهی مەردان | بەگەرمی سینەی لە دنیا سەردان
بە ڕۆحی ئەنفاس ئەربابی ئیخلاس | بە فتووحی قەلب ئەهلی ئیقتیباس
بە تووژی وادی تەجەللای خــودا | بەنیدای سەمای "إني أنا الله"
بە سەرفی نەزەرجە خەتاباران | بەتکای مەردان پڕ ئیعتیباران
لە سایەی لیوای ئەحمەدا جەم بین | بە بادەی سەفا گشت خاترجەم بین

مزگەوتی حاجی حان
٢١/ ذي العقدة/١٣٧١ هـ

٩٣

ئازیزی شاکەل ئازیزی شـاکەل | دڕەخشان وێنەی نوور ئەفشانی گەل
جەژنە، شادی یە موبارەک بادی | سەیرە سەفایە گەردن ئازادی
خەڵکان هەریەکێ بە کامەرانی | ئەدەن بە یەکتر مژدەو مزگانی
کاتێ ئەشنێن وە ڕاگوزەردا | بەرد ئەدەن وەجام جیلوەی عەنبەردا
دەس و پیالەی پڕ بادەو شەراب | دڵ وەموتاڵەی ڕوخساری مەهتاب
بازێ دەس لەمل لێوان لەسەر لێو | ئەمژن تامی سەبجەی سوورە سێو

ئەشنێ تاتای گیسووی لوولا لوول | بۆ پەرێشانی دڵداری مەلوول
ڕائەوەستێنن وە نیم نیگای ناز | ئاهووی ڕەم کردەیەی هەردەی پێواز
سەد بارامی گور بە وێنەی ئەسیر | بە تای ڕشتەی زوڵف ئەخەنە زنجیر
کە دێنە سەرەی نوقڵ و شەکری ڕاز | سەدتووتی خامۆش ئەهێننە ئاواز
موختەسەر یاران بە نەواو بە زمن | بە ذەوق و بادەو بە عیشق و نەزمن
من نەبێ بوونم وەك نەبوونی یە | نەغمەی سازەکەم لە زەبوونی یە
خەمبار دڵ غەمگین، بێ یار بێ دڵدار | بێ ناز بێ هاوڕاز بێ سەداو گوفتاور
لە سای پەنجەرەی حوجرەکەی تارم | ڕەنجووری دووری باڵای دڵدارم
جەژنم بێ جیلوەو سازم بێ نازە | مەیدانی زەوقم بێ بەزم و سازە
وەی سەد ڕەحمەت لێت یاری وەفادار | بووی بە هۆی خۆشی دەروونی غەمبار
ناکا بە یاری و ئیقبالی فەلەك | بە شێوەی سرووش بە نەزمی مەلەك
دای لە دەرگای دڵ شنۆی نەسیمێ | دڵ پڕ لە سەفای عەنبەر شەمیمێ
بە نامەی نامی یاری کەرەم کار | ئەحمەد شاکەلی ئەدیبی نازدار
کام ئەدیب ئەدیب هوشیار و لەبیب | کام لەبیب وێنەی لوقمانی تەبیب
هاتی بۆ دەرمان زامانی جەرگم | بۆم بوو بە پەنای پارێزی مەرگم
زیندوکەرەوەی دڵەی ئەفسووردەم | هێنایە گوفتار لێوی پەژموردەم
بۆیە پیرۆزە جەژنی پیرۆزم | دەوای پرووزەی دڵەی پڕ سۆزم

کەرکووك/ تەکیەی/ تاڵەبانی ٨ شوال ١٣٧٧ھ

-- ٩٤ --

لە ساڵی ١٩٦٥ - دا کە شێخ ئەحمەد لە گەشتی خانەقین ئەگەڕێتەوە بۆ کفری، خواڵی خۆش بوو، ئەنوەری جوانەمەرگیشی لەگەڵ دا ئەبێت، وێنەیەکی خۆی ئەدا بە باوکی کە بیباتەوە بۆ شاکەل بۆ یادگار، وێنەکەی زۆر لاجوان ئەبێت و ئەم چەند مەسرەعانەی بۆ وتووە :

نموونەی نەوەی شاکەلە وێنەی ۞ چاکی هەڵگرن وێنەو ئاوێنەی
ڕابووردوو ڕۆیی حاڵی بن لەحاڵ ۞ موستەقبەلتانیش ئەنوێنێ وێنەی

٢

وێنەی ئاوێنەی لەجامی جەما ۞ وەرگیرا بۆیە خەمی تیا نەما
ڕاسی و سابتی وماتی و بێ دەنگی ۞ دەرسە لە ئایەی "فاستقم کما"

٣

ئیسمی ئەنوەر جیسمی شاکەلی ۞ ڕەسمی یادگار بۆ نەوەو گەلی
کام گەل ئەو گەلەی کەوا موخلیس بێ ۞ بۆ دین و وەتەن هەم بۆ شاکەلی

٤

شیرینتر لە گەنج کاتی گەنجی یە ۞ بێ خەم و بێ غەم بە بێ ڕەنجی یە
یا خوا مەحفووز بێ دایما لەوێ ۞ ئەنوەر بە ڕاسی غونچەی گەنجی یە

لە دووەم گەشتی شێخ ئەحمەدا بۆ لای سەماحەتی پیروگەڕانەوەی،

شەوێ لە ماڵی حاجی ئیبراهیم ئەمێنێتەوەو لە "قەڵاتە بزان"، لەو کاتەدا مستەفا بەگ لە "چەمی شۆر" ئەبێ و چەند شیعرێك ئەنووسێ بۆ شێخ ئەحمەد تیایا گلەیی کردبوو کە بۆچی لە وێ لای نەداوە ماوەیەك بەیەکەوە بەیادی جاران ڕایان بواردایە ـ شێخ ئەحمەد ـ یش بەم نامە شیعری یە تاسەی خۆی دەرئەبڕێ و لە سەر زەرفەکەش ئەم دوو بەیتەی بۆ ئەنووسێ:

هەر لە شاکەلۆهەتا چەمی شۆر ‖ حورمەت بێ حیساب ئیخلاسێکی زۆر

بیبا ئەم نامە هێزی باڵی مەل ‖ بۆ میری خاسی شیروانەو شاکەل

﴿٩٥﴾

نامەکە

یاخوا بێ داخ و بێ ئاخ و تەم بی ‖ لە ڕووناکیا وەك جامی جەم بی

هیچ داخت نەبێ بۆ نەهاتنم ‖ ڕۆحم لە لاتە ئەگەر من منم

بەڵام کە نایەم لەبەر پیریمە ‖ نەك لە بێ مەیلی و لە بێ بیریمە

بیرم لەلاتە میرم بێ درۆ ‖ لە دل دەرناچێ بیر و تاسەی تۆ

ناتوانم ئێستە لەبەر هیلاکی ‖ خۆم هیلاك بکەم من بەچالاکی

ناشتوانێ بگرێ ڕێ لە من سەرما ‖ دیمە خزمەتت هەر هاتە سەرما[1]

خۆشی شەوانی زمسانی جاران ‖ زیندوو ئەکەینۆ بەیادی جاران

کام خۆشی خۆشی لە لایەن خــودا ‌ ‌ ‌ هیچ کەس نەتوانێ سەکتەی لێ بدا

کام شەوان شەوی پڕ لە شەوچرا ‌ ‌ ‌ بۆ گەورەو بچووک بێ فەرق و برا

پڕ گەزۆ گوێزو پڕ حەڵواو نەبات ‌ ‌ ‌ بۆ ئەو شەوانە شا ئەی برد ئاوات

کام زمسان زمسان پڕ لە فەلاحەت ‌ ‌ ‌ بەهاری ئەیدا مژدەی نەجاحەت

کام جاران جاری ڕاوی جەیران بوو ‌ ‌ ‌ جاری ڕاوی پۆر جاری سەیران بوو[2]

کام یاران یاری بێ درۆو گەزاف ‌ ‌ ‌ کام یاران یاری دڵ و دەروون ساف

یارانی مەجلیس میری نــاودار ‌ ‌ ‌ شازادە شێوەو سەردار لەکەلار

میرم چەن میسراع شیعری شیرینت ‌ ‌ ‌ تازەی کردەوە مەیلی دێرینت

دەسم لێ مەدەمن زامم زۆرە ‌ ‌ ‌ بێ کەس و بێ دەس لەم دەشتە شۆرە

تەنها بێ دڵسۆز بێ یار بێ هاودەم ‌ ‌ ‌ نەهاو زمانێ نەهاوڕێی قەڵەم

نەپێنووس ڕێگەی نووسین ئەناسێ ‌ ‌ ‌ نەزوانێ ڕێگەی کەوێ لە ڕاسێ

چاوم پڕ لە ئاو لێوێکی بەبــار ‌ ‌ ‌ وەک تێنویش براو بۆ دیداری یار

دایم ئەناڵم لە حوجرەی تارا ‌ ‌ ‌ ناڵەی حەزینم جوتە ~~لیە~~ لە[له] قارا

چی بکەم وەک مەجنوون بەختم بووسارا ‌ ‌ ‌ هاوڕازم نەما لە دێ و لە شارا[2]

ئەغیارم هاودەم یارم لێ جیــا ‌ ‌ ‌ من لە چۆل و دەشت ئەو لە سەرچیا

من گرفتاری سەختی زامانـم ‌ ‌ ‌ میریش بێ خەبەر چۆنە ژیانـم

قەڵەم قوڵ ئەدا بۆ نووسینی بەیت ‌ ‌ ‌ بەڵام واچاکە مەیدانی نەدەیت

با لەمە زیاتر سەرت نەیەشێ ◊ وەکو کارەبا ڕۆح ڕانەکێشێ
عینوانم ئێستە لەناوگەلێ مەل ◊ تاق تاق لە دەشتی شیروانەوشاکەل
ئەحمەد شاکەلی تەنهاو هەراسان ◊ ڕوولە ئاسانەی کاربەدەس ئاسان

١ـ سەرمای یەکەم مەبەست لە ساردی یە سارمای دووەم مەبەست لەخەیال و بیرکردنەوەیە
٢ـ جەیران : ئاسك.
٣ـ سارا : دەشت.

٩٦

بۆ مستەفا بەگی جاف

تۆ بە هێزی شاخی گاپت قورەو مۆرت هەیە[1]
خوی لە گوفتارت ئەبارێ وا چەمی شۆرت هەیە[2]
وەك بە ئینعام[3] و نەوازیش[4] موخلیسی زۆرت هەیە
هەروەها بۆ مەکرو مەغرەز سەیتەرەی زۆرت هەیە[5]
ئافەرین بۆ خۆت و عەزم و جەزم و بیرو باوەڕت
هێزی بازووی ڕۆستەم و بارامەکەی گۆرت هەیە[6]
هیچ مەترسە لەم دەسیسەی بێ ئەساس و لێرەسوك
ئاخرت سەرکەوتنە چون قەلبی غیورت هەیە[7]
نەك بە تەنها شاکەلی ئەوسافی ڕاسێت کابەیان
لەم نموونە چەن هەزاری ڕاس و مەسرورت هەیە

١ـ شاخى گابت : تفە نگى ئینگلیزی . ؛ ٢ ـ چە مى شۆر : گوندێكە لە ناوچەی كەلار.
٣ـ ئینعام : بەخشش . ؛ ٤ ـ نەواز : لاوانەوە ، دڵخۆشى دانەوە.
٥ ـ مەغرەز : مغرض : مەبەست. ؛ ٦ ـ بارامى گور : پاشایكى ئێران بوە كە لە تیرهاوشتنا هاورى نەبوە
٧ ـ قەلبى غیور : دلّى بەتین ، دلّى بەهێز .

٩٧

بۆ ئەمجەد

چە رەمزێكى بە رێزە ئەم منالە ‖ عەجەب یاد ئاوەرێكى بێ میسالە
بە سرهاتت هەموودێنێتە پێش چاو ‖ ئەلّێی سەد سالەیكە ئەم منالە

٢

ئەزانى چون ،گەیٌ كێ ناوى ناوە ‖ بە هوىٌ ئەو ناوە مەجدى لىٌ رِواوە
عەزیزێكى بوخارابى بە عیزەت ‖ وتى ئەمجەد بەلاى قەوٌم و براوە

٩٨

چەند ئامۆژگارى یەك

لە بیرت گەر نەچیٌ تا كاتى پیرى ‖ رموزێكى ئەژیٌ تە میرى
بەكوردى و كورتى و راسى و رەوانى ‖ لە بیرى عیلم و حیلمابێ بە بیرى

٢

درۆو حیلە و خیانەت نارەوایە ‖ لە راسى لامەدە مایەیٌ سەفایە
خوداو ئاینى ئیسلامى بناسە ‖ بە راسى شاكەلیش پشت و پەنایە

٣

کە شاکەل شەوقی ناوی نامە تانە ∥ جەلای پێنووس و دەست و خامە تانە
ببیسن پەندو بیروو بۆی فیدابن ∥ لیباسی ڕۆژو شەو بێ جامە تانە

٩٩

بۆ ئەنوەری حەمە برای کاک ئەحمەد

١

ئەو باوەو ئەو ڕەس ئەوگوڵی ئەورۆز ∥ ڕووخۆشی خۆشی وەك جەژنی ئەورۆز
گوڵی نێرگسی باغچەی شاکەلی ∥ دەوای زامانی دڵی پڕ لە سۆز

٢

لە حوجرەی دڵاجێگەی تەرخانە ∥ یاری دراوی لوتفی یەزدانە[1]
پۆلی-یەکەمی دانیشگای دووەم ∥ ئەمە بۆ ئەنوەر بە هیچ مەزانە

٣

ڕۆژی ڕۆشنە، ئەیما، لە شەوێ ∥ وەك شێر ڕاپەڕن، هەڵسن لە خەوێ
چاوەڕێی دەس و پێنوستانە ∥ وەتەن جار جاریش مەردمی ئەوێ

٤

کێوی تەمکین بە لە دانیشتنا ∥ ڕاس و سابیت بە لە خۆهێشتنا
هەژار پەرست و فەقیر لاوێن بە ∥ بیری پیریت بێ لە دەس ڕۆیشتنا

۵

هیچ وێنەی نی یە ئەم ڕەسم و وێنە ، سەرنجی لێدەو ورد بیدوێنە
بۆت بەیان ئەکا دنیا چی ئەوێ ، ئازیز لەم ڕەسمە دەرسێ بخوێنە

٦

ئەم وێنە جوانە لێی کردم تاسە ، وتی : شاکەلیم خاسم بناسە
تۆ پیرو بەبیر پەرژینی ژینی ، دەرسێکی ڕاسیم پێ بڵێ خاسە

٧

شاکەل چاوەڕێی دەستی گەنجانە ، تەواو بوو نی یەتی هێزی پیرانە
پارێزگاری ئەو بەرزی پایەیە ، چاو لێوە بوونی فەرزی سەرتانە

٨

خەو وخواردن و تەواوی ئاهەنگ ، پەشیمانی یە سەر ئەدەی لە سەنگ
بۆ دنیای دووەم بۆ بەرزی وەتەن ، لەگەڵ هەوادا هۆشت بێنە جەنگ

٩

پەندی پیرانەو دەرسم وەهایە ، خاسی وەربگرە بۆ لەمەولایە
جەهدو سابیتی لە کاری خەیرا ، لەگەڵ براتا بۆ دوو دنیایە

١ـ یاری دراو : یارمەتی دواو .

١٠٠

نامەی تۆفیق ئاغای گەلاڵی وعەشروتی بۆشێخ ئەحمەد

وەهەوای سەیران شکاری شاکەل ۞ بوینیم وەچەم جەیرانان گەل گەل[1]
تەرك کەردم وەتەن وەلگەی کوردوستان ۞ وەچەن مەرارەت پەری گەرمیان[2]
ئێستە زیاتر دەردم بی کاری ۞ نەشکار مەندەن نە یادگاری[3]
نەساحێب شاکەل بوینیم وە چەم ۞ نەدڵ یەك ساعەت فاریغەن جەغەم[4]
نەرەمەی غەزال چون جاری جاران ۞ نەهات هات دەنگ چابوك سواران[5]
شەو و ڕۆ نەویر مەلەخ و مارم ۞ جەکاری گەردوون بەرعەکسەن کارم
بەڵ ئاسەف جایی نەتیجەی پاکان ۞ ئاوەدان کەرۆ شاکەل چون جاران

به تەوفیقی زات فەردی بی هەمتا

١- بوینیم : ببینم ، چاوم پێی بکەوێ؛ وەچەم : بەچاو؛ جەیرانان : کۆی [جەیران] ە وشەیەکی تورکی یە، وانە ئاسکەکان

٢- وەلگەی : بە لگەی. ؛ مەرارەت : تاڵی. ؛ پەری : بۆ.

٣- نەشکار مەندەن : ڕاوو شکار نەماوە.

٤- فاریغەن: [الفارغ] ، خاڵی. ؛ جەغەم : لەغەم.

٥- ڕەمەی غەزال: کۆمەڵی ئاسك نەویر مەلەخ و مارم : لە بیری کوللە و مارم.

١٠١

وەڵامی شاکەلی بۆ توفیق ئاغا

کزەش خست نەجەرگ دڵەی غەمبارم ۞ موزاعەف کەردەن دەردوو ئازارم[1]
کەلامی دڵسۆز ئاغەی گەلاڵی ۞ جەدڵسۆزی ئەو دڵ بیەن حاڵی[2]

تۆراس فەرمان بێ دۆسەکەی گیانی ‖ پەریت زەحمەت بی شاکەل ویرانی

چەنی هاوفەردان شکارت کەردەن ‖ ئەوقاتت وە سەیر سەیران سەرف کەردەن

وە هەوای ئەوسەیر ئەمسالّ چون سالاّن ‖ تەرک کردی وەتەن وەڵگەی کوردوستان[3]

نەئەو بەزم کەیف ئەوسەیروسەیران ‖ نەئەو زەوق وشەوق زەمزەمەی جاران

جەلات جەم بیەن مەینەت فراوان ‖ پەی شەوقی سوحبەت شێخی گەرمیان

مەزانۆ ئێستە دەردت کاریەن ‖ کەیفەکەت ڕمیان نادیاریەن[4]

بەلاّم ئەی هاوڕاز ڕەفیقەکەی دڵ ‖ ڕای مەینەت هەرگیز ناوەرێ وە دڵ

چونکە یەرەوی یەی چەرخی ناسازەن ‖ گاهێ جەنشێو گا جەفەرازەن[5]

مەگێلا فەلەک وە کامی یاران ‖ ئاواهەر وێنی شاکەل چون جاران

وە تەوفیقی زات فەردی بێ هەمتا ‖ مەکەری شکار ئەو زیدو مەئوا[6]

وەرنەوەی تەقدیر ئێمەیچ چون یاران ‖ وەی گشت دەردەوەهەی پەی مەزاران[7]

١- موزاعەف: زۆرتر بوو، پتربوو. ؛ ٢- جە: لە. ؛ ٣- چون: وەکو.

٤- مەزانۆ: نازانی. ؛ ٥- جەنشیو: لە نزمی - جەفەرازەن: لە بەرزیا.

٦- زێدو مەئوا: وەتەن، نیشتیمان. ؛ ٧- مەزاران: گۆرستان.

١٠٢

بۆ حاجی ئیبراهیم لە ڕۆژێکا لە کاتی بەرەوچوونی حاجی عەلیا

کاکە حاجی لێم ببوورە گەر قسەم ڕووتەو ڕەوان

جەوهەرێکی لێ ئەچۆرێ هەروەکو تیغی دەوان

ناعیلاجم گەر سەرم داناوە ڕاسی هەر ئەلێم
من وەکو دانایی کوێی هەر ئەبێ حەق کەم بەیان
چاوەڕێ ی بەیداخی سەوزم بێ بەپاسی زەردەوە
یا دەنگی" الله أكبر" حەمدی حەیی لامەکان[1]
حەمدی ئەوخوایە کەوا ئێوەی گەیاندەماڵی خۆی
خاك و خۆڵی ئەو مەقامەی کردە سوورمەی چاوتان
ئەوکەسەی دێنی مەدینەی ئارەزوو بێ دینی یە[2]
کەی ڕەوایە دڵ نەگۆڕن یا نەشۆرن چاویان
ویجدی جەددی لازیمە مەککەی موکەڕڕەم گەر ئەچی
گەر نەهاتایە بەسەرما ڕێزی وەر وەر ڕۆحە کەم
حازرم ئەو کاتە ڕۆحم کەم فیدای سەیارەتان
تابیعی ئەخلاقی مامت بە لەدین و ڕاسیا
ڕۆژی ڕێژی وەر وەر و" الله أكبر" چەن جیان
ڕۆژی شادی و شەڕ ئەڵێن بەویان و بەمیان ئاشتی
مل کەچی قوچی قەزاو حازری قوربانە گیان
مانگی ذی الحجة و محرم ناویان شهر الحرام

ئەشکی حەسرەت دارژێنە گەیتە جێی ئەسحابەکان
تیا حەرامە شەوق و شادی پێت بلێم مەعناکەیان
لەو کرا قوچی فیدا دەفعی بەلا باش "أسلما"
لەم ڕژا خوێنی خەتا تەئسیری تا ئاخیرزەمان
ڕاس ئەپرسی ئەم دوو مانگە کاتی ئاگاداری یە
کەی ڕەوایە بێ خەبەر بی تۆ لە مەوزووعی ئەوان
تەوفەکەی "بيت الحرام" و شینەکەی شاری نەجەف
ڕەسمێکی کۆنن لە دینا چوونیان و باسیان
حاجی و شێخ و مەلا بۆچی بە سەهوا زۆر ئەچین
ڕۆژی گریانەو نەدامەت مەنهەجی ڕۆژی جەژان
کاکە ئێرە شاکەلە ئەمجا لە سەر خۆت بێ و بچۆ
ڕیزی وەر وەر زور نەمانە ڕیزی نەزمە وەک زەمان

١- حەیی لامەکان: زیندووی بێ جێگە و شوێن مەبەست خوایە؛ ٢- دێنی: کورت کردنەوەی "دیەنی‌یە" واتە سەردان و زیارەت کردن، شاعیر بۆ مەبەستی سەروا وای وتووە.

١.٣

شاکەلی لەگەڵ شتێکیا بۆ خزمەت شێخ لە ساڵی ١٩٧٣-دا، لە باش ئەوەی ماویەک لەوێ ئەمێنێتەوە، شێخ کاغەزێک ئەنووسێ لە وەڵامی کاغەزیکی شاکەلی داوە لەوێ‌دا شیعرێکی فارسی ئەکات

بەکوردی شاکەلیش واتێ ئەگاکە شێخ داوای کردووەکە شیعرەکەی ئەوتەواو بکات، چونکە شێخ لە دوابی کاغەزەکەی دا نووسیبووی ماوی یە شاکەلیش واحاڵی ئەبێ کە شێخ فەرموویە شیعرەکەی بۆ تواو بکات سەرەتای شیعرەکەی سەماحەتی پیر بەم بەیتە دەس پێ ئەکات:

دیده از دیدار تو سیراب نخواهد شد مگر ماهیان از خوردن آب روان گردند سیر

هەروەکو ماسی لەناو ئاوایە تێر نابێ لە ئـــاو
خۆمنیش نەزدیکی تۆم و مامەوە تینووی تەواو

لە پاش ئەوەی شاکەلی ئەگەڕێتەوە شاکەل ئەم غەزەلەی خوارەوە لەسەر هەمان کێش سەروا دائەنێ:

من وەکو ماسی و تۆ بەحری علووی بێ حســاو
هەر ئەسووڕێمو لە ئاوا سك ڕەش و سینەم سووتاو
شوعلەیی شەوقی جەماڵت سینەکەی سووتانووم
باوەکو ماسیش لە ئاوا لێوو دەم پڕبێ لە ئـــاو
سینە سووتاوی قۆمی ئاوی گەرووی بەحری زولاڵ
هەروەکو ماسی دەروون گەرم و گەرووەمە پڕ لە ئاو
نوقمی دەریاو کەچی هەر بێ نسیب و لەززەتـم
وەك من و ماسی نەبێ هیچ کەس لە ئاوا دڵ کەواو

غەرقی ئەم دەریایە زەوقە لەززەتی تاوی دەروون
ئەی خودا لەو غەرق و بەرقەم قەت نەکەی من بەش براو
ئاوی فەیزوو ئابڕووتە ، ئابڕوو بەخشی عمووم
ماسی ئاسا ، مامەوە من ، غەرقی مەوجی بلقی ئاو
بەحری بێ سامانە کەناری عیلمی خواپێداوی تۆ
چەن هەزاری وەك منی تیا کەوتەتوێی تۆڕوو داو
کوا نەهەنگێکی وەکو تۆ سۆزش و سازی بێ
سەرخۆشی ملکی بەقاو دڵ نەداتە ئاو وتاو
بەحری عیلمی تۆیە ژینی عالەمێکی مەعنەوی
کەس هەیە تێربێ لە ژینی هەروەکو ماسی لە ئاو
شاکەلی بەحری مەعانی پڕ لە دانەو گەوهەرە
گەر سەرت داناوە لەم دەریا بچۆرە بێخی ئاو

۱۰٤

نامەیەك بۆ مەحموودی حاجی محەمەدی ڕۆستەم

نامەی غەمین و پەندی شیرینم || بۆ مەحمووی حاجی یاری دێرینم
ڕەفیقی دەورەی گەنجی و منالی || تاکەی بۆ دنیا ئەوەن بەدحالی
ئەر ڕۆژی جارێ ڕووکەی لەدووڕو || سینەت ساف ئەبێ وەك جامی دووڕو

جامی جەم چی بوو بەکاری چی هات ‌ ‌ ‌ جەمشید بۆکوێ چوو شەیدە چی لێ هات

تاجی شاهانی کەیانی کەی بوو ‌ ‌ ‌ دەورەی ئەوانیش وەک حاتەم تەی بوو

جامی جەمشیدو تەلای بێ وێنە ‌ ‌ ‌ سینەی ڕۆشنی سیراجەدینە

ڕۆشنتر لە جام دنیا ئەنوێنێ ‌ ‌ ‌ چاوێ ئەکا تۆ چاوی ئەنوێنێ

جا بەسیە کەیف و گاڵتەی منالان ‌ ‌ ‌ وەکو من عومرت خاس دا بە تالان

ئێستەش هەر باشە هەتاکو ماوین ‌ ‌ ‌ جارجار لاکەینۆ چاوەڕێی دواوین

خۆتۆش وەکو من چاکت لە بیرە ‌ ‌ ‌ چەن ڕەنگی ڕێژا ئەم چەرخە پیرە

چەن چابوک سواری وەک "حسام الدین" ‌ ‌ ‌ لە زین دا بە زین چوونە ژێر زەمین

سینەمای دونیا نایە لە نووسین ‌ ‌ ‌ بەڵام بۆ تەزکار بازێ ئەنووسین

چەن خانەوادەی وەک میرانی جاف ‌ ‌ ‌ ناو و شۆرەتیان ئەچوو هەتا قاف

چاوی ملوێنێ وەکو من سووتاو ‌ ‌ ‌ کوێرە بۆ ئەوان ئەڕێژن ڕەشاو

چاوەڕێی دەسی ڕەئیسی سیحەن ‌ ‌ ‌ بۆ دەرمانی چاو دەرچن لە میحەن

قسەی نەفامی خۆێشم لەم نامە ‌ ‌ ‌ جێگەی تەرخانە بۆ نووکی خامە

شێرێکی سووری بێشەی وەتەن بووم ‌ ‌ ‌ لە چاو نەزانا سەرچاوەی فەن بووم

بەڵام دێوێ بووم لە دێ و کۆلانا ‌ ‌ ‌ عومری شیرینم دا بە تالانا

ئێستە ژیانم پڕ لە حەسرەتە ‌ ‌ ‌ بۆ خەسارچوونی ئەوگشت دەوڵەتە

چارە ناکرێ بارم گرانە ‌ ‌ ‌ ڕێگایەکی دوور بەفرو بارانە

مەر بەکۆمەکی شای سیراجەدین ‌ پەی کەم سەختایی لاپاڵی یەقین
سیراجی وهەاج عوسمانی زانا ‌ هەڵکا چرایە لەناو دڵمانا
تاقم تەراش و ئاوێنەی دووڕوو ‌ پێشکەشی تۆبێ ئەمجا کاک مەحموو
ڕیشی چەنەی تۆ نەیۆ وەحزوور ‌ تۆ هەر بیتاشە هەتا نەفخی سوور
بەڵام سینەیشت لە دەعواو هەما ‌ تۆزی بماڵە بە دوعاو دەوا
حەیفە مەحموو ناو هەرێ خەبەر بێ ‌ هەتا ئەو دەمە خشتی لەسەر بێ

۱۰۵

کاکی فەیلەسووف زانای خۆش کەلام ‌ هەتاکو شاکەل وەلات بێ سەلام[1]
کاکە لە پاش تۆ ڕۆییم بۆ کەرکووک ‌ تایەم سەند بۆجێب بە ئاسانی وسووک
لە ڕۆژی شەمەیش هەتا دوای عەسر ‌ لە کفری مامۆ ئەمجا موختەسەر
عەسر بۆی دەرچووم لە کۆزەوکلۆ ‌ بە نیوەی غەم و نیوەی خۆش دڵۆ[2]
هاتم گەیشتمە دێی زاڵەی سەفەر ‌ شەوبوو نەمتوانی بپرسم خەبەر
سایەق نابەلەد ڕێگا چەم و چڕ ‌ ترسی ئەوەم بوو بکەوینە قوڕ
لحمدلله باش بە سەلامەت ‌ گەیینە ژنڵە بەبێ مەلامەت
کە وەقتێ هاتین گەیشێنە ماڵ ‌ هاتینۆ ماڵۆ بە قەدرو کەماڵ
اوکی بە ڕەحمم لەوێ میوان بوو ‌ مامەی شەریفم شەکر زوبان بوو
ەم تەفسیلاتە بۆ شەرحی ئەحواڵ ‌ خۆم عەرزم کردی برای خۆش کەماڵ

چونکە وەعدم دا علی کل حال ... کە لە ژاڵە بی یا لەسەری یاڵ

زیارەتت بکەم بە شەوق و سەفا ... ڕابوێرین تۆزێك غەم بدەین وە با

بۆ ئەوەی میعاد هاتن کەوتە شەو ... هیچ نەفعی نەبوو تەنها مەربۆ خەو

بە لوتفی خودا بیست و سێ ی شوبات ... گەر زۆر درۆ نێ ئەکەوینە مارت

دێمە خدمەتت ڕۆژێ بۆ سەیران ... باش ڕائەبوێرین بە کەیفی خۆمان

ڕاو و ڕابواردن قسە و گفتوگۆ ... ئەیکەین بە یەکا وەکو تان و پۆ

تەیکەین بە یەکا خەیاڵاتی خاو ... موستەقبەلی ڕۆژ ئێرینە پیش چاو[٣]

وەزعی زەمانیش هەتا ئەو وەختە ... باش مەعلووم ئەبێ بە حەرف و نوقتە

هەر سوخەن جایە هەر نوکتە مەکان ... تەمسیلی باشە بۆ ئیشی نەمان

مەعلووم ئەو ڕۆژە واجیبات چی بێ ... تەنفیزی شەرتە لازم بەجێ بێ

هەموو بەجارێ بەڕاسی و یەقین ... داوای سەرکەوتن ئەکەین لە موعین

بەڵکی بەڕەحم و کەرەم و ئەلتاف ... جێ بەجێ بکا خەیاڵاتی ساف

ماوەیەتریش بۆ ئەم سەیرانە ... روکنی واجیبە حوببی یارانە

گەر ساڵی خێر بێ دەغڵ و دان باش بێ ... فەلاح بە شەوق و خیلانیش شاد بێ

کورد بۆ عەشرەتی دەروونی پاك بێ ... عەشرەت بۆ گەورەوەك عەبدی چاك بێ

ئاغا بۆ میسکین دەسگیری باش بێ ... میسکین بۆ ئاغا ساحێب هەڵاش بێ

گەر ئەمە وا بێ یەکجار سەیرانە ... تەواو سەروەری زەوقی یارانە

واجیباتی وا هەمووی مەحاڵـە   گشتی بەجاریٚ پێک بی لەم ساڵە

ئەگەر واش نەبیٚ جاری لەبۆخۆ   باش رائەبویرین بەینێک من وتۆ

دوای ئەوەش چۆن بیٚ ئیرادەی غەففار   رازین بە ئەمری مەعبوودی ستتار

بەدەرگای خودا تۆبتبیٚت ئەمەلـ   کاکی شاتری موخلیسی شاکەلـ

١ـ ئەمە وەڵامی حاجی ئیبراهیمی شاتری یە بۆ شاکەلی.   ٥/ رمضان/١٣٧٣ك

٢ـ کۆزەکوڵ : شوێن هەوارگەی جافە لەخوار گوندی "سەعداوا" کەلەگەرمیانە.

٣ـ یێرینە: لەگەرمیان لەجیاتی « دێنین » وشەی « یێنین » بەکار ئەهێنریٚ.

١٠٦

نامەی شاکەلی بۆ حاجی ئیبراهیمی شاتری

ئازیز روحەکەم سەرمایەی نەشات   خۆوا تێپەری بیست وسیٚ ی شوبات

نەهاتی تۆ بۆ تەشریفت نەهات   ژینم بوو بەژان لیٚم تاڵە حەیات

بەڵام ئەمزانی ئەمەش مەحاڵـە   هەروا تێپەری ئەمە چەند ساڵە

ساتێ سوحبەتی یارانی گیانی   غەمت لائەبا زۆر بە ئاسانی

زیراعەت چاکە فەلاح دڵخۆشـە   بەڵام دنیا خۆی هەرکە شاکەشە

ئاغاو رەئیسی چاکیش مەحاڵـە   میسکێنیش بۆخۆی خەریکی ماڵە

باشتر لەهەموو لوتفی مەولایە   دنیاو ماسیوا هەمووی بەربایە[١]

بەڵام خۆشترە بیری رابووردوو   رۆح ئەجولێنیٚ پەناو پەردوو

بیری کۆنەو نەو یادی رۆژو شەو   تۆبۆ من منیش هەتا کاتی خەو[٢]

خەوم وخەیاڵ، خەیاڵ بەتاڵە ‌ ‌ ‌ خەو وخواردن وخەیاڵ مەحاڵە
خومەحوی شەوقی دیدارت منم ‌ ‌ ‌ هەتا کاتی ڕۆژ وەك قەترەی شەونم
تۆیش بەشیرینی هەروەك شەکرێ‌خاو ‌ ‌ ‌ بتاوێنەوە ببین بە شەکراو
بۆ مەزاقی ڕۆح ڕابوردووی یاران ‌ ‌ ‌ ڕەحمەتیان لێ‌بێ وەك تاوی باران
لێمان وەرگرن وەشەوقی ڕاسی ‌ ‌ ‌ ڕۆحی مەولەوی وخالۆی کۆماسی
خانای قوبادی پیری ساحێب بیر ‌ ‌ ‌ ئەحمەدی خانی و مەلاکەی جزێر
هاوناوی مامت حاجی یەکەی کۆیە ‌ ‌ ‌ قسەی ئەوسای ئەو ئێستە بۆ تۆیە
خۆپیرە مێردیش لەم نزیکانە ‌ ‌ ‌ ئاشنای ڕۆشنای عیلمی خۆمانە
ئارایش دەری دەشت وهەردەمان ‌ ‌ ‌ ماموٚسای خاسی بگرەو بەردەمان
شەکراوی شەوقی دوو دۆسی گیانی ‌ ‌ ‌ لایق بەزەوقی ئەمانم زانی
بەڵ هیمەت بکەن ئێمەیش وەك ئاوان ‌ ‌ ‌ زەوقێ وەربگرین لە ڕۆژو شەوان
کاکەی شاتری وازم لێ بێنە ‌ ‌ ‌ شاکەلی ئەی وت: دنیا بێ شوێنە
بێ نەتیجەیە موڵك و سەروەتی ‌ ‌ ‌ مایەی مەینەتە ماڵ و دەولەتی
سەرتاپای دنیا دەردوو مەینەتە ‌ ‌ ‌ بیروو هۆشت بێ هەتا فرسەتە
کاتێ ئەزانین ئەچینە عەدەم ‌ ‌ ‌ ڕۆح پەروازئەکا بۆ دنیای دووەم
دەورێکی دوورە هەرخوا ئەزانێ ‌ ‌ ‌ کەی بەیەک ئەگا دوو یاری گیانی
ئەوخەم و تەم و ئەم زوخ و زاخە ‌ ‌ ‌ ئەو ئێش و ڕیشە ئەو ئاخ و داخە

کەی ئەبڕێتەوە چون تەواو ئەبێ ‖ جەرگ ئەتاەێتو دڵ بە ئاو ئەبێ
ئێسکت ئەسووتێ بە چاوە ڕوانی ‖ کۆتایی نایە نی یە دەرمانی
زۆر ئارەزوومە بچمە مەعزەڵی ‖ بێ دەنگ دانیشم وەك شێت وشەلی
بەلام ڕەفیقت گەر نەبێ تۆفیق ‖ سوودی نابەخشێ هیچ هەوڵ وتەشویق

١- مەولا: خوا
٢- نەو: نوی

١٩/٦/١٣٧٣ك - ٢٣/٢/١٩٥٤ز

١٠٧

وەلامی نامەی ئەحوال پرسی ڕۆژووی ڕەمەزان لە هاوینی گەرمیانا بۆ حاجی ئیبراهیم شاتری

نامەی یەکەم

ڕەئیسی قورسی ئیل شاتری ‖ مایەی شادی وشەوق زەوقی خاتری
یا خوا ئێلەکەت باوان ئاوا بۆ ‖ پڕ لە ئامۆزاو قەوم و برا بۆ
کاکە برایم برای دڵ قایم ‖ ئوسپردەی پیری شاکەلی دایم
نامەی جەژنانەت ڕۆژێ پێم یاوا ‖ پەیا پەی پەی پەی وە دیدەم ساوا
جەژنت موبارەك شادیت تاسەربو ‖ شکۆهی شەوقت وێنەی قەمەر بۆ
ئەر ڕۆێی جەتۆ بەوەش لوا بۆ ‖ وەشیم و شێتەن یانەش ئاوا بۆ
تۆ بوێر جەمن من دەوای دەردم ‖ دەردو مەینەتەن عەلاوەی دەردم
دەردم دیویان هانا پەی دەردم ‖ دەوای چکون پەی دوا دەردم

۱۰۸

نامەی دووەم

کاکەی شاتری ڕوحی شاکەلی ⁞ ژینت بووکی بێ دەستت لە ملی
هەرکاتێ کەبێ ی ڕۆحم لە ڕێتە ⁞ سەرو سامانم خاکی بە ڕێیتە
بەڵێ میعادم شەوی مۆلوود بوو ⁞ دەسی شکاوم وادەم لە دەس چوو
بۆ تۆ نازانی لەسەر کردەی حەق ⁞ گەردوون چلۆنی خستوومە بەرشەق
شەوێ لە کەلارمانگی زەنگ ئابات ⁞ دەکەوخانەقی تاوێ قزربات
چوار قورنەی مولکی بەگزادەی ئیوە ⁞ بەپێ ئەپێوم هەرهام لە جێوە
ڕوحەکەم بۆیە وەعدەم درۆیە ⁞ ئەسلی نامێنێ بێ تان و پۆیە
چاوەڕوانم بە ئەگەر نەمردم ⁞ منیش هاوەردی گوڵاڵە زەردم
لە سەرماوگەرما ڕۆحی شیرینم ⁞ قەت عاجیزمەبە یاری دێرینم
قرەی پوشانە بۆخۆت بێ باشە ⁞ مرەی من بۆشە لەسەر ئەم لاشە
هیچ زویر مەبە لە تاوێر بڕین ⁞ زۆر زور باشترە لە قڕەکرین

کۆمە لە شعریك کە حەزرەتی شێخ عوسمان فەرمویەتی وە چە نـە هۆنراوەیکی بە بونەی کوچی دوالی وخوالی خوشبو شێخ ئەحمەدی شاکەلیەوە فەرموە کەلە چاپی یەکەم دیوانیکەی دا چاپ نەکراوە هیوادارم خوینەرانی بەرێز کەڵکی لی وەرگرن.

۱

ئازیز شاکەلی ئازیز شاکەلی
روخسارت رەشتەی نشئەی سوهەیلی

جەژنەن شادیەن مبارەك بادی
دەس نەگەردنەن نە رووی ئازادی

ئازیزان گردین بە کامەرانی
مەنەوازان یەك یەك وەفەرەح رانی

مەحبوبان پۆل پۆل وەراگوزەردا
چون ئاهوی خوتەن مەیان نەوەردا

ساتی مەشینان وەلەنجەولارە
جەرگی دڵ داران مەکەران پارە

پاوەن مەکەرا وەنیم نیگای ناز
ئاهوی رەم کردە نەقولەی پەرواز

ئاهوی خوش خەرام تۆش دیوەلاوە
ساتی رەم کردە و دیای وەلاوە

نەبارامی گۆر نە روسەمی زاڵ
نەووستەن نەدام وەی تەورەغزاڵ

یاران بنوازان بنازی شیرین
شیرین و فرهاد ماوەران وەشین

شنۆی نەسیمەی عەمبەر بۆی زوڵفان
کاکوڵ تەلایین مشکین کلافان

وەیشومەن نازی نازك نەوهالان
داخ مەنیان نەدڵ وەسوسەن خالان

چەلایەق دارو ئاهوی چەریدە
بەبان وەرەفیق یاری گوزیدە

پەنجەی شمشادی هانەرووی قەدەح | وەعشوە ودەلال لەب خەندەوفەرەح
پەنجەش ماوەرونە روی فەخفوری | وە نەغمەی شیرین زێلەی بلوری
وەزاڵیەی بەرز نەوای فەخفوری | ماچویا رەبی ئەنتە غەفوری
وەبادەی نابی شیرین مەهوەش | دل ماران وەرەقس رەقاسی دڵ کەش
ایترچێش واچون یاری شاکەلی | باسی مەحبوبان رەشتەی ئیلاهی

٢

بە بونەی کوچی دوایی شێخ ئەحمەدی شاکەلیوە

شاکەلی یارەب گول کۆی جەنەت وار | پرر بۆ جە ئەنوار حەیی کردگار
داخم دوریتەن وەر نە رۆح نزیك | رۆح و روح ئاگان هەرجستەن تەریك
مەردمان قەدرت نەزانان زەریف | بەیان نەمەیدان بەبان وە حەریف
بزانان رموز رەمزی عاشقی | بەیان وە مەجلس ساقی وراقی
بزانان قەدرت بگێران نەدل | بەبان وەهەم راز مەنزاڵو مەنزڵ
روحو جسمو جان و بادە مەخمور | دڵ ئاواکەرا چون بەیتەل مەعمور
خەمم پەی دوریت تاقام قیام | ئەدیبی عاشق شوخی وەش کەلام

٣

بە بونەی کوچی دوایی شێخ ئەحمەدی شاکەلیوە

هەزار ئافەرین کۆی نوری ئیمان | نشئەی نەسیەی ئیمان نەسیمان

دیانی روخساروچهرەی گوڵ گوڵی	گوڵاڵە سورەی دەشتی شاکەلی
جەماڵ نومونەی شەهیدانی بەدر	ڕۆحت ئەحیابی نەلیلەتول قەدر
ئامانی یانەت وویانەی شەوقم	فراقت پەی کەرد گرد شەوق و زەوقم[1]
نەمەردەن ئەوکەس دڵ زندەن وەعەشق	عەشقی ئیلاهی کەردەن وەسەرمەشق
مەزار پرر نورت دیانی وەچەم	بەرشی جە خاتر گردین هەم و غەم
عوسمان کەرد سەنای ئەحسەنل مسوای	سەرڕەشتەی خالیق جەننەتل مئوای

١- وویانە: بەهانە ؛ پەی کەرد: لەت کرد.

٤

دیسان بونەی کوچی دوایی شاعری بەناوبانگ شاکەلیوە

سەد داخ پەری تۆ شاکەلی ئەدیب	اشعارت رموز مەعانی لەبیب
سەد رەحمەت جە تۆ، پەی تۆبەی ڕاست	عەشقی حەقیقی ڕاستیو ئخلاست
مەزاری پرر نوور شوعلە ئەفشانەن	سیمای نورانی پرر تەو نیشانەن
رووی ئاڵت کەدیم نەگول کو وەچەم	بەرشی نەخاتر حەسرەتان سەرجەم

پێرەس

دیوانی شاکەلی

ژمارەی	سەرەتای هۆنراوەکە	ناوی هەڵبەست	لاپەرە
-	پێشەکی.	-	١
-	کورتە ژیانی شێخ ئەحمەدی شاکەلی.	-	٤
-	چەند سەرنجێک.	-	٧
١	ڕابەری دنیا و دینم.	بۆ حەزرەتی شێخ عوسمان.	١١
٢	دڵ لە ناوی سینەما.	بۆ خۆشەویستێک.	١٢
٣	لەرزین لە ترسی سەرما.	بۆ نەمانی سەرما و بەهەست ڕزگار بوون لە نەخۆشیە.	١٣
٤	هەر ئەبێ ڕۆژێ.	لە نەخۆشیا ئەم شعرەی وتووە.	١٤
٥	"شاکەل"م نایە بەبیرا.	بە بۆنەی زیندان بوونی حەمەی شێخ سلێمان لە کەربەلا.	١٥
٦	چاوەنواری لوتفی تۆم.	شاعر لە نەخۆشیا ئەم هەڵبەستەی داناوە.	١٦
٧	سۆزی تۆیە پڕ بە سینەم.	بۆ هاوڕێیەکی خۆشەویستی.	١٧
٨	لە چاوم دا پەرەی دەرپەڕی.	بۆ خۆشەویستێکی.	١٨
٩	"شفیع المذنبین" ڕەحمەت مەگرە.	پاڕانەوە لە حەزرەتی پێغەمبەر "س".	١٩
١٠	وەکو کۆشکی بەهەشتم هاتە چاوا.	لە وەسفی محمود ئاوا داکە شوێنی دانیشتنی حەزرەتی شێخ عوسمان بوە، لە ناوچەی مەریوان	٢٠
١١	ئەی قوبەی سۆزوسی.	لە مەدحی نەزەرگەی حەزرەتی شێخ حەسەنی قەرەچیوار.	٢٢
١٢	ئەچمە خانەقای دوورۆی عوسمانی.	پاڕانەوە لە پیرانی تەریقەت.	٢٣
١٣	سیمای ئەم وێنە هەسێرەی سەرما.	ئەم پارچە شعرەی لە سەر وێنەی حەمەی کوری نووسیوە	٢٤

ژمارەی	سەرەتای هۆنراوەکە	ناوی هەڵبەست	لاپەڕە
١٤	ئەی دەردی گرانم کە چەبێ یارە بیاسە.	لەسەفەریکی بیارە دا داناوە کە بۆ خانەقای بیارە چوڵ بوە و حەزرەتی شێخ لە ایران بوە.	٢٥
١٥	ئەی چرای شەوقی جەمالت.	بۆ حەزرەتی شێخ عوسمان وتوە وادیارە یەکەم جار کە چوە بۆ بیارە بۆ خزمەتی بەڵام تەشریفی لەوێ نەبوە.	٢٦
١٦	گەرچی دوورە ڕەنگە جێگەت هەر لە دڵ دا.	وەلامی سەماحەتی شێخ عوسمان بۆ شاکەلی.	٣٠
١٧	حاجی لە پاش کە عەبروو کە لە شاری دولبەر	لە وەسفی مەدینەی مونەوەرا.	٣٠
١٨	یا رسول الله ئەگەرچی.	لە وەسفی حەزرەتی پێغەمبەردا "س".	٣٤
١٩	ئەی وەتەن ئە مجارە حەقە.	پارانەوە لە پێغەمبەر "س".	٣٥
٢٠	جێگە داری ئالی عوسمان توێ سیراجەدینی من	بۆ حەزرەتی شێخ عوسمان دوای وەفاتی سەماحەتی شێخ عەلادین.	٣٦
٢١	ئاسمانی شاکەل ئێستە.	بۆ شێخ عوسمانی سیرێ.	٣٨
٢٢	رووکەم لە یاری دێرین.	بۆ سەماحەتی شێخ عوسمان.	٣٩
٢٣	تاقەت لە دڵا تاقە.	فەرمایشی حەزرەتی پیر.	٤١
٢٤	سوزە زارو نەوبەهارە.	وەسفی بەهاری کوردستان.	٤٣
٢٥	دەنگی کوردە دێ بە گوێما.	نیشتمانی وهاواری شاعر بۆ یەک گرتن	٤٣
٢٦	هەرکە دێتە نازوخەندە.	وەسفی خوش ویستەکەی.	٤٤
٢٧	ئە وچاوە سیاپە نگە کروا.	〃 .	٤٦
٢٨	لەگەڵ دڵ عەهدە ئە مجارە.	لە دووری شێخ کە رتمی خزمی کە کوچی کردوە بوکلار	٤٧
٢٩	وا دیارە من لە مەولا.	بوئازار دانی خوشە ویستەکەی.	٤٨
٣٠	خالۆی عەزیزم شاکەلی مەقام.	شعری سەماحەتی شێخ عوسمان بۆ شاکەلی	٥٠
٣١	شاکەلی قوربان سەرووی بالاتە.	وەلامی شاکەلی بۆ سەماحەتی شێخ عوسمان.	٥١
٣٢	ئەی دەوای دەردی فیراقت.	بۆ سەماحەتی شێخ عوسمان.	٥٢
٣٣	هەربژی سەربەرزو ئازا.	وەلامی نامەی حاجی ئیبراهیم.	٥٣

لاپەڕە	ناوی هەڵبەست	سەرەتای هۆنراوەکە	شمارەی
	٥٤

ژمارەی	سەرەتای هۆنراوەکە	ناوی هەڵبەست
٧٦	لەسایەی باغی حوسنی تۆ لە دنیا گشتی بێزارم	بۆ سەماحەتی شێخ عوسمان لە شعرە تەسەوفیەکان
٧٧	گیان فیدای دەست و قەڵەم بێ ئەسپ و زینم بۆچییە	لە شعرە نشتمانیەکان.
٧٨	لایقی باڵای نوبەئەی وەتەن کاڵای سوور	〃
٧٩	ئەوەی لە دنیا بێ دەس دامانێ.	پەند و ئامۆژگاری بو دوور گرتن لە مرۆڤی دووروو.
-	دەردی سیلی یە خوێنە کری پێ.	〃
-	گەروو گولێکە چاوی تکاوی.	〃
٨٠	ڕووکە لە ڕاسی چەن بە قیمەتە.	پەند و ئامۆژگاری بۆ ڕوکردن لە ڕاستی و چاکە کردن.
٨١	هەژارێکی پیرلات و ناتەواو.	دەربڕینی ئازاری گەل.
٨٢	گیانە، پێ بگرن بەڵکە پێشکەوتن.	لە شعرە نشتمانیەکان.
٨٣	ئارەزووی گەریانم واپۆژی نەورۆزە و بەهار	وەسفی نەوروز بەهاری کوردستان.
٨٤	بەهاران و ئێوارەی دەشتی سیروان.	وەسفی ئیوادە و بەهاری دەشتی سیروان و شاکەل و شیروانە.
٨٥	ئەنووسم بە دڵ موبارەك بادی.	شعری حەزرەتی شێخ عوسمان بۆ شاکەلی
٨٦	سەلامی خالیس و دوعاو تەمەنای چاك و خۆش ئاسار.	〃
٨٧	-	لە بارەی جەنابی مەلا عەبدوولکەریمی موودەریسەوە
٨٨	شاکەلی وەشای گەردین دڵداران.	شعری جەنابی مەلا عەبدوولکەریمی موودەریس بو شاکەلی.
٨٩	شاکەلی وەشای گشت زیندە دڵان.	〃
٩٠	شاکەل و وەشای شیرین ڕۆخساران.	〃
٩١	شاکەلی وەشای گەردین نازاران.	〃
٩٢	شاکەلی وەشای شیرین گوفتاران.	〃
٩٣	ئازیز شاکەل ئازیز شاکەل.	〃

تصوير ابو عبد الرحمن الكردي
شاکەلی
شاکەلی ساڵی ۱۹۷٦
ئەی وەتەن قوربانی شێوەی شێوی سەوزو شینی تۆم
درك و داڵت گوێزو مۆزە من ئەوا پەرژینی تۆم
بێ گومانم دڵ نەێشاوی لەمن ئەی نیشتیمان
موخلیسی رۆڵەی بەرێزو خادیمی دیوانی تۆم
ـ شاکەلی ـ